

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ЗАКЛАД «ЛУГАНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА»

Навчально-науковий інститут філології і журналістики

Ольга Юніна

Навчально-методичний посібник

**ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ
У ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ТА ВИЩОЇ ОСВІТИ**

Полтава – 2024

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ДЕРЖАВНИЙ ЗАКЛАД

«ЛУГАНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА»

Навчально-науковий інститут філології і журналістики

Ольга Юніна

**ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ
У ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ТА ВИЩОЇ ОСВІТИ**

Навчально-методичний посібник

Полтава – 2024

УДК 37.091.3.016:811]:004

Рекомендовано до друку вченою радою ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка» (протокол № 10 від 26 квітня 2024 року).

Автор-укладач: Юніна Ольга Євгенівна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри романо-германської філології ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка».

Рецензенти:

Краснопольський В.Е. – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри українознавства та іноземних мов Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Дмитренко В.І. – доктор філологічних наук, професор, директор навчально-наукового інституту філології і журналістики ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка».

Юніна О.Є.

Інноваційні технології викладання іноземних мов у закладах загальної середньої та вищої освіти : навч.-метод. посіб. [Електронне видання] / О. Юніна ; Держ. закл. «Луган. нац. ун-т імені Тараса Шевченка». – Полтава : Вид-во: ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2024. – 169 с. – укр. мовою.

Пропонований навчально-методичний посібник розроблено згідно з вимогами програми освітнього компоненту «Інноваційні технології викладання іноземних мов у закладах загальної середньої та вищої освіти» відповідно до освітньо-професійної програми з підготовки здобувачів другого рівня вищої освіти (магістр) з галузі знань 01 Освіта/Педагогіка освітньої кваліфікації: магістр середньої освіти (за предметною спеціальністю 014.021 «Середня освіта. Англійська мова та зарубіжна література» та 014.022 «Середня освіта. Німецька мова та зарубіжна література») 1 курсу денної/заочної форми навчання.

Посібник складається з передмови, короткого змісту лекцій, планів практичних занять, критерій оцінювання під час поточного контролю, завдань для самостійної роботи, питань для підсумкового контролю знань і вмінь здобувачів, а також словника термінів.

УДК 37.091.3.016:811]:004

© О.Є. Юніна, 2024

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА.....	5
ЛЕКЦІЇ.....	10
ПЛАНИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ.....	137
КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ПІД ЧАС ПОТОЧНОГО КОНТРОЛЮ.....	144
ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ.....	145
ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ І ВМІНЬ ЗДОБУВАЧІВ.....	147
СЛОВНИК ТЕРМІНІВ.....	149
ЛІТЕРАТУРА	154

ПЕРЕДМОВА

«Технології – це всього лише інструмент»

Білл Гейтс

Сучасний етап розвитку міжнародних зв'язків України в різних сферах діяльності вивів її в європейський та світовий простір, а нові політичні, соціальні, економічні та культурні реалії вимагають певних трансформацій у навчанні іноземних мов у закладах загальної середньої та вищої освіти, що потребує переосмислення його цілей, змісту та технологій, суттєвого оновлення іншомовної освіти та наближення реалій системи освіти в Україні до європейських і світових стандартів. Глобалізація, універсалізація та мультикультуралізм ґрунтуються на міжкультурній комунікації, яка здійснюється переважно англійською мовою, що набула статусу міжнародної. Методика викладання іноземних мов у закладах загальної середньої та вищої освіти України наразі зазнає значних трансформацій. Особливого поширення ці тенденції набувають в останні роки, коли країна рухається в напрямку європейської інтеграції. У зв'язку з цим виникає нагальна потреба у перегляді традиційних підходів до викладання іноземних мов. Інноваційні тенденції у викладанні іноземних мов мають законодавче підґрунтя та загальні рамкові принципи, які вже давно існують у країнах Європейського Союзу та в усьому світі. Останнім часом в Україні було запроваджено низку методичних рекомендацій та інструкцій з методики викладання іноземних мов. Першочерговим завданням є розробка державного стандарту вивчення іноземних мов, стандарту, який базується на європейському досвіді, але також враховує ментальні, культурні та історичні українські реалії. Головним мотиваційним і ресурсним чинником цих перетворень є необхідність присутності України та української продукції, культури, інтелектуального потенціалу на європейському та світовому ринках.

Метою освітнього компоненту «Інноваційні технології викладання іноземних мов у закладах загальної середньої та вищої освіти» є формування теоретичних знань та практичних умінь через набуття здобувачами вищої освіти

досвіду щодо використання новітніх методів викладання та застосування інноваційних освітніх технологій для розвитку основних іншомовних навичок, а саме: читання, аудіювання, письма, говоріння з метою міжкультурної комунікації. У межах дисципліни здобувачі вивчають переваги та недоліки сучасних освітніх технологій, опановують методики їх застосування в процесі викладання/вивчення курсу іноземної мови.

Завдання: розгляд мовознавчих джерел з даної проблематики; порівняльне вивчення структурних і функціональних властивостей методів та принципів навчання; виявлення подібностей і відмінностей етапів формування різних видів навичок; дослідження сучасних тенденцій методики викладання іноземних мов; розгляд основних термінів і понять методики, джерел з даної проблематики; порівняльне вивчення структурних і функціональних властивостей методів та принципів навчання.

Навчальна дисципліна забезпечує формування ряду загальних та спеціальних (фахових, предметних) компетентностей:

ІК 1. Здатність розв'язувати складні задачі і проблеми в галузі лінгвістики, літературознавства в процесі професійної діяльності або навчання, що передбачає проведення досліджень та/або здійснення інновацій.

ЗК1. Здатність вибудовувати логіку та методологію отримання наукового знання у своїй професійній галузі, сучасних методик і освітніх технологій для формування в осіб, які навчаються, ключових і предметних компетентностей;

ЗК2. Володіння науковим світоглядом; знання основних теорій, концепцій, вчень, які формують наукову картину світу;

ЗК3. Вміння відстоювати власні наукові погляди; здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу; здатність проведення досліджень на належному рівні;

ЗК4. Здатність до виконання професійних завдань і педагогічних функцій в умовах мінливого освітнього середовища, у тому числі інклюзивного;

ЗК 6. Здатність до впровадження ефективних освітніх технологій, інтерактивних методів навчання; проектувати, здійснювати, оцінювати та корегувати освітній процес у ЗЗСО та закладах вищої освіти; враховувати психологічні особливості когнітивних процесів у проектуванні та організації навчально-пізнавальної діяльності здобувачів вищої освіти.

ФК2. Здатність педагога будувати ефективні іншомовні комунікативні дії в певному колі ситуацій міжособистісної взаємодії, це знання фахівцем закономірностей різних форм спілкування і правил поведінки в різних ситуаціях, уміння сформулювати тактичний план і реалізувати його на основі соціокультурних навичок.

ФК3. Здатність викладача усвідомлювати себе носієм національних цінностей і мати планетарне мислення, здійснювати інтегроване навчання мові та культурі країни, мова якої вивчається, на діалозі рідної та іноземної культур.

ФК4. Здатність до оволодіння науковим мисленням, уміння спостерігати й аналізувати, висунення гіпотези для вирішення спірних питань, виконувати дослідницьку роботу, аналізувати наукову літературу. Володіння методами наукового аналізу і структурування мовного й літературного матеріалу з урахуванням класичних і новітніх методологічних принципів. Усвідомлення методологічного, організаційного та правового підґрунтя, необхідного для здійснення фахової науково-дослідницької роботи, її презентації науковій спільноті та захисту інтелектуальної власності на її результати.

ФК5. Здатність викладача адекватно оцінити власні здібності, можливості, психологічні особливості; вибрати найефективніший варіант поведінки в тій чи іншій ситуації; регулювати власні емоційні стани, долати критичні педагогічні ситуації тощо.

ФК6. Здатність до оволодіння знаннями методологічних і теоретичних основ методики навчання різних предметів, концептуальних основ структури і змісту засобів навчання (підручників, навчальних посібників тощо), уміння застосувати знання в педагогічній і громадській діяльності, виконувати основні професійно-методичні функції.

ФК7. Здатність особистості до адекватного здійснення рефлексивних процесів, реалізації рефлексивної здатності, що забезпечує процес розвитку та саморозвитку, сприяння творчому підходу до професійної діяльності, досягненню її максимальної ефективності й результативності.

Програмні результати навчання:

ПРЗ 1. Знання різноманіття та мультикультурності світу й керування у своїй діяльності сучасними принципами толерантності, діалогу та співробітництва.

ПРЗ 2. Знання новітніх принципів і методів науково-дослідницької та виробничої діяльності у філології.

ПРЗ 3. Знання сучасних методик і технологій, зокрема інформаційних, для успішного й ефективного здійснення професійної діяльності та забезпечення якості наукового дослідження в конкретній філологічній галузі.

ПРУ 1. Уміння оцінювати власну освітню та науково-професійну діяльність, будувати і втілювати ефективну стратегію саморозвитку та професійного самовдосконалення.

ПРУ 2. Уміння демонструвати належний рівень володіння державною та іноземною мовами для реалізації письмової та усної комунікації, зокрема в ситуаціях професійного й наукового спілкування; презентувати результати своїх досліджень державною та англійською мовою.

ПРУ 3. Уміння застосовувати сучасні методики і технології, зокрема інформаційні, для успішного й ефективного здійснення професійної діяльності та забезпечення якості наукового дослідження в конкретній філологічній галузі.

ПРУ 4. Уміння цінувати різноманіття та мультикультурність світу й керуватися у своїй діяльності сучасними принципами толерантності, діалогу та співробітництва.

ПРК 1. Уміння доступно й аргументовано пояснювати сутність конкретних філологічних питань і власну точку зору на них як фахівцям, так і широкому загалу.

ПРА 1. Знання новітніх принципів і методів науководослідницької та виробничої діяльності у філології.

ПРА 2. Здатний вчитися упродовж життя і вдосконалювати здобуті під час навчання компетентності.

ЛЕКЦІЇ

Лекція 1. Методика викладання іноземних мов у вищій школі як наука та навчальна дисципліна

План

1. Об'єкт, предмет та основні завдання методики викладання іноземних мов у вищій школі.

2. Зв'язок методики викладання іноземних мов у вищій школі з іншими науками та її місце в системі педагогічних наук.

Основні поняття теми: методика викладання іноземних мов у вищій школі, об'єкт, предмет методики викладання іноземних мов у вищій школі, освіта, навчання, виховання, міжпредметні зв'язки.

1. Об'єкт, предмет та основні завдання методики викладання іноземних мов у вищій школі.

Протягом останнього десятиліття в Україні відбувається активний розвиток методики викладання іноземних мов у вищій школі, що розкриває особливості організації навчально-виховного процесу в установах вищої освіти під час навчання фахівців іноземних мов. Досліджуються специфічні проблеми, які виникають у процесі отримання вищої освіти в нашій країні.

Методика викладання іноземних мов у вищій школі – це наука про закономірності навчання і виховання майбутніх учителів іноземних мов, а також їх наукову і професійну підготовку як фахівців відповідно до вимог держави.

Об'єктом методики викладання іноземних мов як науки є всі суб'єкти, об'єкти та умови навчального процесу з іноземних мов в їх взаємодії та взаємозв'язках, які орієнтовані на кінцеву мету навчального процесу, пов'язану з досягненням певного навчального результату. **Предмет** – це узагальнення всіх моделей взаємодії, явищ, процесів, зв'язків та відношень тієї сфери дійсності, яка пов'язана з навчанням іноземних мов. Між об'єктом і предметом існує двосторонній зв'язок. Методика викладання іноземних мов у вищій школі, пов'язана передусім з науками психолого-педагогічного циклу: методикою викладання іноземних мов у школі, з історією педагогіки, віковою педагогікою

(дошкільною, шкільною, педагогікою дорослих чи андрогогікою), професійними педагогіками, порівняльною педагогікою, соціальною педагогікою, гендерною педагогікою частковими, або предметними методиками.

Категорії як найбільш загальні поняття науки в різних галузях методики не відрізняються за назвами (виховання, навчання, освіта), однак вони мають свою специфіку залежно від того, який ступінь навчання розглядають.

Підготовка фахівця з вищою освітою передбачає виховання, професійну освіту і навчання.

Під вихованням студентської молоді розуміють формування протягом навчання у вищому навчальному закладі морально-психологічної готовності самовіддано працювати за обраним фахом.

Освіта студентів передбачає опановування загальними та професійними знаннями, виробничими вміннями та навичками згідно з профілем (іноземною мовою).

Навчання студентів охоплює увесь процес фахової підготовки спеціаліста з вищою освітою, знання якого завжди можуть бути застосовані на практиці.

2. Зв'язок методики викладання іноземних мов у вищій школі з іншими науками та її місце в системі педагогічних наук.

Методика викладання іноземних мов у вищій школі, як і інші аспекти загальної методики навчання і викладання, здатна досягати поставленої мети лише через взаємодію з іншими науками. Підсилюючи та вдосконалюючи ці взаємозв'язки, методика використовує та тлумачить ідеї інших наук, що допомагають глибше розуміти сутність процесів навчання і виховання, а також формулювати їх теоретичні основи. Наприклад, філософські науки надають можливість методиці визначати суть та мету навчання і виховання іноземних мов, об'єктивно враховувати загальні закономірності суспільного розвитку, оперативно отримувати інформацію про зміни у науці та суспільстві, сприяють коригуванню напрямку викладання іноземних мов і виховання.

Зв'язок методики викладання іноземних мов у вищій школі із психологією виявляє особливу важливість, оскільки психологія досліджує загальні

закономірності та механізми функціонування людської психіки, її особистісного розвитку, формування та самоактуалізації, а також вивчає різноманітні психічні, психологічні та соціально-психологічні зв'язки та залежності. Педагогіка визначає гуманістичні методи, способи та форми навчання та виховання іноземних мов. Кожен аспект методики викладання іноземних мов у вищій школі базується на відповідних розділах психології, наприклад, дидактика опирається на закони функціонування пізнавальних, емоційних, вольових і мотиваційних процесів людини, теорія виховання – на психології особистості та групи, а теорія управління навчально-виховним закладом – на психології управління.

Методика викладання іноземних мов у вищій школі тісно пов'язана з лінгвістикою. Знання лінгвістичних аспектів допомагає педагогам ефективно використовувати лінгвістичні засоби у процесі навчання, розвивати мовленнєві навички та розуміння структури мови. Оскільки методика викладання іноземних мов у вищій школі є наукою соціальною, актуальні її зв'язки із соціологією та культурологією. Зв'язок методики викладання іноземних мов у вищій школі з соціологією та культурологією відіграє важливу роль у формуванні глибокого розуміння та компетентності студентів у мовній та культурній сферах. Розглянемо деякі аспекти цього зв'язку:

1. Соціологічний контекст:

Мовленнєва практика: Соціологічний підхід допомагає розуміти соціокультурний контекст, в якому використовується мова. Вивчення мовленнєвих практик різних соціальних груп дозволяє адаптувати методики відповідно до соціокультурних особливостей студентів.

Мовна взаємодія: Сприйняття мови як засобу соціальної комунікації дозволяє методиці враховувати аспекти мовної взаємодії та міжкультурного спілкування в навчальному процесі.

2. Культурологічний аспект:

Культурологічна компетентність: Методика повинна враховувати роль культури у вивченні мови. Розуміння культурних особливостей сприяє формуванню

міжкультурної компетентності студентів, яка важлива для використання мови в різноманітних культурних контекстах.

Літературна та мистецька спадщина: Вивчення літератури та мистецтва іншомовних країн допомагає розвивати естетичні, культурні та мовленнєві навички студентів.

3. Міждисциплінарний підхід:

Інтеграція з соціологією: Застосування соціологічних концепцій у методиці викладання може допомагати аналізувати соціальні аспекти вивчення іноземної мови, такі як вплив групової динаміки на мовний розвиток.

Загальний зв'язок з соціологією та культурологією розширює горизонти студентів, допомагаючи їм не лише вивчати мову, але й розуміти її в контексті соціокультурних реалій та взаємодії. Такий підхід сприяє глибокому інтегрованому вивченню іноземних мов у вищій школі.

Зв'язки методики викладання іноземних мов у вищій школі з іншими науками зумовлені спільністю їх об'єктів і реалізуються як взаємовплив, взаємодія, взаємопроникнення.

Запитання та завдання для самоконтролю

1. Що є об'єктом та предметом методики викладання іноземних мов у вищій школі?
2. У чому полягають основні завдання методики викладання іноземних мов у вищій школі?
3. Чому методику викладання іноземних мов у вищій школі називають наукою і мистецтвом?
4. Розкрийте сутність основних категорій методики викладання іноземних мов у вищій школі.
5. Обґрунтуйте зв'язки методики викладання іноземних мов у вищій школі з іншими науками.

Рекомендована література

Основна:

1. Артемова Л. В. Педагогіка і методика вищої школи : навч.-метод. посіб. для студентів вищ. навч. закл.: інтеракт. технології в курсах навч. дисциплін. Київ : Кондор, 2008. 272 с.
2. Бігич О. Б., Бориско Н. Ф., Борецька Г. Е. Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика : підручник для студ. класичних, педагогічних і лінгвістичних університетів / ред. С. Ю. Ніколаєва. К. : Ленвіт, 2013. 590 с.
3. Головенкін В. П. Педагогіка вищої школи : підручник. 2-ге вид. Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2019. 290 с.
4. Гусленко І. Ю. Конспект лекцій з дисципліни «Методика навчання іноземних мов» : для студентів 5 курсу ф-ту «Референт-перекладач», які навчаються за спец. 035 Філологія (Переклад). Харків : НУА. 2018. 64 с.
5. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. / Федоренко О.І. та ін. Харків : ФОП Бровін О.В. 2020. 240 с.
6. Стражнікова І. Педагогіка вищої школи: навчально-методичний посібник. Івано-Франківськ: НАІР, 2018. 120 с.
7. Тарнопольський О.Б., Кабанова М.Р. Методика викладання іноземних мов та їх аспектів у вищій школі: підручник. Дніпро: Університет імені Альфреда Нобеля. 2019. 256 с.

Додаткова:

1. Болонський процес: Нормативно-правові документи / Укл. З.І. Тимошенко, І.Г. Оніщенко, А.М. Греков. К.: Вид-во Європ. ун-ту, 2004. 102 с.
2. Кремень В. Г., Ніколаєнко С., Степко М. Вища освіта в Україні: навч. посібник. К., 2004. 327 с.
3. Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII : станом на 27 груд. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556->

18#Text (дата звернення: 15.09.2023).

4. Шехавцова С. О. Педагогічні основи викладання іноземних мов: сучасні тенденції : монографія. Луганськ : ТОВ «Вірт. реальність», 2014. 288 с.

5. Юніна О. Є. Застосування нових технологій у навчанні іноземних мов у вищій школі в контексті професійного спілкування. *Сучасні технології в науці та освіті* : Матеріали II Міжнар. Наук.-практ. конф., м. Северодонецьк, 5 – 7 березня 2019. С. 204 – 205.

6. Юніна О. Є. Сучасні принципи навчання іноземних мов у закладах вищої освіти США. *Тенденції та перспективи розвитку науки і освіти в умовах глобалізації* : Матеріали Міжнародної наук.-практ. інтернет-конф. м. Переяслав, 2022. Вип. 79. С. 196 –198.

7. Юніна О. Є. Сучасні тенденції розвитку вищої освіти в США. *Перспективи розвитку наукових досліджень у контексті глобалізаційних змін: освіта, політика, економіка, міжкультурна комунікація*: Матеріали IV Міжнародної наук.-практ. конф. науковців, викладачів та аспірантів, м. Северодонецьк, 6 грудня 2019. С. 268 – 270.

8. Юніна О.Є. Сучасні концепції навчання іноземних мов у загальноосвітніх школах США. *Сучасний рух науки*: тези доп. VIII міжнародної наук.-практ. інтернет-конф., м. Дніпро, 3-4 жовтня 2019. Т.3. С. 676 – 680.

Лекція 2. Форми організації навчального процесу у вищій школі

План

1. Загальна характеристика форм організації навчального процесу у вищій школі.

1.1. Лекції та методика їх проведення. Семінарські, практичні та лабораторні заняття у вищій школі та методика їх проведення.

1.2. Методика організації та проведення індивідуальних занять, консультацій. Самостійна робота студентів.

2. Навчальна та виробнича практика студентів.

3. Контроль навчальної діяльності студентів: функції, принципи, види та форми.

Основні поняття теми: форми організації навчального процесу: лекція, семінар, практичне заняття, лабораторна робота, практикум, консультація, самостійна робота; контроль навчальної діяльності; оцінка й оцінювання.

1. Загальна характеристика форм організації навчального процесу у вищій школі.

Організація навчального процесу в вищій школі є складним та багатогранним завданням. Вона охоплює різні форми та методи, спрямовані на забезпечення якісної освіти та розвитку студентів. У закладі вищої освіти використовуються такі форми організації навчального процесу: лекції, практичні заняття (семінари, практичні та лабораторні роботи), самостійна робота студентів під контролем викладача, науково-дослідна робота студентів, виробнича практика та ін. У дидактиці ці форми трактуються як способи керування навчально-пізнавальною діяльністю для розв'язання визначених дидактичних завдань. Методи навчання (лекція, семінар, практична і лабораторна роботи) виступають як організаційні форми навчання, оскільки є способами взаємодії студентів і викладачів, у межах яких реалізуються інші методи та засоби навчання.

Ці форми навчання можуть поєднуватися та адаптуватися в залежності від конкретних потреб програми та особливостей предметів. Важливо створити різноманітне середовище для студентів, щоб вони могли ефективно навчатися та розвиватися в різних аспектах.

1.1. Лекції та методика їх проведення. Семінарські, практичні та лабораторні заняття у вищій школі та методика їх проведення.

Навчальна лекція (лат. *lectio* – читання) – логічно завершений, науково обґрунтований, послідовний і систематизований виклад певного наукового або науково-методичного питання, теми чи розділу навчального предмета, ілюстрований за необхідності наочністю та демонструванням дослідів.

Лекції тісно пов'язані з усіма іншими формами організації навчально-виховної роботи – семінарськими, практичними та лабораторними заняттями. У цьому розумінні кажуть про лекційно-семінарську систему навчання.

Як провідна форма навчання у вищій школі лекція виконує певні функції:

- інформаційна (передбачає передавання адаптованої для студентів інформації);
- орієнтовна (розкриває генезис теорій, ідей: коли, ким вони вивчалися, якими причинами спонукались; список рекомендованої до лекції літератури);
- пояснювальна, роз'яснювальна (передбачає розкриття сутності наукових понять, їх визначень, тлумачення кожного слова, що належать до структури визначення);
- переконувальна (полягає у використанні аргументації, логічної доказовості, на основі чого усвідомлюється наукова інформація, що стає базою для формування у студентів наукових поглядів і переконань);
- систематизуюча (передбачає структурування всього масиву знань з певної дисципліни);
- стимулююча (спрямована на пробудження інтересу до навчальної інформації з певної науки);
- виховна і розвивальна (передбачає оцінювання явищ, фактів, процесів, які розглядаються на лекції, розвиток мислення, уваги, уяви, пам'яті та інших пізнавальних здібностей).

Лекції повинні відповідати таким вимогам: моральність змісту; науковість, інформаційність, доказовість і аргументованість, емоційність викладу інформації; активізація мислення слухачів через запитання для роздумів; чітка структура і логіка розкриття інформації; методичне оброблення, тобто виокремлення головних думок і положень, висновків, повторення їх у різних формулюваннях; виклад матеріалу доступною і зрозумілою літературною мовою; використання аудіовізуальних дидактичних матеріалів тощо.

Лекції класифікують за кількома критеріями.

1. *За дидактичними завданнями* лекції поділяють на вступні, тематичні, настановчі, оглядові, завершальні.

2. *За способом викладу навчального матеріалу* виокремлюють такі види лекції: проблемні лекції, лекції-візуалізації, бінарні лекції, лекції-дискусії, лекції із задалегідь запланованими помилками, лекції із застосуванням техніки зворотного зв'язку (інтерактивні лекції), відеолекції, лекції-прес-конференції тощо.

Лекція повинна бути структурована і містити вступ, основну частину і висновки. Обсяг і зміст матеріалу відбираються відповідно до навчальної програми або стабільного підручника з навчальної дисципліни. Лекція покликана не тільки формувати у студентів основи знань з певної наукової галузі, а й визначати напрями, зміст і характер інших видів навчальних занять (семінарів, практичних і лабораторних робіт) та самостійної роботи.

Єдиної методики проведення лекцій не існує, однак кожен викладач має дотримуватись певних *вимог*:

- доведення до студентів мети лекції та належне її мотивування;
- доступність і науковість викладу;
- включення механізму зворотного зв'язку;
- повторення важливих теоретичних положень;
- завершення кожного питання лекції підсумком і мотивованим переходом до наступного;
- вміння і здатність змусити себе слухати;
- емоційність викладу;
- налагодження живого контакту;
- створення проблемних ситуацій.

Успіх лекції залежить і від деяких організаційних моментів: обладнання робочих місць викладача і студентів, вдалого використання наочності та

технічних засобів навчання, налагодження зворотного зв'язку, суворого дотримання регламенту занять тощо.

В умовах сучасної вищої школи поряд із лекцією важливою формою організації навчання є семінарське заняття.

Семінарське (лат. *seminarium* – розсадник) заняття – вид навчальних практичних занять студентів закладів вищої освіти, який передбачає самостійне вивчення студентами за завданням викладача окремих питань і тем лекційного курсу з наочним оформленням матеріалу у вигляді реферату, доповіді, повідомлення тощо.

Залежно від ролі семінарських занять у навчально-виховній роботі вищої школи та завдань, що ставляться перед ними, їх поділяють на семінари:

- що мають на меті поглиблене вивчення певного систематичного курсу і тематично пов'язаних з ним;
- що передбачають ґрунтовне опрацювання окремих найважливіших і типових методологічно тем курсу чи однієї теми;
- семінари дослідницького характеру, що не пов'язані своєю тематикою з лекціями та передбачають поглиблене розроблення окремих проблем науки.

Незалежно від завдань і змісту виокремлюють просемінарські (підготовчі) і власне семінарські заняття.

Просемінар – перехідна від уроку форма організації навчально-пізнавальної діяльності студентів через практичні та лабораторні заняття, в структурі яких є окремі компоненти семінарської роботи, до вищої форми – власне семінарів.

Головним завданням просемінарських занять є вироблення у студентів вміння виконувати різноманітні практичні роботи (працювати з підручником, першоджерелами, реферувати літературу, складати тези), тобто, просемінари є своєрідними практикумами.

Вибір викладачем різновиду семінару зумовлюється багатьма чинниками: метою заняття і змістом навчального матеріалу, роком навчання (молодші,

середні та старші курси), складом академічної групи, рівнем підготовки студентів, педагогічною майстерністю викладача тощо.

Серед власне семінарських занять найпоширенішими є такі види: розгорнута бесіда, доповідь (повідомлення), обговорення рефератів і творчих робіт, коментоване читання, розв'язування задач, диспут, конференція тощо.

Однією із найпоширеніших форм організації навчального процесу у вищій школі є практичні заняття (практикуми).

Практичне (грец. практиκός) заняття – форма навчального заняття, під час якої викладач організовує детальний розгляд студентами окремих теоретичних положень, навчальної дисципліни та формує вміння і навички їх практичного застосування через індивідуальне виконання відповідно до сформульованих завдань.

Вивчення іноземної мови також проводять у формі практичних занять: вправи на читання, переклад, аудіювання, говоріння, письмо. Ці заняття відрізняються від занять з інших дисциплін лише методикою викладання.

Проводять практичне заняття переважно у такій послідовності: вступне слово викладача, пояснення незрозумілих студентам питань, запланована практична частина, завершальне слово викладача.

У навчальному процесі використовують дві форми проведення практичних робіт:

- фронтальна, під час якої після викладення на лекції теорії всі студенти групи виконують одночасно одну практичну роботу на однаковому обладнанні; у такому разі наявний єдиний план і однакова послідовність дій для всіх студентів групи;
- індивідуальна, під час якої студенти групи, виконують різні за тематикою, змістом і планом практичні роботи.

Важливе значення для практичних занять має використання активних методів навчання: *неімітаційних* (дискусії, екскурсії, виїзні заняття), *імітаційних неігрових* (аналіз конкретних ситуацій, вирішення

виробничих завдань, розбір документації, дії за інструкцією), *імітаційних ділових, рольових ігор, ігрового проєктування*.

Ефективною формою організації навчального процесу у ЗВО, яка базується на самостійній роботі студентів, є лабораторне заняття.

Лабораторне заняття – форма навчального заняття, під час якої студент під керівництвом викладача проводить природничі або імітаційні експерименти чи досліди з метою підтвердження окремих теоретичних положень певної навчальної дисципліни, набуває практичних навичок роботи з лабораторним устаткуванням, обладнанням, обчислювальною технікою, вимірювальною апаратурою, методикою експериментальних досліджень.

Основними завданнями лабораторних занять є: поглиблення та уточнення знань, здобутих на лекціях і в процесі самостійної роботи; формування інтелектуальних умінь і навичок планування, аналізу та узагальнень; опанування техніки; нагромадження первинного досвіду організації виробництва та опанування технікою управління ним тощо.

Проведення заняття передбачає такі етапи: попередній контроль готовності студентів до виконання конкретної лабораторної роботи; виконання конкретних завдань відповідно до запропонованої тематики; оформлення індивідуального звіту; оцінювання викладачем результатів роботи студентів.

1.2. Методика організації та проведення індивідуальних занять, консультацій. Самостійна робота студентів.

Факультативи, спецкурси та спецсемінари як форми організації навчання підвищують ефективність навчальної діяльності студентів шляхом індивідуалізації.

Факультатив (франц. *facultative* – необов'язковий, від лат. *facultas* – можливість, здатність) – навчальний предмет, курс, що вивчається студентами ЗВО за бажанням з метою поглиблення й розширення наукових і прикладних знань.

Факультативні заняття сприяють розвитку творчості, здібностей, талантів студентів, оскільки вони обирають факультативи відповідно до своїх бажань, нахилів, інтересів, здібностей.

На факультативах повинні переважати практичні заняття, де студенти можуть безпосередньо спостерігати за проведенням дослідів, робити відповідні висновки. З гуманітарних дисциплін доцільні семінари, на яких відбувається вільний обмін думками.

Важливою формою навчання у ЗВО, до якої залучаються студенти старших курсів, є спецкурс.

Спецкурс – це курс, який вивчається студентами на старших курсах з метою опанування вузькоспеціалізованими, новітніми знаннями з певної науки, формування актуальних для певної спеціалізації умінь і навичок.

Його керівник повинен бути висококваліфікованим фахівцем у певній галузі, мати достатню кількість наукових праць з проблем спецкурсу, який читає.

Однією з найактивніших форм опанування спеціальності є спецсемінар.

Спецсемінар – курс, що вивчається студентами на старших курсах у межах вузької спеціалізації та передбачає опанування спеціальними засобами професійної діяльності в обраній для спеціалізації галузі науки або практики.

Спецсемінари проводять на старших курсах ЗВО. До їх ведення залучають відомих учених, а також спеціалістів – працівників підприємств, наукових установ, інших організацій. Спецсемінар, яким керує вчений, авторитетний фахівець, набуває ознак наукової школи, розвиває у студентів мислення і творчі здібності.

Сучасному суспільству необхідні фахівці, здатні оперативно приймати нестандартні рішення, діяти творчо, самостійно. Основним засобом формування цих рис у майбутніх фахівців є самостійна навчально-пізнавальна діяльність студентів.

Самостійна навчально-пізнавальна робота студентів – це різноманітні види індивідуальної й колективної діяльності студентів, які здійснюються ними

на навчальних заняттях або в позааудиторний час за завданнями викладача, під його керівництвом, але без його безпосередньої участі.

Вона є завершальним етапом розв'язання навчально-пізнавальних завдань, які розглядалися на лекціях, семінарах, практичних і лабораторних заняттях. Адже знання можна вважати надбанням студента тільки тоді, коли він приклав для їх здобуття свої розумові та практичні зусилля.

Система керівництва індивідуальною самостійною роботою студентів охоплює: чітке планування, детальне продумування її організації, безпосереднє або опосередковане керівництво з боку викладача, систематичний контроль за поетапними й кінцевим результатами самостійної роботи студентів, оперативне доведення до відома студентів оцінки результатів їх самостійної роботи та внесення відповідних коректив у її проведення.

Самостійну роботу студентів класифікують за різними критеріями.

1. З огляду на місце і час проведення, характер керівництва нею з боку викладача і спосіб здійснення контролю за її результатами виокремлюють:

- самостійну роботу студентів на аудиторних заняттях;
- позааудиторну самостійну роботу (самостійні заняття студентів);
- самостійну роботу студентів під контролем викладача (індивідуальні заняття з викладачем).

2. За рівнем обов'язковості виокремлюють:

- обов'язкову, що передбачена навчальними планами та робочими програмами. Це виконання традиційних домашніх завдань, написання і захист курсових, дипломних та магістерських робіт, а також ті види завдань, які студенти самостійно виконують під час ознайомлювальної, навчальної й виробничої практик;
- бажану – наукова й дослідницька робота студентів, що полягає у самостійному проведенні досліджень, збиранні наукової інформації, її аналізі; до цієї ж категорії належать аудиторні потокові та групові заняття, участь у роботі наукового студентського товариства (гуртки, конференції, підготовка доповідей, тез, статей);

- добровільну – робота в позааудиторний час, участь у кафедральних, міжкафедральних, міжфакультетських, міжуніверситетських, всеукраїнських олімпіадах, конкурсах, вікторинах тощо.

3. За видами діяльності виділяють:

- навчально-пізнавальну (через мислення, аналіз, синтез тощо);
- професійну (отримання практичного досвіду у вибраній сфері та ознайомлення з робочим середовищем).

4. За рівнями мотивації виокремлюють:

- самостійну роботу низького рівня (до самостійних дій студента спонукає викладач, допомагаючи йому практично і постійно контролюючи виконання);
- самостійну роботу середнього рівня (до роботи хоча й спонукає викладач, але студент працює самостійно, контролюючи самого себе);
- високого рівня (виконання завдання організовує і контролює сам студент).

Одним із напрямів самостійної роботи, важливим чинником підготовки висококваліфікованих спеціалістів є *науково-дослідна робота* студентів вищого навчального закладу.

У вищій школі вона охоплює два взаємозв'язаних аспекти:

- навчання студентів елементів дослідної діяльності, організації та методики наукової творчості;
- наукові дослідження, які здійснюють студенти під керівництвом професорсько-викладацького складу.

Зміст і характер науково-дослідної роботи студентів визначаються:

- проблематикою науково-дослідної й науково-методичної діяльності кафедр, факультетів, вищого навчального закладу загалом;
- тематикою досліджень, що виконуються кафедрами у творчій співпраці із виробництвом;

- умовами дослідної роботи студентів, наявністю бази дослідження, можливостей доступу до потрібної наукової інформації, наявністю комп'ютерної техніки, та кваліфікованого наукового керівництва.

Зміст і структура НДРС забезпечує послідовність її засобів і форм відповідно до логіки та послідовності навчального процесу.

Науково-дослідна діяльність студентів вищого закладу освіти здійснюється в таких напрямках:

- науково-дослідна робота як невіддільний елемент навчального процесу, що належить до календарно-тематичних та навчальних планів, навчальних програм і є обов'язковою для всіх студентів;
- науково-дослідна робота, що здійснюється поза навчальним процесом у межах студентського науково-творчого товариства, у наукових гуртках, проблемних групах і семінарах тощо.

У вищому навчальному закладі функціонують два основних види науково-дослідної роботи студентів: навчальна науково-дослідна робота, передбачена навчальними планами, і науково-дослідна робота студентів, яка здійснюється під керівництвом професорсько-викладацького складу.

Навчальна науково-дослідна робота є обов'язковою для кожного студента та охоплює майже всі форми навчальної роботи:

- написання рефератів з конкретної теми у процесі вивчення дисциплін соціально-гуманітарного циклу, фундаментальних і професійно орієнтованих, спеціальних дисциплін, курсів спеціалізації та за вибором;
- виконання лабораторних, практичних, семінарських та самостійних завдань, контрольних робіт, які містять елементи проблемного пошуку;
- виконання нетипових завдань дослідницького характеру під час різних видів практики, індивідуальних завдань;
- розроблення методичних матеріалів з використанням дослідницьких методів (спостереження, анкетування, бесіда, соціометрія тощо);

- підготовку і захист курсових, дипломних і магістерських робіт, пов'язаних з проблематикою досліджень кафедр.

Інноваційною технологією навчання є впровадження в навчальний процес індивідуальних навчально-дослідних завдань (ІНДЗ). Це вид позааудиторної індивідуальної роботи студента навчального, навчально-дослідного чи проектно-конструкторського характеру, який виконується в процесі вивчення програмного матеріалу навчального курсу і завершується складанням підсумкового іспиту чи заліку. ІНДЗ спрямовані на самостійне вивчення частини програмного матеріалу, систематизацію, поглиблення, узагальнення, закріплення, практичне застосування знань студента з навчального курсу та розвиток навичок самостійної роботи.

Серед ІНДЗ найпоширенішими є: конспект із теми (модуля) за заданим планом або планом, який студент розробив самостійно; реферат з теми (модуля) або вузької проблематики; розв'язування та складання розрахункових або практичних задач різного рівня з теми (модуля) або курсу; розроблення теоретичних або прикладних функціональних моделей явищ, процесів, конструкцій; комплексний опис будови, властивостей, функцій, об'єктів, конструкцій тощо; анотація прочитаної додаткової літератури з курсу, бібліографічний опис, історичні розвідки тощо.

Науково-дослідна робота студентів поза навчальним процесом є одним із найважливіших засобів формування висококваліфікованого фахівця. Вона передбачає участь у роботі предметних наукових гуртків; проблемних груп, секцій, лабораторій; участь у виконанні держбюджетних або госпрозрахункових наукових робіт; проведення досліджень у межах творчої співпраці кафедр, факультетів; роботу в студентських інформаційно-аналітичних і культурологічних центрах, перекладацьких бюро; рекламну, лекторську діяльність; написання статей, тез, доповідей, інших публікацій.

Самостійна робота передбачає відтворювальні та творчі процеси в діяльності студента. З огляду на це виділяють три її рівні: репродуктивний (тренувальний), реконструктивний, творчий (пошуковий).

Контроль за самостійною роботою студентів виконує дві функції: коригувальну (полягає у своєчасному виявленні помилок) і заохочувальну (є своєрідним зовнішнім поштовхом до діяльності).

2. Навчальна та виробнича практика студентів.

У закладах вищої освіти відповідно до освітньо-професійної програми студенти проходять навчальну, навчально-виробничу, виробничу практику. *Навчальна практика* має за мету поглибити та закріпити теоретичні знання студентів, виробити навички практичної та дослідницької роботи, ознайомити із сучасним обладнанням. Її проводять на молодших курсах, як правило, в майстернях, лабораторіях, на різних навчальних полігонах, у навчально-дослідних господарствах, клініках, закладах загальної середньої освіти тощо. Форми проведення навчальної практики можуть бути різними: екскурсія на підприємство чи в установу, самостійне вивчення їх діяльності шляхом спостереження чи бесід з працівниками, практична робота на виробництві безпосередньо на робочому місці тощо.

Навчально-виробнича практика має своїм завданням ознайомити студента з його майбутньою спеціальністю завдяки виконанню обов'язків дублера, помічника фахівця. Це дає змогу глибше проникнути у зміст і технології майбутньої професійної діяльності.

Виробничу практику проходять студенти старших курсів. Під час цієї практики вони виконують за спеціальністю весь цикл основних робіт, перебуваючи на робочих місцях, вивчаючи значну за обсягом ділянку виробництва і набуваючи навичок організації, управління і контролю. У процесі переддипломної практики студенти готують матеріали до дипломного проекту, дипломної або магістерської роботи.

Усі види практики починаються настановчими конференціями, на яких відповідальний за практику викладач і представники кафедр роз'яснюють студентам завдання практики, графік і об'єкти її проведення, розподіл ними груп студентів і закріплення консультантів – представників кафедр і виробництва. Завершується виробнича практика також конференцією, на якій студенти

обмінюються досвідом. Керівники практики, представники кафедр і виробництва вказують на шляхи вдосконалення її проведення і професійної підготовки студентів.

3. Контроль навчальної діяльності студентів: функції, принципи, види та форми.

Контроль навчальної діяльності студентів є важливою складовою освітнього процесу, спрямованою на оцінку та забезпечення якості навчання. Він виконує ряд функцій, ґрунтуючись на принципах, які визначаються основними цілями та завданнями освітньої системи. Контроль може мати різні види та форми в залежності від конкретних умов та особливостей освітнього закладу.

Відповідно до цих функцій виділяють два види контролю: за процесом і за результатом. *Контроль за процесом* передбачає пильну увагу за кожним «кроком» виконуваної діяльності. При цьому поточна діяльність порівнюється з еталонною, запрограмованою діяльністю. *Контроль за результатами* передбачає повну свободу студентів у здійсненні процесу діяльності, але ставить їх перед необхідністю вчасно подати її конкретний результат. Такий контроль доцільний щодо самостійної роботи, бо кінцевий її результат завжди відображений у конкретних формах: конспект, реферат, есе, усна відповідь тощо.

До ефективних форм контролю за самостійною роботою студентів відносять рефлексивний контроль, індивідуальні співбесіди, письмові завдання за пропущеними темами, контрольні роботи, реферати, есе, ділові ігри, колоквіуми та ін.

Запитання та завдання для самоконтролю

1. Проаналізуйте фактори, які повинен враховувати викладач під час читання лекції.
2. Зробіть порівняльний аналіз різних видів семінарських занять, розкривши їх роль у професійній підготовці студентів.
3. Проаналізуйте зміст роботи викладача і студентів на різних етапах практичного заняття.

4. Обґрунтуйте різні підходи вчених до класифікації самостійної роботи студентів.
5. Розкрийте сутність керівництва з боку викладача підготовкою студентами рефератів, курсових, дипломних та магістерських робіт.
6. Проаналізуйте види та форми контролю навчальної діяльності студентів.

Рекомендована література

Основна:

1. Гладуш В. А., Лисенко Г. І. Педагогіка вищої школи: теорія, практика, історія : навч. посіб. Д, 2014. 415 с.
2. Головенкін В. П. Педагогіка вищої школи : підручник. 2-ге вид. Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2019. 290 с.
3. Драч І. І. Управління формуванням професійної компетентності магістрантів педагогіки вищої школи: теоретико-методичні засади. : монографія. К. : «Дорадо-Друк», 2013. 456 с.
4. Кучерявий О. Г. Професійне самовиховання у вищій школі : навч. посіб. – К. : Освіта України. 2010. 200 с.
5. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. / Федоренко О.І. та ін. Харків : ФОП Бровін О.В. 2020. 240 с.
6. Сбруєва А. А. Порівняльна педагогіка вищої школи: національний, європейський та глобальний контексти : навчальний посібник. Суми : СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2021. 319 с.

Додаткова:

1. Козак Л. В. Дослідження інноваційних моделей навчання у вищій школі. *ОД*. 2014. № 1 (5). С. 95–107.
2. Козак Л. В. Інноваційне навчання як основа розвитку інноваційної особистості майбутнього викладача. *Розвиток особистості умовах*

трансформаційного суспільства: матеріали Міжнародної наук.- практик. конфер., м. Київ: Київськ. ун-т імені Бориса Грінченка. 2012. С. 36 – 42.

3. Кокнова Т. А. Проблема становлення професійної підготовки викладачів іноземних мов в Україні наприкінці ХХ на початку ХХІ століття (1991 – 2004). *Науковий вісник Ужгородського університету. 2018. №2 (43). С. 122 – 124.*

4. Кушнір В., Кушнір Г., Рожкова Н. Інноваційність освіти як дидактичний принцип. *Рідна школа. 2012. №6 (990). С. 3 – 8.*

5. Лебідь О. В. Професійна культура керівника загальноосвітнього навчального закладу : навч. посіб. Донецьк : ЛАНДОН-ХХІ. 2011. 263 с.

6. Шехавцова С. О. Педагогічні основи викладання іноземних мов: сучасні тенденції : монографія ; Держ. закл. «Луган. нац. ун-т імені Тараса Шевченка». Луганськ : ТОВ «Віртуальна реальність», 2014. – 288 с.

7. Шехавцова С. О. Структура педагогічної діяльності в професійній підготовці студентів університету. *Науковий вісник Ужгородського національного університету : Педагогіка. Соціальна робота. 2014. № 34. С. 213 – 216.*

8. Юніна О. Є. Сучасні принципи навчання іноземних мов у закладах вищої освіти США. *Тенденції та перспективи розвитку науки і освіти в умовах глобалізації : Матеріали Міжнародної наук.-практик. інтернет-конф. м. Переяслав, 2022. Вип. 79. С. 196 – 198.*

9. Юніна О. Є. Сучасні тенденції розвитку вищої освіти в США. *Перспективи розвитку наукових досліджень у контексті глобалізаційних змін: освіта, політика, економіка, міжкультурна комунікація: Матеріали ІV Міжнародної наук.-практик. конф. науковців, викладачів та аспірантів, м. Сєверодонецьк, 6 грудня 2019. С. 268 – 270.*

Лекція 3. Теоретичні основи процесу навчання іноземних мов у вищій школі

План

1. Педагогічний процес у закладі вищої освіти та особливості його організації.

2. Закони, закономірності та принципи навчання іноземних мов.

3. Методи та засоби навчання іноземних мов у вищій школі.

Основні поняття теми: педагогічний процес, закони, закономірності, принципи навчання іноземних мов, навчально-професійна діяльність, методи, прийоми, засоби навчання, інтерактивні методи навчання іноземних мов.

1. Педагогічний процес у закладі вищої освіти та особливості його організації.

Педагогічний процес – це внутрішньо-логічно пов'язана сукупність процесів, які у своїй багатогранності й складності трансформують досвід людства, його знання, цінності, надбання в особистісні якості, установки та риси студентів, а також їх освіченість та ідейність, культуру й здібності, звички й характер.

Основні структурні компоненти педагогічного процесу як системи: *мета* педагогічного процесу, *суб'єкти та об'єкти* системи, *завдання, змістова складова* (виховання, навчання (самоосвіта), професійна підготовка, розвиток), *організаційна структура, педагогічна діяльність*, а також *результат*.

Педагогічний процес забезпечує виконання замовлення суспільства на підготовку громадян і фахівців, що виражено в його загальній меті.

Педагогічний процес є взаємодією суб'єктів та об'єктів навчання й виховання, яка спрямована на розв'язання завдань навчання, професійної підготовки, виховання й загального розвитку людини, а також на формування в неї певних якостей, установок, емоційно-вольової стійкості, надійності тощо.

Основні завдання педагогічного процесу у вищому навчальному закладі:

- підготовка молодих громадян до суспільно корисної діяльності;
- цілеспрямоване формування особистості громадянина, який має високі моральні й громадянські якості;

- озброєння студентів такою системою професійних знань, навичок і вмінь, які забезпечили б ефективну практичну діяльність у певній галузі діяльності;

- забезпечення цілеспрямованого розвитку духовних сил, інтелектуальних, фізичних і моральних якостей кожного студента.

Особливості завдань педагогічного процесу визначають зміст складових цього багатофункціонального процесу – виховання (самовиховання), навчання (самоосвіти) й розвитку. Кожен з елементів функціонально-змістової структури педагогічного процесу є відносно самостійною підсистемою.

Результатом функціонування педагогічного процесу як системи загалом є знання, навички, вміння і готовність людини до суспільно корисної діяльності, а також професійні, громадянські, морально-психічні й фізичні якості.

У конструюванні педагогічного процесу у вищому навчальному закладі необхідно дотримуватися відповідних етапів. Традиційно виокремлюють три етапи: підготовчий, основний і завершальний.

На підготовчому етапі розв'язують такі завдання: визначення цілей, діагностика умов, прогнозування досягнень, проектування й планування розвитку педагогічного процесу. На цьому етапі створюють необхідні навчально-матеріальні, морально-психологічні, естетичні умови, раціонально розподіляють наявний час. Завершують підготовчий етап розробленням перспективного плану професійної підготовки людей.

Етап організації й реалізації педагогічного процесу містить такі елементи взаємодії суб'єктів та об'єктів навчання:

- формулювання мети та роз'яснення завдань діяльності, прийняття їх тими, хто навчається, та окремими виконавцями;

- використання обраних методів, засобів і форм організації педагогічного процесу;

- забезпечення взаємодії всіх суб'єктів виховання;

- створення сприятливих умов; здійснення різних заходів стимулювання активності людей.

У процесі педагогічної взаємодії здійснюють оперативний контроль, виокремлення слабких аспектів у методах і формах організації виховних впливів, регулювання процесу, уміло організовуючи різноманітні заходи стимулювання діяльності об'єктів навчання, внесення оперативних коректив у зміст діяльності суб'єктів навчання й виховання, у послідовність окремих її видів.

Завершується педагогічний процес етапом аналізу його результатів. Суб'єкти навчання вивчають слабкі й сильні аспекти навчально-виховного процесу, рівень професійної підготовленості студентів до професійної діяльності, їх громадську, соціальну і моральну зрілість, рівень розвитку особистості, її зміст.

Одним із найважливіших напрямів підвищення якості та ефективності навчання й виховання є інтенсифікація педагогічного процесу. Вона відбувається на основі правильного поєднання традиційних та інноваційних підходів і впровадження нових технічних засобів, технологій, методик. Цього досягають завдяки конкретному формулюванню навчально-виховних завдань, раціональному плануванню професійної підготовки, ретельному добору навчального матеріалу, ефективному використанню навчального й позанавчального часу, застосуванню сучасних технологій навчання й виховання, забезпеченню чіткості й високої організованості в роботі, постійному пошуку і впровадженню досягнень науково-технічного прогресу.

Педагогічний процес у вищому навчальному закладі – не механічна сума процесів навчання, виховання, освіти, професійної підготовки й розвитку, а самостійне цілісне явище, що має свої закономірності.

2. Закони, закономірності та принципи навчання іноземних мов.

Закономірності навчання – об'єктивні, стійкі та істотні зв'язки в навчальному процесі, що зумовлюють його ефективність.

Загалом закономірності навчання у закладі вищої освіти відповідають закономірностям навчання в закладах загальної середньої освіти чи будь-якому навчальному закладі. Їх поділяють на об'єктивні та суб'єктивні.

Об'єктивні закономірності навчання:

- виховний і розвивальний характер навчання;
- зумовленість навчання суспільними потребами;
- залежність результатів навчання від умов, в яких відбувається навчальний процес;

- врахування реальних навчальних можливостей студентів;
- рівень активності студента;
- цілеспрямована взаємодія викладача та студента.

Суб'єктивні закономірності навчання залежать від особливостей діяльності викладача, його характеру тощо.

Процес навчання здійснюється на основі обґрунтованих і перевірених практикою дидактичних принципів, зумовлених закономірностями та завданнями освіти.

Принципи (лат. *principium* – початок, основа) *навчання* – основні положення, що визначають зміст, організаційні форми та методи навчальної роботи.

До загальнодидактичних принципів належать:

- принцип науковості;
- принцип системності й послідовності навчання;
- принцип доступності навчання;
- принцип зв'язку навчання з життям;
- принцип свідомості й активності у навчанні;
- принцип наочності у навчанні («золоте правило» дидактики);
- принцип міцності засвоєння знань, умінь і навичок;
- принцип індивідуального підходу;
- принцип емоційності навчання.

Специфічні принципи навчання іноземних мов:

- принцип єдності наукової та навчальної діяльності кафедр і викладачів;
- принцип участі студентів у науково-дослідній роботі;

- принцип органічної єдності теоретичної та практичної підготовки студентів;
- принцип врахування особистих можливостей кожного студента.

Принципи навчання тісно взаємопов'язані, зумовлюють один одного, жоден з них не може бути використаний без урахування інших. Тому в процесі навчання викладач повинен керуватися всіма принципами.

3. Методи та засоби навчання іноземних мов у вищій школі.

Метод навчання – спосіб упорядкованої взаємопов'язаної діяльності викладачів та студентів, спрямованої на досягнення поставлених вищою школою цілей.

Методи навчання слід відрізнити від методів учіння.

Метод учіння – спосіб пізнавальної діяльності студентів, зорієнтований на творче опанування знаннями, уміннями та навичками та вироблення світоглядних переконань на заняттях і в самостійній роботі.

Методи навчання і методи учіння мають свої специфічні особливості, вони відносно самостійні, але розглядаються в єдності.

У дидактиці існують різні підходи щодо класифікації методів навчання:

- за джерелами передавання і характером сприймання інформації виокремлюють словесні, наочні та практичні;
- за основними дидактичними завданнями виділяють методи опанування знаннями, методи формування умінь і навичок, застосування здобутих знань, умінь і навичок;
- за характером пізнавальної діяльності виокремлюють пояснювально-ілюстративні, репродуктивні, проблемного викладу, частково-пошукові, дослідницькі;
- за бінарною класифікацією виділяють методи викладання: інформаційно-повідомлювальний, пояснювальний, інструктивно-практичний, пояснювально-спонукальний; методи учіння: виконавський, репродуктивний, продуктивно-практичний, частково-пошуковий, пошуковий.

До *словесних методів навчання* належать пояснення, інструктаж, розповідь, бесіда, навчальна дискусія та ін.

Сутність *наочних методів навчання* полягає у використанні зображень об'єктів і явищ. До цих методів належать ілюстрування, демонстрування, самостійне спостереження.

Практичні методи навчання передбачають різні види діяльності студентів і викладачів, а також самостійність студентів у навчанні. До них відносять вправи, лабораторні та практичні роботи.

Кожен викладач у своїй діяльності використовує також методи, які не охоплені наведеною вище класифікацією. Серед них найпоширенішим є індукція і дедукція, методи аналізу, синтезу, порівняння, узагальнення, конкретизації, виділення головного.

Успішність процесу навчання, ефективність використання в ньому різних методів і форм навчання значною мірою залежить від вдалого вибору засобів навчання.

Засіб навчання – сукупність предметів, ідей, явищ і способів дій, які забезпечують реалізацію навчально-виховного процесу.

Найважливішим засобом навчання є слово викладача, за допомогою якого він організовує засвоєння знань студентами, формує у них відповідні уміння та навички. Викладаючи новий матеріал, він спонукає до роздумів над ним, його осмислення та усвідомлення.

Важливим засобом навчання є підручник, за допомогою якого студент відновлює в пам'яті, повторює та закріплює здобуті на заняттях знання, виконує різні види самостійної роботи. Необхідними чинниками, що сприяють успішному засвоєнню знань, є технічні засоби навчання (ТЗН). *Технічні засоби навчання* – це різноманітні пристрої, обладнання та програмне забезпечення, що використовуються для поліпшення якості та ефективності навчання. До технічних засобів навчання належать комп'ютери та ноутбуки (використовуються для доступу до електронних ресурсів, виконання завдань, роботи з програмами та інших навчальних цілей); проєкційне обладнання

(проектори для відображення презентацій, відеоматеріалів, графіків та іншого важливого матеріалу на екран); інтерактивні дошки (дозволяють викладачам писати, редагувати та взаємодіяти з відображеним матеріалом); електронні підручники та онлайн-ресурси; відео та аудіоапаратура (для ілюстрації концепцій, демонстрації експериментів, створення мультимедійних презентацій); програмне забезпечення для навчання (використання спеціалізованих програм, які допомагають у вивченні матеріалу, проведенні експериментів та виконанні завдань); засоби віртуальної (окуляри, шоломи) та розширеної реальності (смартфони, планшети, AR-гарнітура) (для створення імерсивного навчального середовища) тощо.

Ці технічні засоби можуть використовуватися як окремо, так і в поєднанні, щоб забезпечити різноманітність та ефективність навчання. Важливо враховувати, що вибір технічних засобів повинен відповідати конкретній меті та потребам освітнього процесу.

Запитання та завдання для самоконтролю

1. Розкрийте сутність основних завдань педагогічного процесу викладання іноземних мов у вищій школі.
2. Схарактеризуйте компоненти педагогічного процесу.
3. Визначте специфіку загальних закономірностей навчання у лінгводидактиці вищої школи.
4. Проаналізуйте специфічні для лінгводидактики вищої школи принципи навчання.
5. Розкрийте зв'язок між словесними, наочними та практичними методами навчання.
6. Доведіть взаємозв'язок методів і прийомів навчання іноземних мов.

Рекомендована література

Основна:

1. Гладуш В. А., Лисенко Г. І. Педагогіка вищої школи: теорія, практика, історія : навч. посіб. Д, 2014. 415 с.
2. Головенкін В. П. Педагогіка вищої школи : підручник. 2-ге вид. Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2019. 290 с.
3. Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання. Київ : Ленвіт, 2003. 273 с.
4. Лінгводидактичні засади навчання іноземних мов у закладах вищої педагогічної та загальної середньої освіти : монографія / відп. за вип.: М. Сідун, Т. Полонська. Мукачево : МДУ, 2018. 342 с.
5. Бігич О. Б., Бориско Н. Ф., Борецька Г. Е. Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика : підручник для студ. класичних, педагогічних і лінгвістичних університетів / ред. С. Ю. Ніколаєва. К. : Ленвіт, 2013. 590 с.
6. Носенко Т. І. Інформаційні технології навчання : навч. посіб. Київ : Київ. ун-т ім. Бориса Грінченка. 2011. 184 с.

Додаткова:

1. Ільченко В. Р. Компетентнісна модель освітньої галузі як необхідна умова ефективної освіти. *Український педагогічний журнал*. 2015. № 1. С. 163 –170.
2. Кокнова Т. А. Підґрунтя сутнісного походження лінгвометодичної компетентності майбутніх викладачів іноземних мов. *Науковий вісник Ужгородського університету*. 2019. № 1 (44). С. 75 – 79.
3. Процик Г. М. Лінгводидактичні основи навчання іноземної мови у закладах вищої освіти України. *Перспективи та інновації науки*. 2023. № 13(31). С. 312 – 324.
4. Соломаха А. В. Теоретичні засади формування лінгвокультурної компетенції у майбутніх вчителів іноземних мов. *Наукові праці ДонНТУ* № 11, 2012. С. 142 – 146.

5. Шехавцова С. О. Поняття суб'єктності в сучасному психолого-педагогічному дискурсі. *Гуманізація навчально-виховного процесу* : Зб. наук. пр. Слов'янськ : СДПУ. 2012. Вип. LIX. С. 290 – 297.

6. Юніна О. Є. Професійна підготовка майбутнього викладача іноземної мови як фактор формування його творчого потенціалу. *Наукова молодь*. 2009. № 1. С. 131–133.

Лекція 4. Методи, форми, і технології навчання іноземних мов у закладах загальної середньої освіти.

План

1. Сучасні методи навчання ІМ у закладах загальної середньої освіти.
2. Форми організації навчання іноземних мов у ЗЗСО.
3. Загальна характеристика технологій навчання іноземних мов у сучасній школі.

Основні поняття теми: іноземна мова, інноваційні методи, традиційні методи, форми організації навчання, технології навчання.

1. Сучасні методи навчання ІМ у закладах загальної середньої освіти.

Адаптуватися до світу, який швидко розвивається і постійно змінюється, повинен не лише зміст іншомовної освіти, а і її форми, методи й технології. В Україні приділяють значну увагу пошуку ефективних форм, методів і технологій навчання іноземних мов, спроможних стимулювати активну навчально-пізнавальну діяльність учнів. У сучасній українській школі на уроках іноземної мови, що залишаються основною формою організації навчання, використовуються традиційні та інноваційні методи та технології.

Багато вчителів планують уроки з іноземної мови, спираючись на традиційний підхід «PPP» (Presentation, Practice, Production) – презентація, практика, продуктивність. Сильною стороною цього методу є те, що він охоплює всі аспекти лексики та граматики. Водночас з іншого боку, він недостатньо враховує індивідуальні потреби та особливості кожного учня, орієнтуючись насамперед на підручник або навчальну програму.

Заняття у форматі «PPP» складається із таких етапів:

1. Підготовчий, що передбачає розминку й перевірку домашнього завдання.

2. Презентація, складовими частинами якої є введення в тему заняття, презентація нових граматичних структур або лексичних одиниць, повторення граматичних структур або лексичних одиниць та перевірка того, як учні зрозуміли нові граматичні структури або лексичні одиниці.

3. Практика, що складається із двох підетапів: вправи, виконання яких контролює тільки вчитель, та вправи, виконання яких учитель контролює частково.

4. Продукування, під час якого учні мають продемонструвати навички мовлення згідно з цілями заняття.

5. Завершальна частина передбачає зворотний зв'язок: відбувається виправлення викладачем помилок, яких припустилися учні, та визначення домашнього завдання.

Одним із провідних методів навчання іноземних мов у вітчизняних школах є комунікативний метод, спрямований на практику спілкування. Мовленнєва практика передбачає виконання численних суто комунікативних (тобто таких, які повноцінно моделюють реальне мовленнєве середовище та спілкування в його типових ситуаціях) вправ у говорінні, читанні, аудіюванні та письмі.

Комунікативний метод розвиває всі мовні навички (від усного та писемного мовлення до читання та аудіювання) і має на меті навчити учня говорити іноземною мовою не тільки вільно, а й правильно.

Одним з ефективних методів навчання іноземних мов є метод опори на фізичні дії (Total Physical Response), розроблений психологом Дж. Ашером. Суть цього методу полягає в тому, що під час навчання іноземної мови необхідно імітувати процес опановування дітьми рідною мовою, який засвоюється паралельно з виконанням відповідних фізичних дій. Метод опори на фізичні дії використовують в українських школах під час навчання молодших школярів.

Прихильники цього методу вважають, що, застосовуючи його, учитель не стільки навчає, скільки показує використання мовного матеріалу, стимулює розумову діяльність учнів, і просто дозволяє їм поводитися вільно, що знімає стрес, пов'язаний із вивченням нової мови.

Поширеним в українських школах залишається аудіовізуальний метод, елементи якого застосовують під час навчання мови, використовуючи автентичні відеоматеріали. Вони імітують умови реального мовного середовища носіїв мови, сприяють розвитку мотивації та інтересу учнів. У процесі використання цього методу перед учнями ставиться практичне завдання – використовувати іноземну мову як засіб спілкування в повсякденному житті. Важливо, щоб учитель проводив необхідну підготовчу роботу і добрав аудіовізуальний матеріал, який відповідає навчальній програмі з іноземної мови, містить необхідну лексику з теми, що вивчається, а також ураховує рівень володіння учнями англійською мовою.

Також використовують аудіолінгвальний метод, розроблений Ч. Фрізом і Р. Ладо. Застосування його забезпечує опанування основами мови, її звуковою системою і структурами, що відображають різні види побудови речень. Знати іноземну мову, з позицій авторів, – це вміти користуватися її цілісними структурами, наповнюючи їх відповідним мовним матеріалом. Однією з умов ефективності цього методу є обов'язкове ознайомлення учнів з культурою народу, мова якого вивчається. Це має пізнавальне і практичне значення в аспекті адекватного сприйняття і вживання іншомовної лексики та фразеології.

Під час застосування аудіолінгвального методу вчитель відіграє домінуючу роль. Він спостерігає за правильністю аудіювання і повторення; регулює темп уроку; класифікує, дозує та за необхідності складає додаткові вправи; пояснює матеріал; виправляє помилки у процесі навчання; направляє і керує всією діяльністю учнів.

Застосовують і так званий сугестопедичний метод, розроблений Г. Лозановим, винятковою ознакою якого є розкриття резервів пам'яті завдяки спеціально організованим заняттям, підвищенню інтелектуальної активності

учнів, використанню навіювання і релаксації. Основними засобами активізації резервних можливостей людини, як вважав болгарський учений Г. Лозанов, є: авторитет викладача; інфантилізація (у групі створюють сприятливі умови для навчання і засвоєння нового матеріалу, використовують рольові ігри, музику); двоплановість (учитель і учні застосовують жести, міміку, щоб вплинути на співрозмовника, повернути до себе інших); інтонація, ритм (учитель подає текстовий матеріал у певному ритмі в супроводі спеціально дібраної музики).

В останнє десятиріччя широкого поширення набули інноваційні методи навчання іноземних мов, до яких належать інтерактивні методи навчання з комп'ютерною підтримкою (computer-assisted language learning), метод сценарію (storyline method), метод симуляцій, метод каруселі, метод навчання по станціях та ін.

Інтерактивний підхід до навчання іноземної мови передбачає активну взаємодію всіх учасників навчального процесу, під час якої відбувається взаємообмін інформацією іноземною мовою, взятою з автентичних джерел, набуття вмінь міжособистісного спілкування. Важливо не тільки й не стільки навчитися обмінюватися інформацією, а й опанувати навичками самого процесу спілкування (слухати та чути партнера по спілкуванню, логічно й аргументовано оформляти свої думки в усній або письмовій формі, спілкуватися з різними типами людей та ін.).

Інтерактивні методи навчання ґрунтуються на таких методичних принципах:

- взаємне спілкування іноземною мовою для прийняття та продукування автентичної інформації, однаково цікавої для всіх учасників, у важливій для всіх ситуації;
- спільна діяльність, що характеризується взаємозв'язком трьох об'єктів: виробника інформації, одержувача інформації та ситуативного контексту;
- зміна традиційної ролі вчителя в навчальному процесі, перехід до демократичного стилю спілкування;

– рефлексивність навчання, свідоме і критичне осмислення дії, його мотивів, якості та результатів з боку вчителя й учнів.

О. Коваленко наголошує, що інтерактивність у навчанні є здатністю до взаємодії, навчанням у режимі бесіди, діалогу, дії, а «інтерактивним можна назвати метод, у якому той, хто навчається, є учасником».

У сучасній методиці викладання іноземних мов виокремлюють різні форми інтерактивного навчання, зокрема: творчі завдання; групова робота; рольові ігри; розроблення проєктів; перегляд і обговорення відеоматеріалів; метод розв'язання проблем («мозковий штурм»); тренінги; обговорення складних і дискусійних питань; навчальна дискусія (дебати, круглий стіл); «case-study» (аналіз конкретних, практичних ситуацій).

До інтерактивного належить так зване сценарне навчання, яке моделює реалістичну ситуацію. У ній представлена фіксована послідовність передбачуваних подій для досягнення педагогічних цілей та можливі варіанти, які дозволяють учню досягти результату.

Зміст сценаріїв максимально відображає природний процес спілкування в реальному житті. Під час розроблення сценаріїв ураховують потреби у взаємодії учнів один з одним і використовують різні методи та форми організації мовленнєвої діяльності (інтерв'ю, дискусії, дебати, рольові ігри, круглі столи тощо). Навчальні сценарії з іноземної мови охоплюють масу інформації країнознавчого, мовного, культурологічного та професійно орієнтованого характеру.

Одним з інтерактивних методів навчання іноземних мов є симуляція, яка передбачає переміщення учнів в уявні ситуації (що імітують реальні) для навчання або отримання оцінки виконаної роботи. Інакше кажучи, це навчання дією або в дії. Симуляція як метод навчання є певним безпечним середовищем, у якому учні намагаються впоратися з поставленими перед ними завданнями, подолати комунікативні невдачі, які виникають у змодельованих ситуаціях. Головним у симуляції є занурення учнів в комунікативну практику і набуття відповідного досвіду подолання труднощів, що виникають у процесі комунікації.

Цей метод дає змогу на практиці забезпечити вихід із ситуації комунікативних труднощів завдяки використанню різноманітних компенсаторних стратегій.

Інтерактивний метод «карусель» дозволяє динамічно й комплексно відпрацьовувати лексико-граматичні навички, вдосконалювати навички говоріння та аудіювання. Створюють два кільця: внутрішнє, у якому учні сидять нерухомо, і зовнішнє, у якому переміщуються, змінюючи пари. Певний відтинок часу учні діалогізують у парі, обмінюючись інформацією, думками, ідеями, після відбувається зміна партнерів. Можливий й інший варіант: утворення одного кола учнів. В такому разі відбувається зміна не партнерів, а завдань, які кожен учень виконує самостійно.

2. Форми організації навчання іноземних мов у ЗЗСО

Організація навчання іноземних мов у школі може включати різноманітні форми, спрямовані на розвиток різних мовленнєвих, комунікативних та культурних навичок учнів.

Основною формою організації навчання іноземної мови в українських школах залишається урок, під час якого використовують різні методи та прийоми. Зважаючи на те, що сучасна іншомовна освіта спрямована на формування мовленнєвої компетентності учнів, одночасно з традиційними (заняття у форматі «PPP», комунікативний метод, метод опори на фізичні дії, сугестопедичний метод, аудіолінгвальний метод тощо) застосовують інноваційні методи, серед яких пріоритет віддається інтерактивним формам та методам. Найбільш поширеними під час вивчення іноземних мов є творчі завдання; групова робота (учні об'єднуються в малих групах для взаємодії та комунікації, що сприяє розвитку навичок спілкування, роботі в команді); рольові ігри (учні беруть участь у драматизації та рольових іграх, що сприяє розвитку навичок мовлення, слухання та спілкування); проєктна робота (учні працюють над спільним проєктом, де вони застосовують свої знання іноземної мови для розв'язання конкретних завдань, які включають дослідження, презентації, виготовлення мультимедійних матеріалів тощо); перегляд і обговорення відеоматеріалів; метод «мозковий штурм»; тренінги; обговорення складних і

дискусійних питань; навчальна дискусія (дебати, круглий стіл); «case-study» (аналіз конкретних, практичних ситуацій), мовні клуби та гуртки (учні мають можливість приєднатися до мовного клубу або гуртка, де вони взаємодіють з носіями мови та іншими учнями); мовні табори та позакласні заходи (учні можуть поглиблювати свої знання і вивчати мову в імерсійному середовищі) тощо. Вони забезпечують активну взаємодію всіх учасників навчального процесу, взаємообмін інформацією іноземною мовою, взятою з автентичних джерел, ефективно сприяють набуттю вмінь міжособистісного спілкування. Значну увагу приділяють упровадженню інформаційних технологій навчання, технології «мовний портфель» тощо.

3. Загальна характеристика технологій навчання іноземних мов у сучасній школі.

Під час навчання іноземних мов використовують «технології навчання» (або «педагогічні технології»), під якими розуміють сукупність прийомів роботи вчителя, за допомогою яких забезпечується досягнення поставлених на уроці освітніх цілей з найбільшою ефективністю за мінімально можливий період часу.

Значні можливості у формуванні й розвитку комунікативної культури школярів, практичному опануванні іноземною мовою мають інформаційні технології навчання, що передбачають використання в навчальному процесі комп'ютера та Інтернет-ресурсів. Навчання іноземної мови з використанням комп'ютера має низку переваг, оскільки забезпечується індивідуалізація навчання, підвищується мотивація учнів, існує можливість забезпечення безпосереднього зворотного зв'язку, підвищується об'єктивність оцінювання знань, забезпечується ефективне виконання вправ і тренувань.

Комп'ютерні навчальні програми на уроках іноземної мови дають змогу формувати навички й уміння читання, використовуючи матеріали глобальної мережі, удосконалювати вміння писемного мовлення школярів, поповнювати словниковий запас учнів, формувати в них стійку мотивацію до вивчення іноземної мови. Упровадження таких програм дозволяє більш ефективно контролювати навчальну діяльність учнів, проводити тестування й моніторинг,

організувати самостійну роботу школярів. Застосування нових інформаційних технологій у навчальному процесі неможливе без готовності та здатності вчителів опанувати новими технологічними засобами.

Основними напрямками використання інформаційних комп'ютерних технологій у навчальному процесі є пошук інформації у глобальній і локальній мережах; зберігання, оброблення й передача інформації; розроблення методичних і дидактичних матеріалів; здійснення автоматизованого контролю навчальної діяльності; розроблення педагогічних програмних засобів різного призначення і web-сайтів навчального призначення; організація й проведення комп'ютерних експериментів з віртуальними моделями; оброблення результатів експерименту; дистанційне регулювання навчальної діяльності; організація інтелектуального дозвілля учнів.

Результативність інформаційних технологій залежить від наявності електронних навчальних матеріалів – електронних підручників, насичених такими мультимедійними засобами подання інформації, як анімація, комп'ютерна графіка, звуковий супровід тощо, що мають якісне художнє оформлення, містять системи пошуку й управління вивченням навчального матеріалу, а також віртуальні лабораторні практикуми та комп'ютерні тренажери.

Популярною в українських школах є технологія «мовний портфель (мовне портфоліо)», що є пакетом документів, у якому учень фіксує свої досягнення й досвід опанування мови, що вивчається, отримані кваліфікації, а також окремі види робіт, виконаних ним за час навчання, які свідчать про його успіх у навчанні.

Широке впровадження мовного портфеля в систему іншомовної освіти почалося з 2001 року, який було проголошено Європейським роком мов, і отримало позитивні відгуки в методичній літературі. На основі європейського мовного портфеля були розроблені національні варіанти його, що враховують національно-культурні та навчальні традиції у вивченні мов.

Національний координатор Європейського мовного портфоліо О. Карп'юк рекомендує такі шляхи впровадження цього інструмента в практику іншомовного навчання під назвою «Стратегія «шести кроків»:

Крок 1. Формування навичок рефлексії (спонукати учнів до позитивних роздумів, використовуючи твердження «Я можу...»).

Крок 2. Ознайомлення з Європейським мовним портфоліо (спонукати учнів до роздумів про те, у яких ситуаціях доцільно демонструвати мовний портфель); учні обмінюються ідеями щодо того, як поліпшити свої знання з іноземної мови).

Крок 3. Формування навичок постановки цілей за допомогою дескрипторів (уміння учнів зіставляти рівні та дескриптори із навчальними матеріалами, формулювати цілі за допомогою дескрипторів, використовувати дескриптори для результатів досягнень).

Крок 4. Формування навичок і розвиток умінь планувати свою навчальну діяльність (спонукати учнів до роботи в парах, групах).

Крок 5. Поступове впровадження самооцінювання (навчити учнів оцінювати свою роботу та роботу класу).

Крок 6. Підтримка роботи учнів з Європейським мовним портфоліо (спонукати учнів до дискусій у групах щодо того, як ефективніше використовувати Європейське мовне портфоліо; установлювати міжнародні контакти й виконувати міжкультурні проєкти та відображати результати досвіду в Європейському мовному портфоліо).

Навчання іноземних мов у закладах загальної середньої освіти вимагає використання різноманітних методів, форм та технологій для ефективного вивчення мовних навичок та культурного розуміння. Розглянуті підходи можуть комбінуватися та адаптуватися відповідно до конкретних умов та потреб класу, забезпечуючи цікавий та ефективний процес вивчення іноземних мов у шкільному середовищі.

Запитання та завдання для самоконтролю

1. Схарактеризуйте традиційні та інноваційні методи викладання іноземних мов у сучасній школі.
2. Як використання імерсійного методу впливає на ефективність вивчення іноземної мови серед школярів?
3. Які технології можуть бути використані для покращення процесу вивчення іноземної мови в загальноосвітніх школах?
4. Назвіть переваги та недоліки використання групової та парної роботи при навчанні іноземних мов у школах.
5. Які виклики можуть виникнути при використанні інтерактивних технологій у вивченні іноземних мов серед школярів?
6. Дайте загальну характеристику форм організації навчання іноземних мов.

Рекомендована література

Основна:

1. Бігич О. Б., Бориско Н. Ф., Борецька Г. Е. Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика : підручник для студ. класичних, педагогічних і лінгвістичних університетів / ред. С. Ю. Ніколаєва. К. : Ленвіт, 2013. 590 с.
2. Гусленко І. Ю. Конспект лекцій з дисципліни «Методика навчання іноземних мов» : для студентів 5 курсу ф-ту «Референт-перекладач», які навчаються за спец. 035 Філологія (Переклад). Харків : НУА. 2018. 64 с.
3. Карп'юк. О. Європейське мовне портфоліо : метод. посібник. Тернопіль : Ліра Терра. 2008. 112 с.
4. Карп'юк О. Д. Європейське мовне портфоліо. *English*. 2011. № 15. С. 8 – 9.
5. Коваленко О. В. Концептуальні зміни у викладанні іноземних мов у контексті трансформації іншомовної освіти. *Іноземні мови в навчальних закладах*. 2003. № 2. С. 20 – 24.

6. Методика викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах : підручник / кол.авт. під кер. С. Ю. Ніколаєвої. Вид.2-ге, випр. і перероб. Київ : Ленвіт. 2002. 328с.

7. Носенко Т. І. Інформаційні технології навчання : навч. посіб. Київ : Київ. ун-т ім. Бориса Грінченка. 2011. 184 с.

Додаткова:

1. Larsen-Freeman D. Techniques and principles in language teaching. Oxford, UK : Oxford University Press, 2000. 208 p.

2. Довганич М. В. До питання застосування аудіолінгвального методу навчання іноземних мов. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: «Педагогіка. Соціальна робота»*. 2016. № 2 (39). 290 с.

3. Овчиннікова О. М. Виправлення помилок у мовленні студентів на заняттях з англійської мови у форматі PPP. *Молодий вчений*. 2019. № 7.2 (71.2) липень. С. 134 – 137.

4. Прокопенко О. І., Лашук Н. М. Використання методики «Total Physical Response» під час вивчення римівок молодшими школярами на уроках англійської мови. *Сучасні підходи до навчання англійської мови в початковій школі у світлі загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання* : Матеріали наук.-метод. семінару, м. Чернігів. 2006. С. 28 – 33.

5. Хомишак О. Б. Електронний підручник з англійської мови – вимога нової української школи. *Молодий вчений*. 2018. № 2 (54). С. 646 – 649.

6. Юніна О.Є. Навчання іноземних мов у загальноосвітніх школах США та України: порівняльний аналіз : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01. Старобільськ, 2020. 263 с.

Лекція 5. Сучасні педагогічні технології навчання іноземних мов у вищій школі

План

1. Поняття про педагогічні технології.
2. Використання ділових та рольових ігор у навчальному процесі ЗВО.
3. Кредитно-модульна (рейтингова) система навчання у вищій школі.
4. Інформаційні технології навчання у ЗВО. Технологія «подкаст».

Основні поняття теми: технологія, освітня технологія, педагогічна технологія, ділова (рольова) гра, інформаційні технології, подкаст.

1. Поняття про педагогічні технології.

У педагогічній літературі поняття «технологія навчання» і «навчальна технологія» вживають як тотожні. Однак поняття «технологія навчання» є дещо вужчим і означає шлях освоєння конкретного матеріалу в межах певного предмета, теми, питання, а навчальна технологія передбачає розгляд різних технологій навчання.

У практиці навчально-виховної діяльності сучасного вищого навчального закладу найпоширеніші такі технології навчання: диференційоване навчання, проблемне навчання, ігрові технології навчання, інформаційні технології навчання, кредитно-модульна технологія навчання, особистісно орієнтоване навчання.

Одним із найперспективніших напрямів розвитку творчих здібностей особистості, необхідних сучасному фахівцю, є проблемне навчання.

2. Використання ділових та рольових ігор у навчальному процесі ЗВО.

Ігровий метод навчання передбачає визначення мети, спрямованої на засвоєння змісту освіти, вибір виду навчально-пізнавальної діяльності та форми взаємодії педагога та студентів. Головною метою навчальних ігор є формування в майбутніх фахівців уміння поєднувати теоретичні знання з практичною діяльністю. Опанувати необхідними фаховими вміннями та навичками студент зможе лише тоді, коли сам достатньою мірою виявлятиме до них інтерес і докладе певних зусиль, тобто поєднуючи теоретичні знання, здобуті на лекціях, семінарах, самостійно, з розв'язанням конкретних виробничих задач і з'ясуванням виробничих ситуацій.

Ігрова діяльність виконує такі функції: *спонукальну* (викликає інтерес у студентів); *комунікативну* (засвоєння елементів культури спілкування майбутніх спеціалістів); *самореалізації* (кожен учасник гри реалізує свої можливості); *розвивальну* (розвиток уваги, волі та інших психічних якостей); *розважальну* (отримання задоволення); *діагностичну* (виявлення відхилень у знаннях, уміннях та навичках, поведінці); *корекційну* (внесення позитивних змін у структуру особистості майбутніх фахівців).

Ігрові методи багатопланові, і кожен з них у той чи інший спосіб сприяє виробленню певної навички. З огляду на це виокремлюють ігри-вправи, ігрові дискусії, ігрові ситуації, рольові та ділові навчальні ігри.

У процесі конструювання і проведення ділових навчальних ігор слід дотримуватися певних принципів:

- принцип проблемності;
- принцип імітації умов і динаміки виробництва, моделювання змісту професійної діяльності людей, зайнятих на виробництві;
- принцип двоплановості ігрової навчальної діяльності;
- принцип спільної діяльності учасників гри;
- принцип діалогічної взаємодії партнерів по грі.

Підготовка і проведення ділової гри відбувається в кілька етапів:

- вибір теми, яка містить завдання або ситуацію, що потребує вироблення і прийняття конкретних рішень;
- визначення мети гри, складу і функцій її учасників;
- розроблення моделі гри, яка має якнайповніше відображати виробничий процес чи практичну ситуацію;
- розроблення критеріїв оцінювання роботи студентів;
- ознайомлення студентів з метою гри та виробничою ситуацією, розподіл ролей і доведення до їх відома критеріїв оцінювання;
- перебіг гри та аналіз її результатів.

Конструюючи зміст ділової гри, важливо спонукати студентів до пізнавальної активності протягом усієї ігрової діяльності. Цього можна досягти шляхом створення проблемних ситуацій, інтелектуальних труднощів, що вимагають активної взаємодії студентів з об'єктами пізнання, подолання суперечностей між відомими знаннями та необхідністю «відкрити» або знайти нове знання, систему вмінь і навичок, які, своєю чергою, сприятимуть розв'язанню нових для студентів пізнавальних завдань.

Нові інформаційні технології навчання – це методологія і технологія навчально-виховного процесу з використанням новітніх електронних засобів.

Комп'ютерна (інформаційна) технологія навчання (КТН) спрямована на досягнення цілей інформатизації навчання на основі застосування комплексу функціонально залежних педагогічних, інформаційних, методологічних, психофізіологічних і ергономічних засобів і методик, створених і організованих на базі технічного й програмного забезпечення.

Інтенсивне оновлення матеріально-технічної бази ЗВО з урахуванням останніх досягнень науки та техніки дає змогу розвивати *аудіовізуальну технологію навчання*, яка передбачає використання різноманітних технічних засобів навчання (ТЗН), в т. ч. комп'ютерних і електронних засобів. Розрізняють *рецептивне аудіовізуальне навчання*, пов'язане зі сприйманням і засвоєнням студентами аудіовізуальної навчальної інформації, яка передається за допомогою ТЗН, та *інтерактивне*, яке забезпечує взаємодію студента і навчальної системи у формі діалогу людини та машини.

На сучасному етапі соціальних і технологічних перетворень однією з вимог до всіх учасників навчального процесу у вищих навчальних закладах є готовність майбутнього фахівця до використання інформаційно-комунікаційних технологій, комп'ютеризованих систем загалом у навчанні та професійній діяльності. Виокремлюють три рівні такої готовності: власний рівень володіння комп'ютеризованими технологіями, уміння безпосередньо використовувати їх у професійній діяльності, уміння підвищувати свій фаховий рівень за допомогою

засобів Internet. Важливим елементом цієї готовності є не лише теоретична підготовка з певної галузі знань, а також і практичні уміння викладача організувати та провести навчальне заняття за допомогою комп'ютерних засобів і технологій; підготувати навчальне заняття за дистанційною формою навчання; застосувати фірмові розробки електронних навчальних посібників; створити власний електронний навчальний посібник з конкретної дисципліни; запровадити освітній Web-сайт з метою поглиблення власної наукової та викладацької компетентності.

3. Кредитно-модульна (рейтингова) система навчання у вищій школі.

Кредитно-модульна система організації навчального процесу – модель організації навчального процесу, яка ґрунтується на поєднанні модульних технологій навчання та залікових освітніх одиниць (залікових кредитів).

Кредит (лат. *credit* – він вірить) – це числова міра повного навчального навантаження студента з конкретної дисципліни (1 кредит – 30 год.), яка спонукає студентів до вільного вибору навчальних дисциплін та якісного їх засвоєння і є одним із критеріїв порівняння навчальних систем вищих навчальних закладів. Час, відведений для проведення підсумкового контролю, не входить у кредит. *Заліковий кредит* є одиницею виміру навчального навантаження, необхідного для засвоєння змістових модулів або блоку змістових модулів. *Змістовий модуль* – це система навчальних елементів, поєднана за ознакою відповідності певному навчальному об'єктові.

Використання КМСОНП сприяє розв'язанню важливих завдань вищої освіти:

- адаптація ідей ECTS (Європейська кредитно-трансферна та акумулююча система) до системи вищої освіти України з метою забезпечення мобільності студентів у процесі навчання і гнучкості підготовки фахівців з огляду на швидкозмінні вимоги національного та міжнародного ринків праці;
- забезпечення студентам можливості навчання за індивідуальною інваріантною частиною освітньо-професійної програми, сформованої за

вимогами замовників та побажаннями студентів, що сприятиме їх саморозвитку і підготовці до життя у вільному демократичному суспільстві;

- стимулювання учасників навчального процесу з метою досягнення високої якості вищої освіти;

- унормування порядку надання студенту можливості отримання професійних кваліфікацій відповідно до ринку праці.

Модульна технологія характеризується певними ознаками, які відрізняють її від традиційної:

- сформульовані цілі діяльності, які доводяться студентам перед початком навчання; зміст навчання подається у формі модулів, які мають гнучку структуру і пристосовані до індивідуального вивчення;

- процес навчання передбачає використання різноманітних методів і форм залежно від одиниці змісту навчання, цілей, засобів;

- контроль за результатами діяльності студентів здійснюється в процесі вивчення модуля і після його закінчення.

Модульне навчання передбачає створення модульного варіанта програми навчальної дисципліни, забезпечення навчального процесу дидактичними матеріалами, визначення типів, видів, методів контролю.

Модульний варіант програми формується за певною схемою:

- матеріал програми розбивається на модулі;

- модуль охоплює кілька тем, об'єднаних спільними поняттями;

- у модулях поєднуються теоретичні та практичні питання;

- модульний варіант програми має передбачати відповідний перелік знань, умінь і навичок, окреслювати коло проблем, які підлягають контролю.

У межах навчальної дисципліни кожен модуль змістовно пов'язаний з попереднім і наступним. Матеріал модуля може бути поділено на дрібніші структурні частини, тобто «навчальні елементи». Для кожного модуля і в його межах визначено конкретну мету вивчення і подано відповідні методичні вказівки.

Навчальний матеріал кожного модуля містить головні, базові та допоміжні теоретичні знання, практичні вміння і навички. Модульне планування передбачає виділення опорних знань і вмінь, які актуалізуються перед вивченням матеріалу нового модуля, а також системне повторення головних теоретичних знань, практичних умінь і навичок.

Навчальний рейтинг (англ. *rating* – оцінка) – це інтегральний індекс або комплексний показник якості навчання студента, його розвитку на певному етапі, який визначає не лише якість здобутих знань і вмінь з окремих дисциплін, а й систематичність у роботі, активність, творчість, самостійність студента. Він розкриває якісні, динамічні зміни в підготовці студента, передбачає періодичне ранжування (розташування у певному порядку) студентів (за семестр та навчальний рік, за декілька курсів). Навчальний рейтинг передбачає *рейтингові оцінки* – бали, які отримує студент за виконання індивідуальних завдань, передбачених робочим навчальним планом, за колоквіуми, звіти та захист лабораторних робіт, а також за результатами поточного контролю на практичних і семінарських заняттях.

Атестація студента з навчальної дисципліни здійснюється за результатами підсумкового значення рейтингу з дисципліни. Студенти, які набрали протягом семестру необхідну кількість балів, можуть не складати іспиту (заліку) і отримати екзаменаційну оцінку (залік) «автоматом» відповідно до рейтингу з дисципліни; за бажання отримати вищу екзаменаційну оцінку вони можуть складати іспит.

4. Інформаційні технології навчання у ЗВО.

В останній час в Україні відбувається комп'ютеризація процесу навчання на всіх рівнях, зокрема й у закладах вищої освіти. На сьогодні всесвітня мережа Інтернет пропонує майже безмежні можливості використання різноманітних матеріалів у різних сферах людської діяльності. Розвиток новітніх технологій передачі знань та інформації впливає на систему освіти й викликає значні зміни в методах навчання. В українському освітньому просторі з'являється все більше можливостей користування цими новими технологіями. Це дозволяє сучасним

викладачам використовувати інноваційні комп'ютерні технології навчання у своїй роботі. Це також стосується й навчання іноземної мови, де такі види діяльності, як перегляд автентичних художніх фільмів, створення презентацій з використанням країнознавчого та соціокультурного матеріалу, пошук вправ та завдань у всесвітній мережі роблять процес вивчення іноземної мови та культури цікавішим та продуктивнішим.

Однією з таких новітніх технологій є подкаст – один з найпопулярніших засобів навчання у зарубіжній методиці викладання іноземних мов.

Власне слово «подкаст» (podcast) є поєднанням слів «iPod» (MP3 плеєр фірми Apple) та «broadcast» (повсюдне широкоформатне транслявання). А термін «подкастинг» (podcasting) позначає засіб розповсюдження звукової або відеоінформації в Інтернеті.

П. Констентайн подає таке визначення терміна «подкаст»: «Подкаст – це термін, що використовується для позначення цифрового запису радіопрограми або схожих файлів». Подкасти публікуються в Інтернеті як MP3 файли. Зацікавлені слухачі мають можливість завантажувати ці файли на персональний комп'ютер або MP3 плеєр будь-якого типу. Ці файли можна прослуховувати у зручній для слухача час та у зручному місці. Прослуховування подкастів можна проводити декілька разів. Вони можуть бути короткими (від 2 до 3 хвилин) і довгими (до 1 години).

Технологія подкастингу дозволяє користувачам завантажувати подкасти за допомогою спеціальних програм (iTunes, iPodder) автоматично, коли нові подкасти публікуються на сайтах. Подкастинг поєднує різні літературні стилі (театральна постановка, розповідь, інтерв'ю тощо) та тематику (мистецтво, політика, бізнес тощо).

Подкасти, які використовуються у процесі навчання іноземної мови, можуть бути аутентичними (не створеними спеціально для лінгвістичних цілей) та спеціальними (створеними викладачами для студентів). І ті, й інші використовують як засіб, який впливає на формування та розвиток усіх видів

мовної та мовленнєвої діяльності студентів: читання, письмо, аудіювання та говоріння.

На сьогодні в мережі Інтернет існує значна кількість подкастів, які різняться між собою тематикою, жанром, метою та іншими критеріями.

Щодо критеріїв відбору подкастів, існує низка вимог до навчальних текстів для розвитку аудіювання задля полегшення розуміння: 1) цікавий сюжет; 2) невеликі лінгвістичні труднощі; 3) відсутність підрядних речень та використання простих зв'язних засобів; 4) прості логічні відношення між висловлюваннями; 5) повторення; 6) хронологічна послідовність подій; 7) використання логічних та хронологічних засобів зв'язку; 8) обмежена кількість дійових осіб та предметів; 9) можливість пов'язати нову інформацію з фоновими знаннями.

Таким чином, зважаючи на всі переваги використання подкастів як автентичного аудитивного засобу навчання, їх великої розмаїтості, доступності, простоти використання, зважаючи на ті можливості, що надають ресурси Інтернету, стає очевидним важливість використання автентичних матеріалів та інноваційних технологій у вивченні іноземних мов, а в цьому випадку в роботі над розвитком навичок аудіювання.

Викладач має продумати завдання, види діяльності та створити дидактичний матеріал для роботи з подкастом, без чого втрачається ефективність його застосування. Прикладом таких завдань можуть бути вправи на розуміння (тестові запитання, заповнення пропущених слів, хибні твердження, переклад окремих фраз із подкасту з іноземної на рідну мову або навпаки тощо); фонетичні вправи тренування правильної вимови, парні слова, знаходження зайвого слова тощо); тренувальні вправи, переказ, відповіді на запитання, рольові ігри); творчі вправи (опис, створення власного подкасту за певною темою).

Подкаст доцільно слухати двічі: для першого разу важливо зрозуміти головний зміст (ознайомлювальне аудіювання), протягом другого слухання увага звертається на деталі.

Основні переваги використання подкастів: загальнодоступність та безплатність; урізноманітнення ресурсів навчання; інформативність, творча подача матеріалу, гумор; ознайомлення з різними акцентами та варіантами іноземної мови, розвиток лінгвістичного кругозору, здатності адаптації до індивідуальних особливостей вимови; різноманітність подкастів; подкасти є джерелом мовленнєвих кліше (усталених виразів), на основі яких будується мовлення. Ця технологія робить більш ефективною індивідуальну роботу студентів у позанавчальній діяльності.

Запитання та завдання для самоконтролю

1. Розкрийте сутність поняття «педагогічні технології».
2. Проаналізуйте етапи розвитку навчальних технологій і визначте їх основні відмінності.
3. Схарактеризуйте сутність проблемного навчання у вищій школі.
4. З'ясуйте відмінність між рольовими та діловими іграми.
5. Обґрунтуйте доцільність введення у вищих навчальних закладах України кредитно-модульної системи організації навчального процесу.
6. Проаналізуйте особливості використання у вищій школі інформаційних технологій навчання.
7. Схарактеризуйте переваги та недоліки використання технології «подкаст».

Рекомендована література

Основна:

1. Антонова О. Педагогічні технології та їх класифікація як наукова проблема. *Сучасні технології в освіті. Ч. 1. Сучасні технології навчання*. 2015. № 2. С. 8 – 15.
2. Бігич О. Б. Сучасні технології навчання іноземних мов і культур у початковій школі. *Visnik KNLU. seriâ "psihologiâ ta pedagogika" / visnyk KNLU. series "pedagogy and psychology"*. 2019. № 29. С. 162–169.

URL: <https://doi.org/10.32589/2412-9283.29.2018.154010> (дата звернення: 12.02.2024).

3. Бігич О. Б., Бориско Н. Ф., Борецька Г. Е. Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика : підручник для студ. класичних, педагогічних і лінгвістичних університетів / ред. С. Ю. Ніколаєва. К. : Ленвіт, 2013. 590 с.

4. Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання. Київ : Ленвіт, 2003. 273 с.

5. Кубанов Р. А. Європейські стандарти освіти: загальний аналіз . *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки.* 2014. № 2. С. 5 –14.

6. Левкіна Р. А., Цуканов В.В, Левкін А.С. Кредитно-модульна система вищої освіти як інструмент формування компетенцій у студентів. *Новий Колегіум.* 2017. № 2. С. 40 – 42.

7. Наволокова. Н. П. Енциклопедія педагогічних технологій та інновацій. Х.: Вид. група «Основа». 2009. 176 с.

8. Подзигун О. А. Інтернет-технології у навчанні іноземних мов. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми.* 2014. № 39. С. 386 – 390.

Додаткова:

1. Лещінська А. В., Ламааши М. Організація контекстної ділової гри на заняттях з ділової іноземної мови у ЗВО. *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького держ. педагог. ун-ту ім. Івана Франка.* Дрогобич. 2021. №36. С. 66 – 79.

2. Подзигун О. А., Петрова А. І., Клос Н. С. Використання пролемно-орієнтованого навчання засобами інформаційно-комунікаційних технологій у формуванні іншомовної компетентності майбутніх фахівців.

Інформаційно-комунікаційні технології в сучасній освіті: досвід, проблеми, перспективи : збірник наукових праць. Вип. 5. Львів: ЛБУ БЖД, 2017. С. 269 – 272.

3. Сілкова О. В., Лобач Н. В. Педагогічна технологія візуалізації навчальної інформації. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. 2018. № 62. С. 180–183.

4. Тарнопольський О. Б., Кожушко С. П., Кабанова М. Р. Гейміфікація в навчанні іноземних мов у вищій школі. *Іноземні мови*. 2018. № 3. С. 15 – 22.

5. Юніна О. Є. Освітні технології та методи навчання іноземних мов у сучасній українській школі. *Науковий вісник Донбасу*. 2019. № 1– 2 (39 – 40). URL : [https://nvd.luguniv.edu.ua/archiv/2019/N1-2\(39-40\)/uoesus.pdf](https://nvd.luguniv.edu.ua/archiv/2019/N1-2(39-40)/uoesus.pdf) (дата звернення: 23.08.2023).

Лекція 6. Застосування сучасних технологій навчання іноземних мов у закладах загальної середньої освіти.

План

1. Роль сучасних технологій навчання в процесі навчання іноземних мов у закладах загальної середньої освіти.
2. Технологія «співпраця».
3. Метод проєктів.
4. **Основні поняття теми:** технологія навчання, навчання у співпраці, дистанційне навчання, проєктні технології, технологія «співпраця».

1. Роль сучасних технологій навчання в процесі навчання іноземних мов у закладах загальної середньої освіти.

Оновлення змісту навчання іноземних мов у закладах загальної середньої освіти пов'язується насамперед із деякими змінами в стратегічних напрямках розвитку сучасної шкільної освіти — спрямуванням навчальної діяльності на вироблення в учнів необхідних життєвих компетенцій, що у майбутньому давали б можливість випускникам школи комфортно почуватися в сучасному світовому

мультинаціональному просторі. Це об'єктивно зумовлено низкою чинників, пріоритетним серед яких є тенденція на постійну глобалізацію та інтенсифікацію розвитку міжнародних контактів у різноманітних сферах життєдіяльності. Важливе місце в цих трансформаційних процесах належить питанню визначення та реалізації оновленого змісту навчання. Першочергово це забезпечується активною переорієнтацією шкільної іншомовної освіти на комунікативно-діяльнісне, особистісно орієнтоване та культурологічне спрямування навчального процесу. Саме цей аспект змушує різнобічно переосмислити теоретичні підходи до вибору ефективних технологій і засобів навчання іноземних мов.

Сьогодні в центрі уваги — учень, його особа, неповторний внутрішній світ. Тому основна мета сучасного вчителя — вибрати методи й форми організації навчальної діяльності учнів, які оптимально відповідають поставленій меті розвитку особи. Останніми роками все частіше підіймається питання про вживання нових інформаційних технологій в школі. Це не лише нові технічні засоби, але і нові форми й методи викладання, новий підхід до процесу навчання. Основною метою вивчення іноземної мови є формування і розвиток комунікативної культури школярів, навчання практичного опанування іноземної мови.

Основною формою навчання іноземної мови є урок. Зміст його визначає сам учитель. Він спирається на матеріал підручника або посібника, який використовує у своїй роботі, враховує рівень навченості учнів і умови, у яких відбувається навчання. Види діяльності на уроці залежать від мети та завдань, вікових особливостей та інтересів учнів. Уроки мають бути комунікативно спрямованими, а тому пріоритетними видами діяльності є ті, що пов'язані з формуванням в учнів умінь і навичок використовувати мову як засіб спілкування. Зацікавленість учнів у засвоєнні мови значною мірою залежить від умотивованості навчальних дій, які виконуються на уроці. Результати навчальних досягнень, яких мають досягти учні, визначені для кожного етапу навчання.

Слід зазначити, що технології навчання іноземної мови повинні бути націлені на розвиток позитивної мотивації учня; на формування учня як суб'єкта навчальної діяльності та нової культури; на розвиток креативності; отримання реальних мовленнєвих продуктів, зростання у духовній сфері, самореалізацію і соціалізацію учнів, запобігання перевантаженню. Застосування сучасних технологій має на меті стимулювати активну інтелектуальну діяльність учня і забезпечити його засобами успішної реалізації цієї діяльності.

В Україні значна увага приділяється пошуку ефективних форм, методів і технологій навчання іноземних мов, спроможних стимулювати активну навчально-пізнавальну діяльність учнів. У сучасній українській школі на уроках іноземної мови, що залишаються основною формою організації навчання, використовуються як традиційні, так і інноваційні методи та технології.

На сучасному етапі розвитку мовної освіти вивчення іноземних мов у загальноосвітніх навчальних закладах України передбачає вивчення іноземних мов міжнародного користування (англійська, німецька, французька, іспанська) з метою набуття мовних знань та мовленнєвих навичок на рівні, достатньому для підтримки контактів із закордонними ровесниками, та необхідному для подальшого особистісного розвитку, зокрема професійного. Сучасні технології грають важливу роль в процесі навчання іноземних мов у закладах загальної середньої освіти. Вони допомагають створити інноваційне та ефективне середовище для вивчення мов та забезпечують розвиток різних навичок учнів.

До сучасних технологій навчання іноземної мови в українській школі відносять: центроване на особистості учня навчання, навчання у співпраці, дистанційне навчання, проєктні технології (метод проєктів), застосування Мовного портфеля та інтенсивних методів навчання, застосування технічних засобів (в першу чергу комп'ютерних та аудіовізуальних технологій), а також інформаційні технології.

Застосування цих технологій сприяє створенню умов, які допомагають учню вчитися самостійно. Адже, як зазначав свого часу М. Уест, іноземної мови не можна навчити, її можна навчитись («A foreign language is a subject which

cannot be taught. It is a subject which must be learnt»). А вивчення мови передбачає не стільки активну роботу із вчителем, скільки інтенсивну самотійну роботу. Її сумлінне виконання надає учневі можливість «відкрити» себе іншим, а інших - для себе. Воно надає учню можливість відчути себе значущим і рівноправним. «Everyone is equal when in class» – одна із провідних ідей гуманістичної методології.

Для запровадження цих технологій навчання на практиці склалась певна джерельна база, методологічне підґрунтя якої становлять праці видатних психологів, лінгвістів і дидактиків світу (Л.С. Виготський, Е. Берн, Р. Бернс, Д.К.Джонс, К. Джонсон, Дж. Дьюї, В. Кіппатрік, Р. Ладло, С.Лівінгстоун, Ж. Піаже, Р. Роджерс, Р. Скіннер, К.Славін, Т. Хатчінсон та ін.).

Для того, щоб застосовувати будь-яку технологію важливо знати психологічну характеристику кожного віку, щоб правильно та ефективно вибрати той чи інший метод.

Навчальна діяльність збуджується різними мотивами. У дитини з'являється прагнення до саморозвитку і пізнавальна потреба.

У шкільному віці складаються найбільш сприятливі можливості для формування моральних і соціальних якостей, позитивних рис особистості. Піддатливість і відома сугестивність школярів, їх довірливість, схильність до наслідування, величезний авторитет, яким користується вчитель, створюють сприятливі передумови для формування високоморальної особистості.

Сучасні технології в освіті – це професійно-орієнтоване навчання іноземної мови, проектна робота в навчанні, застосування інформаційних та телекомунікаційних технологій, новітні тестові технології та ін.

2. Технологія «співпраця».

Термін «співпраця» означає спільну роботу. Робота, що виконується разом. Основна ідея цієї технології – створити умови для активної спільної навчальної діяльності учнів у різних навчальних ситуаціях. Ця технологія базується на ідеї взаємодії учнів у групі, ідеї взаємного навчання, при організації якого учні беруть на себе не тільки індивідуальну, але й колективну відповідальність за

розв'язання навчальних задач, допомагають один одному, несуть колективну відповідальність за успіхи кожного учня. Виходячи з цього, мета навчання у співпраці є інтегративною за своєю суттю. Вона полягає у вирішенні наступних взаємопов'язаних завдань:

а) в опануванні кожним учнем в ході спільної діяльності знаннями, навичками та вміннями на рівні, який відповідає його індивідуальним особливостям розвитку;

б) у досягненні в ході спільної навчальної діяльності ефекту соціалізації та набуття комунікативних умінь;

в) у формуванні готовності до надання допомоги один одному в ході спільної навчальної діяльності та до набуття колективної відповідальності за роботи у співпраці.

Ця форма діяльності відрізняється від фронтального та індивідуального навчання, в умовах якого учень виступає як індивідуальний суб'єкт діяльності, який відповідає тільки за себе, за свої успіхи й невдачі. При навчанні у співпраці створюються умови для взаємодії та співпраці в системі «учень-учитель-група» і відбувається актуалізація колективного суб'єкта навчальної діяльності.

Організація навчання у співпраці обумовлюється такими принципами: 1) одне спільне завдання на групу; 2) одне спільне заохочення на групу; 3) розподіл ролей.

Звідси важливими діями вчителя стає правильне формування завдання для кожної групи або всіх груп одразу, розподіл учнів на групи, визначення в кожній групі ролей, які учні самі розподіляють між собою.

Виділяють такі види співпраці:

- а) співпраця учасників у виробленні єдиної ідеї;
- б) комбінування інформації, відомої різним учасникам;
- в) передача інформації від одного учасника до іншого.

Співпраця учасників у виробленні єдиної ідеї можлива при розв'язанні проблемних задач. Ці задачі можуть бути основані на наступному:

- на послідовності дій;

- на здогадці;
- на виявленні подібності та різниці;
- на умовиводі;
- на виключенні зайвого.

Отже, навчання у співпраці – це навчання в процесі спілкування один з одним. Цілеспрямована діяльність у співпраці дозволяє підвищити інтерес до занять і значною мірою збільшити час мовленнєвої практики кожного учня на уроці.

3. Метод проєктів.

Розглянемо ще одну технологію, яка досить часто використовується на уроках іноземної мови в загальноосвітніх школах України. Це – метод проєктів.

Метод проєктів виник у 1920 році у США. Інша його назва – метод проблем. Основоположниками методу були американський філософ і педагог Дж. Дьюї та його учень В. Кілпатрік. Провідною рисою методу проєктів вони визначили навчання на активній основі з урахуванням інтересів учнів.

Проєкт – це робота школяра, яка самостійно ним планується, та реалізується і при виконанні якої іншомовне мовленнєве спілкування вплітається в контекст іншої цікавої для учня діяльності: ігрової, художньої, дослідницької, театралізованої тощо.

На практиці найчастіше реалізуються змішані проєкти.

Проєктна технологія – такого різновиду творча робота учнів, коли вони під керівництвом учителя або самостійно вчать створювати зміст своєї іншомовної навчальної діяльності в ході підготовки та захисту обраного проєкту. При цьому примітною ознакою проєкту є те, що його кінцевий продукт має, як правило, матеріальне втілення, як от: колаж, альбом, комікс, анкета, інсценівка тощо. Розрізняють мініпроєкти, розраховані на один урок або його частину, і довгострокові проєкти для домашнього виконання з його наступним захистом на уроці. Проєкти можуть бути індивідуальними та груповими.

Специфічною особливістю проєктів будь-якого типу є те, що виконання завдань в ході реалізації проєктної діяльності покликане забезпечувати

послідовне структурування мовленнєвого спілкування школярів на всіх рівнях цього процесу (рецептивному, репродуктивному, репродуктивно продуктивному, продуктивному), внаслідок чого учні постійно знаходяться в комунікативному режимі і їхній інтерес до виконання цих завдань не зникає.

Отже, системне застосування проєктної роботи у межах кожного навчального циклу вчить учнів працювати разом, бути готовими прийти на допомогу один одному. Воно розширює можливості моделювання багатоканального спілкування і тим самим збагачує номенклатуру інтерактивних вправ для навчання іншомовного спілкування, а також і зміст творчих вправ, виконання яких імпонує дітям можливістю бути самостійнішими, виявляти ініціативу, творчі здібності, інтелектуальні вміння. Завдяки проєктній роботі навчання мови позбавляється формального характеру. Воно набуває більш особистісно-орієнтованого, діяльнісного, а також відкритого для батьків характеру. Адже досвід виконання завдань проєктів забезпечує належне підґрунтя для періодичного (не менше двох разів на рік) проведення батьківських зборів у формі театралізованого звіту дітей про те, чого вони навчилися робити іноземною мовою.

Таким чином, застосування на заняттях різноманітних технологій – досить ефективний та доцільний засіб у навчанні учнів іноземної мови, спрямований на розвиток різних здібностей учнів.

Іноземна мова сьогодні є не просто частиною культури певної нації, але це і запорука успіху, майбутньої вдалої кар'єри учнів. Досягнення високого рівня володіння іноземною мовою не можливе без фундаментальної мовної підготовки в школі.

Початковий етап навчання іноземної мови у сучасному загальноосвітньому навчальному закладі надзвичайно важливий, оскільки в цей період закладаються психолінгвістичні основи іншомовної комунікативної компетенції, необхідні та достатні для подальшого її розвитку й удосконалення.

Середній ступінь є завершальним етапом щодо створення бази для активного володіння навчальним іншомовним матеріалом. На цьому ступені

продовжується розвиток усіх видів мовленнєвої діяльності, серед яких домінує усне мовлення.

На старшому ступені завершується формування активного словника школяра та продовжується робота з формування рецептивного словника.

Отже, якісна мовна підготовка школярів не можлива без використання сучасних освітніх технологій.

Запитання та завдання для самоконтролю

1. У чому полягає роль сучасних технологій навчання в процесі навчання іноземних мов у закладах загальної середньої освіти?
2. Які ефективні форми, методи та технології навчання іноземних мов використовує сучасний вчитель на уроках?
3. Які інструменти може запропонувати вчитель задля вмотивування учнів до навчання іноземної мови?
4. Як ви розумієте слова М. Уеста: «A foreign language is a subject which cannot be taught. It is a subject which must be learnt» (іноземної мови не можна навчити, її можна навчитись)?
5. Стисло схарактеризуйте технологію «співпраця». У чому полягає її сутність?
6. Які виклики можуть виникнути при застосуванні методу проєктів? Надайте аргументовану відповідь.

Рекомендована література

Основна:

1. Бігич О. Б. Сучасні технології навчання іноземних мов і культур у початковій школі. *Visnik KNLU. seriâ "psihologiâ ta pedagogika" / visnyk KNLU. series "pedagogy and psychology"*. 2019. № 29. С. 162–169. URL: <https://doi.org/10.32589/2412-9283.29.2018.154010> (дата звернення: 12.02.2024).
2. Бігич О. Б., Бориско Н. Ф., Борецька Г. Е. Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика : підручник для студ. класичних,

педагогічних і лінгвістичних університетів / ред. С. Ю. Ніколаєва. К. : Ленвіт, 2013. 590 с.

3. Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання. Київ : Ленвіт, 2003. 273 с.

4. Кубанов Р. А. Європейські стандарти освіти: загальний аналіз . *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки*. 2014. № 2. С. 5 –14.

5. Наволокова. Н. П. Енциклопедія педагогічних технологій та інновацій. Х.: Вид. група «Основа». 2009. 176 с.

6. Редько В. Г., Полонська Т. К., Басай Н. П. та ін. Лінгводидактичні засади навчання іноземної мови учнів старших класів загальноосвітніх навчальних закладів : навч.-метод. посіб. К. : Педагогічна думка. 2013. 260 с.

7. Сучасні технології навчання іноземних мов і культур у загальноосвітніх і вищих навчальних закладах : колект. монографія / С. Ю. Ніколаєва та ін. К. : Ленвіт, 2015. 443 с.

Додаткова:

1. Гладун М., Сабліна М. Сучасні онлайн інструменти інтерактивного навчання як технологія співробітництва. *“Відкрите освітнє е-середовище сучасного університету”* : електронне наукове фахове видання. 2018. № 4. С. 33 – 43.

2. Редько В. Інтерактивні технології навчання іноземної мови. *Рідна школа*. 2011. № 8 – 9. С. 28 – 35.

3. Роман С. В. Методика навчання англійської мови у початковій школі. Навчальний посібник. К.: Ленвіт. 2009. 216 с.

4. Никонорова Л. Інноваційні технології в освіті: метод проєктів у вивченні іноземних мов. *Інноватика у вихованні*. 2020. Вип. 11. Том 2. С. 216 – 222.

5. Устименко О. М. Структура і зміст дисципліни «Проектна технологія навчання іноземних мов і культур учнів закладів загальної середньої освіти». *Іноземні мови*. 2018. № 3. С. 23 – 34.

Лекція 7. Сучасні концепції навчання іноземних мов у закладах загальної середньої освіти.

План

1. Поняття «концепція навчання».
2. Основні концепції навчання іноземних мов у середній школі.
3. Компетентнісний підхід як основа процесу навчання іноземних мов у закладах загальної середньої освіти України.

Основні поняття теми: педагогічні концепції навчання іноземних мов, міжкультурна компетентність, комунікативний підхід, компетентнісний підхід, компетентність, компетенція.

1. Поняття «концепція навчання».

Удосконалення іншомовної освіти в Україні потребує глибокого вивчення актуальних педагогічних концепцій навчання іноземних мов у сучасній педагогіці зарубіжних країн, зокрема США. Аналіз змін, що відбуваються в цій галузі за кордоном, і зіставлення їх з вітчизняною теорією і практикою дасть змогу творчо використовувати позитивний зарубіжний досвід, що є передумовою підвищення якості освіти.

Під теорією або **концепцією** навчання розуміють «учення про узагальнений досвід (практику), що формулює наукові принципи й методи, які дозволяють узагальнити й пізнати наявні процеси і явища, проаналізувати дію на них різних факторів і запропонувати рекомендації з їх використання у практичній діяльності людей» (Зацерковний В.).

Передусім зазначимо, що навчання іноземних мов в нашій країні адаптується до постійно мінливого світу. Щоб відповісти на зміни в суспільстві, навчання іноземних мов протягом останніх десятиліть зазнало багато перетворень, починаючи з вивчення літературних текстів, культури зарубіжних країн до включення все більшої кількості технологічних інструментів, акценту на комунікативне навчання іноземних мов та оцінювання та багато іншого.

Хоча розвиток мовленнєвих навичок уже давно є основним напрямом навчання іноземних мов, однією з найважливіших подій у цій галузі останнім часом стало посилення уваги до опанування культури, мова носіїв якої вивчається, а також на розвитку міжкультурної компетентності здобувачів освіти разом із розвитком у них мовленнєвих навичок.

Потреба в міжкультурній компетентності та культурних знаннях зумовлена «як глобальною економікою, так і нашим етнічно різноманітним суспільством», що потребує, щоб громадяни «розуміли мови, традиції та історії інших культур, а також свої» (Lewandowska-Tomaszczyk B.)

Як бачимо, у цих зауваженнях простежується необхідність забезпечити міцний зв'язок між мовою та культурою, що має відобразитися в навчанні іноземних мов на сучасному етапі.

Модернізацію змісту навчання іноземних мов у вітчизняних загальноосвітніх навчальних закладах поєднують передусім зі змінами у вирішальному курсі розвитку сучасної шкільної освіти – скерованість навчальної діяльності на формування в учнів необхідних життєвих компетенцій, що давали б змогу випускникам зручно та вільно поводитися в сучасному світовому багатонаціональному просторі. Це зумовлено кількома чинниками, найважливішими серед яких є глобалізація та інтенсифікація розвитку міжнародних відносин у різноманітних сферах життєдіяльності. Оновлення змісту навчання посідає вирішальне місце в процесах трансформації. Передусім мається на увазі забезпечення перенацілення шкільної іншомовної освіти в контексті особистісно орієнтованої, комунікативно-діяльнісної та культурологічної скерованості освітнього процесу. Це змушує також різнобічно переглянути теоретичні підходи до вибору ефективних технологій і засобів навчання іноземної мови.

Останні роки відзначилися важливими змінами у політичній, соціально-економічній та освітній сферах розвитку України, що зумовлює прагнення до опанування іноземних мов, які стають політичним та соціально-економічним засобами спілкування між представниками світової спільноти в різноманітних

сферах життєдіяльності. Ці реалії об'єктивно визначають розширення функцій іноземної мови та модернізацію цілей володіння нею в сучасному суспільстві.

О. Коваленко та І. Кудіна визначають такі цілі навчання іноземної мови у загальноосвітніх навчальних закладах:

- формування сучасної особистості, готової до діалогу з представниками інших національних культур;

- ознайомлення учнів з молодіжною субкультурою, яка перебуває за межами їхнього мовного простору, сприяння критичному осмисленню соціальних проблем, усвідомлення життєвих цінностей;

- толерантне ставлення до народів, мова яких вивчається, залучення до діалогу культур як важливого феномену мирного співіснування і взаємозбагачення;

- формування в учнів готовності до соціальної взаємодії для спільного розв'язання різноманітних проблем і досягнення взаєморозуміння, знаходження компромісів;

- залучення до культур інших країн;

- опановування прийомів самостійної роботи з мовою, стратегіями учіння, уміння користуватися компенсаторними прийомами в разі дефіциту мовних засобів;

- творче використання іноземної мови для власного самовираження, усвідомлення мовних розбіжностей з рідною мовою, знання і вміння використовувати особливості її вживання в типових соціальних ситуаціях спілкування;

- збагачення свого світогляду, розширення загальноосвітнього світогляду, розвиток пізнавальної активності та творчого потенціалу з метою формування і виховання особистості, якій притаманні відкритість, терпимість, готовність до діалогу;

- формування в учнів індивідуального стилю навчання, основним інструментом якого є використання «мовного портфеля» як засобу

самоконтролю власного рівня опанування іншомовної комунікативної компетенції.

2. Основні концепції навчання іноземних мов.

Сучасні дослідники виокремлюють дев'ять концепцій навчання іноземних мов: універсальну граматику (universal grammar); автономну індукцію (autonomous induction), асоціативно-когнітивний CREED (construction-based, rational, exemplar-driven, emergent, and dialectic, що означає «заснований на конструкції, раціональний, зразковий, утворюваний і діалектичний»), набуття навичок (skill acquisition), вхідні процеси (input processing), технологічність (processability), концептуально-орієнтований підхід (concept-oriented approach), структуру взаємодії (interactionist theory) та соціокультурну теорію (sociocultural theory) Л. С. Виготського. Деякі з цих концепцій мають лінгвістичний погляд на пізнання мови, інші – психологічний, а у випадку соціокультурної теорії – соціальний підхід.

Універсальна граматика й автономна індукційна теорія спираються на лінгвістичне уявлення про те, що учні мають вроджені знання граматичних структур, які не вивчаються шляхом звичайного повторювання. Науковці припускають, що лінгвістичні знання визначені й незалежні від досвіду. Психологічний погляд на пізнання мови представлений такими теоріями, як асоціативно-когнітивний CREED, набуття навичок, теорія вхідних процесів, теорія технологічності, концептуально-орієнтований підхід та структура взаємодії. Хоча ці концепції об'єднує психологічний погляд на пізнання, вони все ж мають певні відмінності. Асоціативно-когнітивний CREED, вхідні процеси, технологічність і концептуально-орієнтований підхід розглядають вивчення іноземної мови як випадковий і підсвідомий навчальний процес. Однак, згідно з теорією набуття навичок, існує свідомо технологія опанування мови, яка вимагає чіткої інструкції для того, щоб відбувалося осмислене навчання.

Два комунікативні підходи (модель введення та модель вхідної взаємодії) представляють дві теорії навчання іноземної мови, які досліджують процес

вивчення мови з погляду учня. Головним прихильником вхідної моделі викладання іноземної мови є С. Крашен. Його теорія ґрунтується на генеративній лінгвістиці Н. Хомського, дослідженні ефективності різних зарубіжних методів навчання та дослідженні афективних факторів (зокрема мотивації, тривоги та особистості). С. Крашен стверджував, що освоєння другої мови (second language acquisition) виникає тоді, коли учень розуміє введення мови в ситуацію з низькою тривожністю та високою мотивацією, і вважав, що роль учителя полягає у створенні саме такого середовища навчання. Він стверджував, що свідомі граматика викладання / навчання ефективна тільки за можливості моніторингу для перевірки граматичної точності, а не в набутті саме другої мови.

Комунікативне навчання мов (communicative language teaching) виникло як важливий підхід, що мав універсальний резонанс і отримав теоретико-практичну підтримку в багатьох контекстах і в різних дисциплінах. Центральним елементом поширення комунікативного навчання мов було усвідомлення того, що мовленнєва компетентність сама собою не досягає комунікативної компетентності та що легше опанувати мову, використовуючи значущі, автентичні контексти. Робота в парах, робота в групах, спільні навчальні настанови, автентичні матеріали, застосування на уроках інтегрованого підходу та інтерактивних завдань, орієнтованих на когнітивні та афективні області, були введені на уроках іноземної мови в американських школах. Крім того, науковці закликали до переосмислення теоретичних основ, пов'язаних з використанням мови, що вивчається, для надання інструкцій.

Серед сучасних концепцій навчання іноземних мов в Україні передусім необхідно виділити «Концепцію навчання іноземних мов у середній загальноосвітній школі» і «Концепцію навчання другої іноземної мови у загальноосвітніх навчальних закладах». «Концепція навчання іноземних мов у середній загальноосвітній школі» розглядає іноземну мову не лише як засіб міжкультурного спілкування, а і як особливий інструмент розуміння культури країни, мова якої вивчається, пропаганди власної культури, що сприяє духовному зростанню учнів та підвищує рівень іншомовної освіти. Концепція є

комплексом узагальнених методичних положень доцільної організації навчально-виховного процесу з іноземної мови, заданих соціальним замовленням і затверджених відповідними державними органами освіти. Концепція базується на фундаментальних досягненнях сучасних педагогічної, методичної та психологічної наук, бере до уваги те, що різні точки зору діють на основі взаємододання і набувають якнайбільшої ефективності в певних умовах організації навчального процесу.

Вагомим пріоритетом системи навчання іноземних мов у сучасній середній школі є її багатомовність. Мається на увазі вивчення різних мов і рівноправність кожної окремої іноземної мови. Тому сучасні українські школи беруть курс на активізацію вивчення різних іноземних мов і культур. Звичним вважається навчання англійської мови, тому що нею спілкується найбільша частина населення світу, і другої іноземної мови.

Відповідно до «Концепції навчання другої іноземної мови у загальноосвітніх навчальних закладах» іноземна мова активніше стає соціально-економічним і політичним інструментом порозуміння між різними представниками світової спільноти.

Концепція навчання другої іноземної мови призначена для загальноосвітніх шкіл, у яких вона вивчається з 5-го класу. Концепція:

- висвітлює загальне уявлення про зміст навчання другої іноземної мови у загальноосвітніх школах України;
- визначає основні цілі та вимоги до рівня володіння учнями другою іноземною мовою у загальноосвітніх навчальних закладах;
- описує механізми, за допомогою яких учитель може уточнювати й конкретизувати цілі та завдання відповідно до реальних умов його діяльності;
- визначає критерії, за якими учитель має відбирати додаткові дидактичні матеріали для ефективної організації навчального процесу.

Принципи навчання іноземних мов базуються на «Загальноєвропейських рекомендаціях із мовної освіти», спрямованих на досягнення академічної динамічності учнів і викладачів. У рекомендаціях ідеться про:

– реалізацію компетентнісного підходу, що передбачає здатність особи діяти в різних проблемних ситуаціях, використовуючи здобуті знання, уміння та навички;

– відповідність програм, навчальних курсів, критеріїв оцінювання міжнародним стандартам навчання та оцінювання досягнень у форматі міжнародних екзаменів;

– послідовність у викладанні, яка полягає у тому, що кожен наступний етап навчання іноземної мови ґрунтується на досягненні цільового рівня попереднього етапу;

– системність у навчанні, що полягає в організації процесу вивчення іноземних мов на основі єдиної нормативної бази, координації заходів, чітко визначених якісних і кількісних потреб, структуризації мовних курсів за рівнями підготовки, стандартизації змісту навчання та контролі ефективності підготовки;

– автономність учасників навчального процесу, яка полягає в тому, що суб'єкти несуть відповідальність за результати навчальної діяльності, мають можливості щодо вільного вибору програм, навчально-методичного забезпечення й технологій навчання.

Прогрес у вивченні мови здебільшого виявляється в здатності учня виконувати безпосередньо мовленнєву діяльність та оперувати комунікативними стратегіями. До того ж вони є адекватною основою для шкалювання мовних умінь.

Зауважимо, що українські фахівці виокремлюють концепції навчання іноземних мов відповідно до чинних загальнодидактичних концепцій:

- розвивальне навчання;
- виховне навчання;
- проблемне навчання;
- особистісно орієнтоване навчання.

Розвивальне навчання полягає у спрямованості на досягнення найбільшої ефективності розвитку пізнавальних можливостей учнів: мислення, сприймання,

пам'яті, уяви, творчих здібностей у різних видах мовленнєвої діяльності. Згідно з цією концепцією навчання, виховання і розвиток постають як взаємопов'язаний дидактичний процес, у якому навчання є основним чинником. Сутність розвивального навчання полягає в тому, що учень не тільки засвоює конкретні знання, навички й вміння, а й опановує форми поведінки, способи дій, що постійно ускладнюються. Унаслідок цього навчальні дії у процесі навчання є первинними, а пізнання – вторинним.

Концепція виховного навчання пов'язана з набуттям школярами знань, умінь і навичок, формуванням поваги до мови та культури носіїв мови, вихованням комунікативно-мовленнєвого такту, активності у вирішенні комунікативних і пізнавально-пошукових завдань і залученням до самостійного виконання завдань, роботи з довідковою літературою, зарубіжними джерелами інформації.

Сутність концепції проблемного навчання полягає в здобутті учнями знань, навичок і умінь шляхом подолання теоретичних і практичних проблем. Ця концепція є базовою для проєктної методики навчання іноземної мови, яка дає змогу викликати інтерес до навчання та сприяє формуванню мотивації навчально-пізнавальної діяльності, виховує творчість, активність і самостійність учнів. Під час проблемного навчання вчитель використовує такі методи, як спостереження, аналіз фактів, що допомагає учням набувати знань шляхом стимулювання активної розумової діяльності.

Концепція особистісно орієнтованого навчання передбачає забезпечення розвитку й саморозвитку особистості учня як суб'єкта пізнавальної та предметної діяльності; створення можливостей для кожного учня (спираючись на його здібності, нахили, інтереси, ціннісні орієнтації та суб'єктивний досвід) реалізувати себе в різних видах мовленнєвої діяльності; організацію змісту освіти, її засобів і методів у такий спосіб, щоб учень міг обирати предметний матеріал, його вид та форму; формування освіченості учня, що є найважливішим засобом становлення його моральних та інтелектуальних якостей; створення індивідуального сприйняття світу, можливості його творчого вдосконалення,

широке використання суб'єктного досвіду в інтерпретації та оцінюванні фактів, явищ, подій навколишньої дійсності на основі особистісно значущих цінностей і внутрішніх настанов.

3. Компетентнісний підхід як основа процесу навчання іноземних мов у закладах загальної середньої освіти України.

На сучасному етапі популярність навчання на основі компетенцій (competency-based education) зростає, оскільки школи в усьому світі намагаються реалізувати власні версії навчальних програм на основі компетентнісного підходу. Навчання на основі компетенцій зосереджено на тому, що учні можуть робити, а не на тому, що вони знають. Основна ідея полягає в зосередженні на об'єктивних і спостережуваних результатах, які можна легко виміряти. Компетентнісний підхід вимагає, щоб учні демонстрували такі навички, які оцінюють за результатом, а не за процесом.

Для компетентнісного підходу змістовизначальними категоріями є «компетенція» і «компетентність» у різному співвідношенні. *Компетенція* – це сукупність особистісних якостей учня (ціннісно-сміслових орієнтацій, знань, умінь, навичок, здібностей), зумовлених досвідом його діяльності в певній соціально та особистісно значущій сфері. *Компетентність* – це відчужена, заздалегідь задана соціальна вимога (норма) до освітньої підготовки учня, необхідна для його ефективної продуктивної діяльності в певній сфері.

Компетентнісний підхід широко використовують для вдосконалення навчання іноземних мов і розглядають як спосіб організації навчально-пізнавальної діяльності учнів, що забезпечує засвоєння ними змісту навчання у процесі розв'язання певних проблемних завдань. Саме цей підхід зумовлює основну мету в навчанні іноземних мов, яка полягає в формуванні й розвитку комунікативної компетентності школярів, практичному опануванні іноземної мови.

Комунікативну компетентність, відповідно до рішень Європейської Ради, визначено основною компетентністю на уроках іноземної мови, оскільки вона забезпечує набуття учнями вмінь обговорювати проблеми, доводити свою

позицію, виробляти власну точку зору, розвивати критичне і креативне мислення та адаптуватися в мовному середовищі.

Комунікативна компетенція (communicative language competence) містить:

– лінгвістичний компонент (знання про систему мови, що вивчається, і сформовані на їх основі навички оперування лексико-граматичними та фонетичними засобами спілкування);

– соціолінгвістичний компонент (знання, уміння та навички, що дозволяють здійснити вербальне та невербальне спілкування з носіями мови відповідно до національно-культурних особливостей країни, мова якої вивчається);

– прагматичний компонент (знання, уміння та навички, що дають змогу розуміти та породжувати іншомовні висловлювання відповідно до конкретної ситуації).

Щодо іноземної мови в матеріалах Ради Європи також розглянуто загальні компетенції (general competences), які охоплюють:

- здатність вчитися (ability to learn);
- екзистенціальну компетентність (existential competence);
- декларативні знання (declarative knowledge);
- уміння і навички (skills and know-how).

Навчання мови на основі компетенцій насамперед вимагає, щоб мова була пов'язана із соціальним контекстом, а не викладалася в ізоляції. Компетентнісне навчання мови передбачає, щоб учні могли продемонструвати, що вони можуть використовувати мову для ефективного спілкування. Зосередження уваги на компетенціях або результатах навчання зумовлює специфікацію навчальних планів і навчальних програм, стратегії навчання, оцінку та звітність. Замість оцінки нормування використовуються критеріальні процедури оцінювання, у яких учнів оцінюють відповідно до того, наскільки добре вони можуть виконувати певні навчальні завдання.

Компетенція належить до «критичних робочих функцій» або завдань у визначеному середовищі. Успішне завершення кожного конкретного завдання передбачає набір навичок і знань, які необхідно точно застосовувати. У процесі навчання іноземних мов компетентність можна розуміти як остаточне завдання, визначене в кінці навчального модуля. У навчанні іноземних мов на основі компетентнісного підходу учні вчаться використовувати мову в справжніх ситуаціях, які можуть траплятися поза класом. Наприклад, учень може заповнити анкету, надати особисту історію хвороби або дати вказівки, як виконати конкретне завдання.

Як бачимо, компетенції – це практичне застосування мови в контексті. Вони містять кілька компонентів. По-перше, компетенції описують конкретні знання і навички, які можуть бути застосовані у нових і складних ситуаціях. Знання та навички повинні мати цінність поза класом, і якщо учнів навчають принципів як учитися, ці знання будуть корисними впродовж усього життя. Наприклад, здатність розуміти інструкції з безпеки є важливою не тільки в класі. Ці знання будуть корисні протягом багатьох років у майбутньому. По-друге, кожна компетентність повинна мати чіткі критерії ефективності, які дозволять учням знати, де вони перебувають, і над чим їм потрібно працювати, щоб поліпшити ситуацію. Кожне завдання вимагає своєї специфічної рубрики, що визначає конкретні слабкі та сильні сторони. По-третє, компетентність повинна бути персоналізованою.

Центральною частиною освітнього процесу на основі компетентнісного підходу стає планування. По-перше, кожна компетентність повинна бути ідентифікована і поділена на відповідні навички. Потім мають бути розроблені модулі, які дозволяють учням навчатися цих навичок. Учителеві треба точно визначити, що і наскільки добре учні повинні виконувати, щоб опанувати компетентність. Спеціальні пояснення щодо оцінки кожної компетенції, повинні бути розроблені та оголошені учням на початку заняття.

Роль учнів також має змінюватися. Вони вже не можуть покладатися лише на вчителя та клас, беруть активну участь у власному навчанні та роботі задля

того, щоб бути самостійними, навчаються критично мислити, адаптуватися й показувати знання в різних умовах. Оскільки очікування і стандарти є чіткими й точними, учні зобов'язані продовжувати працювати над кожною компетенцією, здобути її, а потім переходити до іншої.

Важливим у компетентнісному підході до навчання іноземних мов є оцінювання, яке може мати одну з двох форм: формативну або підсумкову. Формативне оцінювання, яке повинне бути частим і специфічним, використовується для визначення того, наскільки добре учень просувається до формування компетентності. Підсумкове оцінювання призначено для визначення того, чи опанував учень ту, чи ту компетенцію і, зазвичай, відбувається в кінці кожного модуля у формі остаточного тесту. Учень, який не пройшов підсумкового тестування, не може перейти до опанування наступної компетенції. Замість цього він повинен повторити курс занять для досягнення майстерності.

Підсумкові оцінки засновані на продуктивності й можуть бути визначені за допомогою різних засобів вимірювання. Не можна використовувати письмові тести для оцінювання компетенцій, крім випадків, якщо треба оцінювати сформованість писемного мовлення. Тести „true – false” (так - ні), на заповнювання пропусків, тести з множинним вибором також не використовують для підсумкового оцінювання компетентності.

Однією з десяти компетенцій, які викладено у положеннях Концепції Нової української школи, є спілкування іноземними мовами, що включає «уміння належно розуміти висловлене іноземною мовою, усно і письмово висловлювати та тлумачити поняття, думки, почуття, факти та погляди (через слухання, говоріння, читання і письмо) у широкому діапазоні соціальних і культурних контекстів. Уміння посередницької діяльності та міжкультурного спілкування».

Сучасні педагоги визначають ключові освітні компетентності: ціннісно-сміслову, загальнокультурну, навчально-пізнавальну, інформаційну, соціально-трудова, компетентність особистісного самовдосконалення, комунікативну. Комунікативна компетентність містить знання необхідних мов, способів

взаємодії з оточенням й окремими людьми та подіями, навички роботи в групі, виконання різних соціальних ролей у колективі. Учень має вміти презентувати себе, написати лист, анкету, заяву, поставити запитання, вести дискусію. Для здобування цієї компетентності в освітньому процесі фіксується необхідна й достатня кількість реальних об'єктів комунікації та способів роботи з ними для учня кожного ступеня навчання в межах кожного навчального предмета чи освітньої галузі.

Виокремлюють такі компоненти комунікативної компетенції:

– граматична компетенція – сукупність теоретичних знань і мовних навичок, необхідних учням для побудови правильних або умовно правильних речень, розуміння граматики усного та писемного мовлення, суджень про правильність і неправильність своїх і чужих тверджень;

– соціокультурна компетенція – готовність і здатність учнів будувати своє міжкультурне спілкування на основі знання культури народу країни, мова якої вивчається, його традицій, менталітету, звичаїв у межах сфер і ситуацій спілкування, що відповідають досвіду, інтересам і психологічним особливостям учнів на різних етапах навчання; зіставляти рідну культуру і культуру країни / країн, мови якої вивчаються, виділяти спільне та відмінне в культурах, уміти пояснити ці відмінності представникам іншої культури, урахувати соціолінгвістичні чинники комунікативної ситуації для забезпечення взаєморозуміння в процесі спілкування.

Українські фахівці також зазначають, що основним засобом формування ключових компетенцій у навчанні іноземної мови є розроблення і впровадження інноваційних освітніх технологій, а також форм і методів навчання, адекватних компетентнісному підходу: метод проєктів, метод асоціацій, технології проблемного навчання, кейс-метод та ін. У зв'язку з цим традиційне навчання поступається місцем інтерактивному, завдяки тому, що учні стають повноправними учасниками освітнього процесу, що сприяє багатовимірному засвоєнню матеріалу, формуванню мотиваційної готовності до міжособистісної взаємодії не тільки в навчальних, а й у життєвих ситуаціях.

Водночас вирішуються три основні завдання: конкретно-пізнавальні (пов'язані з навчальною ситуацією); комунікативно-розвивальні (у процесі реалізації яких формуються основні навички спілкування всередині й за межами групи); соціально-орієнтаційні (які виховують суспільні якості, необхідні для адекватної соціалізації індивіда в спільноті). На новий рівень виходить організація самостійної роботи, створюється її керована модель з використанням інтернет-ресурсів. Навчання онлайн і офлайн стає новим елементом освітнього процесу. Цей вид навчання дає змогу урізноманітнити навчання, адаптувати його під учнів, створити єдиний освітній простір. Особливого значення набувають міждисциплінарні зв'язки, необхідні для підвищення рівня іншомовної комунікації учнів.

Компетентнісний підхід висуває певні вимоги до учнів і рівня володіння ними іноземною мовою. Компетенції, які передбачають володіння усною й письмовою комунікацією, особливо важливі для подальшої професійної кар'єри й соціального життя. У цьому контексті необхідним стає володіння не однією іноземною мовою, а двома і більше. Відзначимо, що спираючись на рекомендації Ради Європи, можна констатувати, що мета вивчення іноземної мови формулюється в термінах комунікативної компетентності, тобто перевага віддається розвитку всіх видів комунікативної компетентності: мовної, мовленнєвої, соціокультурної й стратегічної. Комунікативна компетентність є суттєвою кваліфікаційною характеристикою.

Компетентнісний підхід є перспективним, тому що передбачає достатню готовність випускника середньої школи до успішної діяльності в будь-якій професійній сфері, зокрема й у володінні іноземними мовами та культурами.

Завдання та запитання до самоконтролю

1. Дайте визначення поняття «концепція навчання».
2. Схарактеризуйте ключові елементи, які входять в поняття концепції навчання.

3. Як впливає концепція навчання на формування педагогічних стратегій?
4. Надайте стисло характеристику основних концепцій навчання іноземних мов у середній школі.
5. Як вибір концепції навчання іноземної мови може впливати на навчальний процес та результативність учнів?
6. Проаналізуйте технології, які використовуються в різних концепціях навчання іноземних мов та їх вплив на результати навчання.
7. Дайте визначення поняттям «компетенція» і «компетентність».
8. Схарактеризуйте основні компоненти комунікативної компетенції.
9. Проаналізуйте ключові освітні компетентності.

Рекомендована література

Основна:

1. Council recommendation of 22 May 2018 on key competences for lifelong learning (Text with EEA relevance). *Official Journal of the European Union*. Vol. 61. 4 June 2018 /C 189/01. – 40 p.
2. Krashen S. Principles and Practice in Second Language Acquisition. Oxford, UK. : Pergamon, 1982. – 202 p.
3. Morrison D. The Next Big Disruptor – Competency-based LearningOnline Learning Insights. URL: <https://onlinelearninginsights.wordpress.com/2012/06/12/the-next-big-disruptor-competency-based-learning/>.
4. Sturgis C., Patrick S. When success is the only option: designing competency-based pathways for next generation learning. Vienna, VA : International Association for K-12 Online Learning, 2010. URL: http://www.aurora-institute.org/wp-content/uploads/iNACOL_SuccessOnlyOptn.pdf.
5. Theories in second language acquisition: an introduction / Eds.: Van Patten B., Williams J. New York, NY : Routledge, Taylor & Francis Group, 2008. – 294 p.

6. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / наук. ред. укр. вид. С. Ю. Ніколаєва. Київ : Ленвіт, 2003. – 273 с.

7. Зацерковний В. І., Тішаєв І. В., Демидов В. К. Методологія наукових досліджень : навч. посіб. Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2017. – 236 с.

8. Концепція навчання іноземних мов у середній загальноосвітній 12- річній школі. *Книга вчителя іноземної мови* : Довідково-методичне видання /упоряд. О. Я. Коваленко, І. П. Кудіна. Харків : ТОРСІНГ ПЛЮС, 2005. Ч. 4. – С. 45 – 52.

9. Концепція Нової української школи. (Englishversion) URL: <https://mon.gov.ua/ua/tag/nova-ukrainska-shkola>.

10. Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика : підруч. для студентів класич. пед. і лінгвіст. ун-тів / Бігич О. Б. та ін. ; за заг. ред. С. Ю. Ніколаєвої. Київ : Ленвіт, 2013. – 590 с.

11. Юніна О.Є. Навчання іноземних мов у загальноосвітніх школах США та України: порівняльний аналіз : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.01 «Загальна педагогіка та історія педагогіки» – Старобільськ, 2020. – 20 с.

Додаткова:

1. Competency-based Training. URL: <http://www.learningdesigns.com/Competency-based-training.shtml>.

2. Guskey T. Mapping the road to proficiency. *Educational Leadership*. 2005. Vol. 63. Iss. 3. – P. 32-38.

3. Lewandowska-Tomaszczyk B., Osborne J., Shulte F. Foreign language teaching and information and communication technology. Frankfurt/M.; Berlin ; Bern ; Bruxelles ; New York ; Oxford ; Wien, 2001. – 315 p.

4. Smith J., Patterso F. Positively Bilingual: Classroom Strategies to Promote the Achievement of Bilingual Learners. Nottingham : Nottingham Education Authority, 1998.

5. Книга вчителя іноземної мови : Довідково-методичне видання / упоряд. О. Я. Коваленко, І. П. Кудіна. Харків : ТОРСІНГ ПЛЮС, 2005. – 240 с.

Лекція 8. Інтерактивні технології навчання іноземних мов

План

1. Загальна характеристика інтерактивних технологій навчання іноземних мов.

2. Види та форми інтерактивних технологій.

Основні поняття теми: освітні технології, інтерактивне навчання, іноземні мови.

1. Загальна характеристика інтерактивних технологій навчання іноземних мов.

Освітні технології – це система спеціально сконструйованих і заданих методичних, дидактичних, психологічних, професійних (практичних) дій, прийомів та способів учасників навчального процесу (вчитель – учень, викладач – студент), які гарантують досягнення поставлених цілей у процесі навчання. Освітні технології набувають широкого застосування у процесі навчання і розглядаються дослідниками як четверта революція в освіті (після появи шкіл, використання в навчанні письма та винаходу друкованих книг). Вирішувати завдання, які стоять перед сучасною освітою, неможливо без впровадження сучасних освітніх технологій, залучення яких сприятиме розвитку особистості кожного учня/ студента, його активності, готовності досягати результатів своєї роботи та використовувати їх. Педагогічний термін «активні методи та форми навчання» об'єднує групу технологій, використання яких забезпечує високий рівень активності навчальної діяльності учнів/студентів. Останнім часом набув поширення термін «інтерактивне навчання», який можна розглядати як сучасну форму активних методів. Обґрунтування методики використання інтерактивних технологій неможливе без урахування психолінгвістичних, дидактичних та методичних передумов організації навчального процесу.

Наразі перед викладачами/вчителями стоїть важливе завдання: як зробити процес навчання цікавим і продуктивним, щоб усі учні були залучені до нього. Як створити на уроці такі умови, за яких кожен учень виявляв би активну навчально-пізнавальну діяльність, відчував би свою успішність, інтелектуальну спроможність? Головною складовою педагогічного процесу за такого підходу є особистісно-орієнтована взаємодія суб'єктів навчальної діяльності: вчителя/викладача та учня/студента, а також учнів/студентів між собою. У зв'язку з цим педагоги апробують різні сучасні інноваційні технології в освітньому процесі, досліджують їх ефективність на практиці. Тому найвідомішою із сучасних технологій, які спрямовані на організацію особистісно мотивованої пізнавальної діяльності учнів/студентів, заснованої на діалогічному спілкуванні, є *інтерактивна технологія навчання*.

Термін «інтерактивність» походить від англійських слів «inter» та «act» і означає «взаємодія». Інтерактивність у навчанні сучасні дослідники розуміють як перебування в постійній, активній взаємодії, в режимі діалогу, спільну дію всіх учасників навчального процесу. Інтерактивні технології ґрунтуються на безпосередній взаємодії учнів/студентів з навчальним середовищем. Навчальне середовище виступає як реальність, в якій перебуває учень/студент, як сфера освоєного досвіду, і мова йде не просто про підключення його спостережень, життєвого досвіду як допоміжного матеріалу або ілюстративного доповнення. Досвід учня/студента є центральним активатором освітнього знання. Роль вчителя/викладача кардинально змінюється при використанні інтерактивних форм. Вчитель виступає в інтерактивних технологіях у кількох основних ролях. У кожній з них він організовує взаємодію учнів з певною областю інформаційного середовища. У ролі експерта-інформатора викладач викладає текстовий матеріал, демонструє відеоряд, відповідає на запитання учнів, здійснює грамотний інструктаж, контролює результати процесу тощо. У ролі організатора він налагоджує взаємодію учнів з соціальним і фізичним середовищем (розбиває на підгрупи, заохочує їх до самостійного збору даних, координує виконання завдань, підготовку мініпрезентацій, створює

«комунікаційне поле» тощо). Вчитель може застосовувати не лише чинні інтерактивні форми та методи, а й розробляти нові залежно від мети заняття, тобто активно долучатися до процесу вдосконалення, модернізації навчального процесу.

Суттєвою особливістю інтерактивних технологій навчання є високий рівень взаємно спрямованої активності суб'єктів взаємодії, емоційне, духовне єднання учасників. Так, суб'єкти навчання перебувають в одному смисловому просторі; спільно занурюються в проблему; узгоджують вибір засобів і методів реалізації вирішення завдання; відчують емоційний контакт, переживають схожі почуття. Інтерактивне навчання дає змогу проявлятися творчим здібностям особистості, оскільки активізує її внутрішні механізми. Інтерактивні технології навчання орієнтовані на мобілізацію пізнавальних сил і прагнень учнів/ студентів, на пробудження самостійного інтересу до пізнання, становлення власних способів діяльності, на розвиток вміння концентруватися на творчому процесі та отримувати від нього задоволення.

Факторами вибору інтерактивних форм і методів у певній групі (класі) є: вікові особливості учнів, психологічний клімат групи (класу), індивідуальні особливості учнів, рівень їхньої підготовки; цілі та завдання, які вчитель ставить перед собою на уроці для досягнення бажаного результату.

Перевагою використання інтерактивних технологій є здатність включення всіх учнів/студентів у активну роботу, забезпечення кожному посильну участь у розв'язанні проблем. Внаслідок – недостатньо підготовлені учні/студенти починають відчувати впевненість у власних силах, учні/студенти з достатнім рівнем розвитку іншомовної комунікативної компетентності усвідомлюють користь власної діяльності у процесі організації мовленнєвої взаємодії та допомагають іншим.

2. Види та форми інтерактивних технологій.

До інтерактивних технологій відносяться: евристична бесіда, презентація, дискусія, «мозковий штурм», «круглий стіл», ділова гра, конкурси практичних робіт з їх обговоренням, рольові ігри, тренінги, колективне розв'язання творчих

задач, кейс-метод, виконання вправ у групі та індивідуально, моделювання ситуацій, проєктна методика, групова робота з довідковою літературою, обговорення аудіо та відеозаписів, зустрічі з запрошеними тощо.

Технології інтерактивного навчання мають бути поділені на форми.

Форми інтерактивних технологій	Види інтерактивних технологій
дискусійні	евристична бесіда, презентація, дискусія, «мозковий штурм», метод «круглого столу», метод «акваріуму», метод «квадро», метод «світлофору», рольова дискусія, обговорення аудіо та відеозаписів
ігрові	метод «ділової гри», метод «діловий театр», метод «інтерв'ю», конкурси практичних робіт з їх обговоренням, рольові ігри, моделювання ситуацій, проєктна методика, кейс-метод
тренінгові (мають змогу задіяти дискусійні та ігрові форми)	комунікативні тренінги, колективне розв'язання творчих задач, практичні групові та індивідуальні вправи, групова робота з літературою, зустрічі з запрошеними

Розглянемо деякі з них.

Для дискусійних форм інтерактивних технологій характерним є наявність діалогу, обговорення спору; зіткнення різних думок, позицій, суджень, ідей; обмін досвідом, думками з приводу спірного питання, проблеми. Будь-яка дискусійна форма є ефективною у разі наявності в учасників базових знань з проблеми, що обговорюється та за умови попереднього планування основних етапів та ключових моментів дискусії.

«Мозковий штурм»/метод «колективного мозку» (brainstorming) – вільна форма дискусії, ефективний спосіб швидкого залучення всіх членів колективу в

обговорення. Вчитель повідомляє тему, мету, правила та критерії оцінювання висловлювань. Далі обираються або призначаються експерти та секретар (секретарі), які фіксуватимуть думки учнів. Вчитель повідомляє ситуацію, яку слід обговорити. Кожен учень виступає з короткою діловою пропозицією у довільній формі, будь-які пропозиції фіксуються секретарями (експерти допомагають секретарям стисло сформулювати думку). На завершальному етапі проведення «мозкового штурму» складається відредагований список ідей, які оцінюються, аргументуються, обираються найкращі та оцінюється діяльність «експертів», «секретарів» та «доповідачів».

Технологія «мікрофон» – різновид загально групового обговорення, яка дає змогу кожному лаконічно дати відповідь на питання, висловитися за певною темою або довести власну думку/позицію. Для організації даної технології обирається проблемне питання. Суттєва деталь – наявність мікрофона (справжній, іграшковий, намальований, уявний), якій учні передають один одному, по черзі для виступу. Висловлюватися має лише той учень, в руках якого опинився мікрофон. Тривалість одного висловлювання – до 1 хвилини.

Технологія «квадро» має змогу виявити різні думки та почати аргументоване обговорення питання. Для залучення технології вчителем подається проблемна теза, написана на дошці; всім учням роздаються картки «квадро» з цифрами: 1 – погоджуюсь; 2 – погоджуюсь, але...; 3 – не погоджуюсь, але...; 4 – не погоджуюсь. Учні показують викладачу цифру, що відображає їхню думку. Вчитель пропонує представлені думки та починається обговорення. Спочатку висловлюються учні, які показали цифру 1 (погоджуються з думкою), їх доповнюють учасники, які показали цифру 2, 3 та 4.

Рольова гра – процес, у якому учасникам пропонується «зіграти» іншу людину в уявній ситуації. Важливими складовими рольової гри є роль та її прийняття, яке здійснюється на когнітивному та емоційному рівнях. Оскільки в рольовій грі учасник виконує роль певного персонажа, він має експериментувати та не боятися, що його поведінка буде смішною та неадекватною.

Беручи до уваги вищесказане, можна зробити висновок, що інтерактивне навчання на сьогодні є актуальним у викладанні іноземних мов. Одиницею інтерактивного навчання є інтерактивні технології. Для успішної реалізації інтерактивного навчання майбутніх учителів іноземної мови необхідно враховувати такі ознаки інтерактивних технологій, як наявність умов для створення монологічних висловлювань, активна комунікативна роль кожного з учасників спілкування, здатність реалізації професійно-педагогічного спілкування. Застосування інтерактивних методів навчання, які спрямовані на зацікавленість та заохочення до вивчення іноземної мови є важливою складовою науково-методичної та навчально-методичної діяльності викладача/вчителя.

Інтерактивні технології орієнтовані на учня/студента. Вони покликані допомогти учням/студентам розвивати не тільки свій творчий потенціал, але й здатність думати та швидко реагувати, що може покращити їхні комунікативні навички. Використання інтерактивних технологій на уроках іноземної мови є однією з найбільш досконалих стратегій для ефективного розвитку іншомовних комунікативних навичок.

Запитання та завдання для самоконтролю

1. Як інтерактивні технології можуть покращити процес вивчення іноземних мов у порівнянні з традиційними методами?
2. Проаналізуйте вплив використання інтерактивних технологій на мовну активність учнів і покращення навичок спілкування.
3. У чому ви вбачаєте виклики, які можуть виникнути при впровадженні інтерактивних технологій у навчальний процес іноземної мови?
4. Обґрунтуйте роль інтерактивних технологій у процесі вивчення іноземної мови.
5. Схарактеризуйте основні інтерактивні технології.

Рекомендована література

Основна:

1. Бігич О. Б. Теоретичні основи формування методичної компетенції майбутнього вчителя іноземної мови початкової школи : автореф. дис. на

здобуття наук. ступеня докт. пед. наук : спец. 13.00.02 «Теорія та методика навчання : германські мови». – К., 2005. – 36 с.

2. Куріч М. Використання інтерактивних технологій на уроках іноземної мови. *Нова педагогічна думка*. – 2013. – № 2. – С. 80 – 83.

3. Редько В. Інтерактивні технології навчання іноземної мови. *Рідна школа*. – 2011. – № 8 – 9. – С. 28 – 35.

4. Сучасні технології навчання іноземних мов і культур у загальноосвітніх і вищих навчальних закладах: Колективна монографія / С. Ю. Ніколаєва, Г. Е. Борецька, Н. В. Майєр, О. М. Устименко, В. В. Черниш та інші; [за ред. С.Ю.Ніколаєвої; техн. ред. І. Ф. Соболевої]. – К. : Ленвіт, 2015. – 444 с.

Додаткова:

1. Gorbanyova O. Interactive technologies in teaching a foreign language at higher educational establishment. *International letters of social and humanistic sciences*. – 2016. – № 71. – P/ 54 – 59.

2. Otto F. Bringing technology to English language learning: making it work. *How*. – 2005. – № 12. – P. 18 – 28.

3. Shcherbakova I., Iina M. (2019). Foreign language communicative competence formation of university students by using interactive teaching methods. *The new educational review*. URL: <https://doi.org/10.15804/tner.19.57.3.14>.

4. Пометун О. І., Пироженко Л. В. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання. – К.: Видавництво А.С.К., 2004. – 192 с.

Лекція 9. Інформаційні технології в процесі викладання іноземних мов в умовах дистанційного навчання

План

1. Загальна характеристика інформаційно-комунікаційних технологій дистанційного навчання.

2. Інструменти, що використовуються у викладанні іноземних мов.

2.1. Відеоконференції.

2.2. Інтерактивні дошки.

2.3. Онлайн-курси та інтерактивні програми.

3. Висновки.

Основні поняття теми: інформаційні технології, викладання іноземних мов, заклади вищої освіти, дистанційне навчання, освітнє середовище, ефективність процесу навчання.

1. Загальна характеристика інформаційно-комунікаційних технологій дистанційного навчання.

Основні тенденції розвитку сучасного суспільства пов'язані з процесами глобалізації та комп'ютеризації та знаходять безпосереднє відображення в освітньому процесі. Використання інформаційних технологій відкриває нові можливості для освітнього середовища, зокрема в умовах дистанційного навчання.

Значущість технологічної модернізації вищої освіти та дистанційного навчання було підкреслено Єврокомісією кілька років тому. У доповіді «Нові методи навчання та викладання у вищій освіті» («New Modes of Learning and Teaching in Higher Education») підкреслюється, що використання нових технологій та методів мають чіткий і позитивний вплив на розвиток вищої освіти та сприяють підвищенню якості навчання та викладання, оскільки освітні ресурси з усього світу стають більш доступними.

У Положенні про дистанційне навчання, затверджене наказом МОН від 08.09.2020 № 1115 інформаційно-комунікаційні технології дистанційного визначено як «технології створення, накопичення, зберігання та доступу до вебресурсів (електронних ресурсів) навчальних дисциплін (програм), а також забезпечення організації й супроводу навчального процесу за допомогою спеціалізованого програмного забезпечення та засобів інформаційно-комунікаційного зв'язку, у тому числі Інтернету». Різноманітність навчальних Інтернет-ресурсів і програмного забезпечення для освітніх цілей стало більш доцільним для використання в умовах дистанційної освіти. Ці глобальні зміни породили необхідність розвитку спеціально організованої роботи з інформацією

та нових підходів до навчання. Педагоги налаштовані інтегрувати інноваційні підходи та методи навчання іноземних мов до змісту освіти. Дискусії щодо того, як виглядатиме навчання іноземних мов у сучасній вищій школі, ще тривають. Переваги використання сучасних інформаційних технологій у викладанні іноземних мов безсумнівні та пов'язані з низкою факторів, таких як певні вимоги до реалізації конкретних освітніх цілей, особливості сучасного здобувача освіти та, звичайно, технологічний розвиток сучасного суспільства. Сфера використання інформаційних технологій у викладанні іноземних мов надзвичайно широка. Їх можна ефективно використовувати для введення нового мовного матеріалу, нових моделей, нових фонем, нових граматичних структур, а також ситуацій спілкування. На заняттях з іноземної мови цифрові технології можна використовувати в широкому спектрі комунікативних завдань і ситуацій.

Швидкий розвиток інформаційного суспільства передбачає широке застосування інформаційно-комунікаційних технологій в освітньому середовищі, залучаючи набір певних ресурсів. Навчання іноземних мов за допомогою інформаційних технологій має низку переваг, а саме:

- сприяє підвищенню ефективності та продуктивності навчального процесу;
- орієнтоване на здобувача;
- пов'язує освітні стандарти та мислення вищого рівня з контекстом реального світу;
- сприяє критичному мисленню та розв'язанню проблем;
- сприяє спільному та самостійному навчанню;
- значно підвищує мотивацію.

Тому в умовах вимушеного дистанційного навчання питання використання інформаційних технологій в процесі викладання іноземних мов у закладах вищої освіти в Україні є найактуальнішим.

Розвиток ІТ та ІКТ значною мірою впливає на весь спектр освіти в цілому, зокрема на процес вивчення іноземних мов. Особливості навчання іноземних мов

у ЗВО в умовах дистанційної освіти в Україні висвітлено у працях Рудоман О. А., Якимчук Ю. В.

Останні дослідження вказують на те, що використання відеоконференцій на платформах MStTeams, Google Meet, Zoom та ін. є досить ефективним, зокрема у викладанні іноземних мов зі змішаним навчанням. Нещодавно були проведені дослідження, які показали, що здобувачі, які використовували онлайн-платформи для вивчення іноземних мов, досягали кращих результатів порівняно з тими, хто вивчав мову за традиційними методиками. Дослідження щодо інтерактивних дощок та інтерактивних програм у навчанні іноземних мов показує, що їх використання дозволяє забезпечити більш ефективну взаємодію викладачів та студентів, зробити навчальний процес цікавішим та зрозумілим.

Однак, було виявлено низку недоліків використання ІТ та ІКТ в процесі викладання іноземних мов, таких як відсутність можливості забезпечити індивідуальний підхід до кожного студента, складність забезпечення високої якості зв'язку та відсутність можливості надавати детальний зворотний зв'язок з кожного заняття.

Загалом, останні дослідження показують, що використання інформаційних технологій в процесі вивчення іноземних мов є дуже ефективним.

2. Інструменти, що використовуються у викладанні іноземних мов.

2.1. Відеоконференції.

В останні роки зі зростанням популярності дистанційного навчання зросло й використання інформаційних технологій у викладанні іноземних мов у закладах вищої освіти. Використання таких технологій дає змогу забезпечити ширший доступ до навчання, збільшити ефективність процесу навчання та забезпечити комунікацію між студентами та викладачами, яка є необхідною для успішного вивчення іноземних мов.

Одним з основних інструментів, що використовуються у викладанні іноземних мов, є відеоконференції. З їх допомогою студенти можуть взаємодіяти з викладачами, отримувати необхідні пояснення та отримувати зворотний зв'язок на таких платформах як Google Meet, Zoom, Microsoft Teams тощо.

Відеоконференції – це один з інструментів, які можуть бути використані як в процесі викладання іноземних мов у закладах вищої освіти, так і для спілкування з носіями мови. У зв'язку з поширенням дистанційного навчання в останні роки, використання відеоконференцій стало більш актуальним.

Однією з основних переваг використання відеоконференцій є можливість комунікації в режимі реального часу між викладачем та студентами, які можуть знаходитися в різних частинах світу. Це дозволяє створити віртуальний клас, в якому можна проводити заняття, обговорювати матеріали та вирішувати завдання, які надаються студентам. Також це дозволяє організувати заняття з іноземної мови з використанням додаткових матеріалів, наприклад, відеороликів, аудіозаписів, презентацій тощо, що сприяє більш ефективному засвоєнню матеріалу студентами.

Використання відеоконференцій в процесі викладання іноземних мов є одним із найбільш ефективних інструментів у сучасному дистанційному навчанні. Завдяки цьому інструменту викладачі можуть забезпечити більш інтерактивний та ефективний процес навчання, що дозволяє студентам отримувати більше практичної підтримки в навчанні іноземної мови.

Інша перевага використання відеоконференцій полягає у здатності до інтерактивного навчання. Завдяки можливості взаємодії між викладачем та студентами в режимі реального часу, студенти мають можливість отримувати відповіді на свої запитання та ставити питання викладачу в режимі онлайн. Це дозволяє підвищити рівень розуміння та засвоєння матеріалу студентами. Крім того, відеоконференції дозволяють студентам взаємодіяти між собою, обмінюватися ідеями та враженнями. Це сприяє створенню комунікативної атмосфери, яка є важливим чинником у процесі вивчення іноземної мови.

Не менш важливим у використанні відеоконференцій в процесі вивчення іноземних мов є можливість здійснювати навчання на відстані. Викладачі можуть вести уроки з будь-якої точки світу, а студенти можуть брати участь в заняттях навіть якщо вони перебувають в іншій країні або місті. Це дозволяє

студентам здобувати високоякісну освіту без необхідності переїзду або витрат на подорожі.

Також важливою перевагою використання відеоконференцій є здатність до запису занять. Це означає, що студенти можуть переглянути запис відео уроку у будь-який час, що дає їм можливість повторно пройти матеріал та краще засвоїти його.

Застосування відеоконференцій також забезпечує можливість проведення інтерактивних занять, в ході яких студенти можуть активно спілкуватися з викладачем та іншими учасниками занять. Наприклад, студенти можуть брати участь в різних дискусіях, дебатах, групових проєктах тощо. Це дозволяє забезпечити глибше засвоєння матеріалу та розвиток навичок мовлення.

Для викладачів, які використовують відеоконференції у своїй роботі, це дає можливість зберігати документи в хмарних сховищах, які легко доступні для всіх учасників занять. Це сприяє ефективній взаємодії та забезпечує доступ до матеріалів та ресурсів.

Хоча використання відеоконференцій в процесі навчання іноземних мов має багато переваг, також існують певні недоліки, які необхідно враховувати:

Технічні проблеми: використання відеоконференцій може бути обмежене технічними проблемами, такими як проблеми з інтернет-з'єднанням, несумісність програмного забезпечення та обладнання. Найбільш серйозною проблемою є зниження якості зв'язку, яке може виникнути в результаті поганої якості Інтернет-з'єднання або затримок у передачі даних. Це може призвести до того, що деякі учасники не зможуть брати участь у занятті або будуть відключені від заняття.

Відсутність безпосереднього контакту: відеоконференції не забезпечують повної інтерактивності, яку можна отримати в аудиторії. Відсутність безпосереднього контакту може знизити рівень уваги студентів та знизити їх мотивацію до навчання. Крім того, використання відеоконференцій також може бути складним для деяких студентів, які можуть мати проблеми з використанням технологій або відсутністю належної технічної підтримки.

Проблеми зі звуком і зображенням: попри те, що технології забезпечують високу якість зображення та звуку, іноді можуть виникнути проблеми зі звуком та зображенням, що може знизити якість навчання та зробити його менш ефективним.

Забруднення аудіосигналу: частіше за все проблема виникає через погану якість зв'язку або через шум у місці, де знаходиться учасник відеоконференції. Це може спричинити труднощі з розумінням вимови та загальним розумінням мови.

Обмежена можливість комунікації учасників: коли викладач та студент перебувають в аудиторії, вони можуть взаємодіяти один з одним на різних рівнях – вербально або невербально. Однак, відеоконференції обмежують можливість взаємодії, тому що вони залежать від якості зв'язку та наявності камер та мікрофонів.

Проблеми зі стимулюванням студентів: відсутність безпосереднього контакту може знизити можливість стимулювання студентів та забезпечити наочність навчання. Це може вплинути на їхнє розуміння матеріалу та здатність до його запам'ятовування.

Проблеми зі зосередженістю: відеоконференції можуть стати менш ефективними, якщо студенти не можуть зосередитися на навчальному матеріалі через зовнішні впливи, такі як розмови чи інші відвертальні фактори.

Крім того, використання відеоконференцій може бути важким для студентів з різними стилями навчання. Наприклад, деякі студенти можуть найкраще навчатися в аудиторії, де вони можуть взаємодіяти з викладачем та іншими студентами особисто, тоді як інші можуть відчувати занадто багато занурення в інтернет-простір, що може заважати їх концентрації та зосередженості.

Отже, використання відеоконференцій у навчанні іноземних мов має свої переваги та недоліки. Для успішного застосування цієї технології необхідно мати якісний та стабільний Інтернет-зв'язок, а також обладнання, яке може забезпечити якісний аудіо- та відеосигнал.

2.2. Інтерактивні дошки.

Використання **інтерактивних дощок** є однією з актуальних технологій в сучасній освіті. Це засіб, який забезпечує можливість взаємодії між викладачем і студентами, використання різних методів і форм роботи, а також розвиток творчих навичок учнів. В контексті викладання іноземних мов, використання інтерактивних дощок має багато переваг порівняно з традиційними методами навчання.

По-перше, ІД дозволяє використовувати різноманітні формати та типи матеріалів, що створює можливості для більш ефективної комунікації між викладачем та студентами. Зокрема, можна використовувати відео- та аудіоматеріали, зображення, графіки, діаграми, таблиці, роздатковий матеріал, електронні підручники та багато іншого. Завдяки інтерактивній дошці викладач може показувати наочно різноманітні матеріали: малюнки, схеми, графіки, відео та інше. Це допомагає студентам краще зрозуміти матеріал, особливо якщо мова йде про складні теми.

По-друге, інтерактивні дошки забезпечують можливість розвитку комунікативних навичок студентів. Викладач може створювати інтерактивні завдання, які спонукають здобувачів до активної участі у процесі навчання. Наприклад, студенти можуть працювати в групах, де кожен має свою задачу, і потім представляти результат своєї роботи на дошці перед усіма. Це допомагає розвивати комунікативні навички, а також вчить співпрацювати та працювати в команді.

Також, інтерактивні дошки дозволяють використовувати інтерактивні методи навчання, такі як групові проєкти, спільне створення візуальних матеріалів, виконання завдань на дошці, що робить процес навчання цікавішим та залучає увагу студентів.

По-третє, інтерактивні дошки дозволяють студентам зберігати та повторювати матеріал, який вивчався на занятті. Завдяки тому, що на дошці можна записувати та зберігати матеріали, студенти можуть повторити та закріпити отримані знання та вміння в будь-який зручний для них час. Це

особливо корисно в умовах дистанційного навчання, коли студенти можуть мати різні графіки та навчальні програми.

Інтерактивні дошки можуть бути використані в процесі навчання різних аспектів іноземної мови, таких як граматики, лексика, аудіювання, говоріння, читання та письмо. Зокрема, ІД дозволяють проводити різні типи занять, включаючи лекції, семінари, індивідуальні та групові заняття.

Всупереч тому, що інтерактивні дошки мають багато переваг у навчанні іноземних мов, вони також мають певні недоліки, які потрібно враховувати.

По-перше, використання інтерактивних дощок вимагає від викладачів додаткової підготовки та навчання, щоб ефективно використовувати їх у процесі навчання. Це може бути важко для деяких викладачів, які можуть мати обмежені знання в галузі інформаційних технологій.

По-друге, використання інтерактивних дощок може бути обмеженим в залежності від наявності обладнання та програмного забезпечення. Наприклад, не всі ЗВО можуть мати необхідне обладнання, щоб використовувати інтерактивні дошки. Крім того, програмне забезпечення для інтерактивних дощок може бути досить дорогим, що може бути важким для фінансування для деяких навчальних закладів.

По-третє, використання інтерактивних дощок може бути менш ефективним у великих аудиторіях. У такому випадку, може бути складно забезпечити доступ до інтерактивної дошки кожному студенту та взаємодію з кожним окремо. Також може бути складно забезпечити достатню кількість дощок у великих аудиторіях, що може призвести до недостатнього використання цієї технології.

Таким чином, попри те, що інтерактивні дошки є корисними та ефективними інструментами у навчанні іноземних мов, їх використання має певні недоліки, які потрібно враховувати та додатково вирішувати.

2.3. Онлайн-курси та інтерактивні програми.

В сучасних умовах, коли дистанційне навчання стає все більш поширеним, використання **онлайн-курсів та інтерактивних програм** є одним

з найбільш ефективних способів поліпшення процесу вивчення іноземних мов у закладах вищої освіти. Це дозволяє студентам вільно вибирати теми та темп навчання, відповідно до свого рівня знань та особистих потреб.

Значною популярністю серед українських педагогів останнім часом користуються комп'ютерні навчальні програми. Серед яких на увагу заслуговують: Language in Use 24/7; QDictionary; FVords; EZ Memo Booster; Exerciser; IELTS 7 Trainer; English Grammar in Use. Tests; English Grammar in Use. Activities; Essential Grammar in Use «Triple play plus in English»; «English in holidays»; «English Gold» тощо.

Онлайн-курси з іноземної мови, такі як Duolingo (<https://www.duolingo.com>), Rosetta Stone (<https://www.rosettastone.com>), Babbel (<https://www.babbel.com>), Coursera (<https://www.coursera.org>), FluentU (<https://www.fluentu.com>) пропонують індивідуальний підхід до кожного здобувача, враховуючи його рівень знань та стиль навчання. Крім того, такі курси часто містять інтерактивні вправи, які допомагають у запам'ятовуванні нових слів та граматичних конструкцій.

Інтерактивні платформи, такі як Quizlet (<https://quizlet.com>) або Memrise (<https://www.memrise.com>), дозволяють студентам створювати власні навчальні матеріали та вправи, які вони можуть використовувати як для самостійного навчання, так і для спільного вивчення з іншими студентами.

Однією з головних переваг використання онлайн-курсів та інтерактивних програм є можливість навчання в будь-який час та в будь-якому місці з доступом до Інтернету. Це дозволяє студентам вивчати іноземну мову в зручній для них час, не залежно від графіка занять.

Хоча використання онлайн-курсів та інтерактивних програм може мати багато переваг у вивченні іноземних мов, також існують деякі недоліки.

Відсутність особистого контакту з викладачем іноземної мови та іншими здобувачами може викликати відчуття соціальної відокремленості та відсутності мотивації.

Брак можливості звернутися до викладача з питаннями в режимі реального часу може спричинити незрозуміння деяких тем.

Багато онлайн-курсів та інтерактивних програм не забезпечують можливості для індивідуального навчання, що може бути неприйнятним для студентів, які мають різний темп навчання.

Не завжди вдається забезпечити доступність до необхідної технічної інфраструктури, що може перешкоджати здійсненню навчання.

3. Висновки.

У сучасних умовах дистанційного навчання використання інформаційних технологій у процесі вивчення іноземних мов в ЗВО набуває все більшої популярності. Відеоконференції, інтерактивні дошки, онлайн-курси та інтерактивні платформи є ефективними засобами для поліпшення якості вивчення іноземних мов, розширення можливостей здобувачів у вивченні мов та забезпечення доступу до якісної освіти.

Проте, необхідно зазначити, що кожен з цих методів має свої переваги та недоліки, які повинні бути враховані при використанні. Важливо забезпечити якісний доступ до інтернету та необхідного обладнання для ефективного використання цих технологій.

Таким чином, використання інформаційних технологій у процесі вивчення іноземних мов у ЗВО може покращити результати навчання та забезпечити доступ до освіти для широкої аудиторії студентів. Проте, їх використання повинно бути ретельно обґрунтовано та збалансовано з традиційними методами викладання мов, щоб забезпечити максимальний ефект в навчанні.

Запитання та завдання для самоконтролю

1. Яку роль відіграють інформаційно-комунікаційні технології у навчанні іноземних мов?
2. Проаналізуйте переваги та недоліки використання ІКТ під час дистанційного навчання.

3. Окресліть коло проблем, на вирішення яких спрямоване використання ІКТ у процесі навчання ІМ.

4. Розкрийте специфіку використання відеоконференцій у викладанні іноземних мов.

5. Проаналізуйте переваги використання інтерактивних дощок порівняно з традиційними методами навчання.

6. Оберіть декілька найкращих, на вашу думку, онлайн-курсів та інтерактивних програм для вивчення іноземних мов та проаналізуйте їх. Визначте переваги та недоліки.

Рекомендована література

Основна:

1. Yunina O. Digital tools in foreign language teaching. *Education. Innovation. Practice.* – 2019. – № 1 (5). – P. 17 – 22.

2. Гайтан О. М. Порівняльний аналіз можливостей використання інструментарію вебінарорієнтованих платформ Zoom, Google Meet та Microsoft Teams в онлайн-навчанні. *Інформаційні технології і засоби навчання.* – 2022. – Том 87. – №1. – С. 33 – 67.

3. Галаган В. Я. Використання дистанційних освітніх технологій у викладанні іноземних мов. *Використання дистанційних освітніх технологій у викладанні іноземних мов.* – Київ: Держ. торг.-екон. ун-т. – 2022. – С. 28 – 29.

4. Гарбуза Т. В. Ефективність дистанційного навчання іноземних мов. *Використання дистанційних освітніх технологій у викладанні іноземних мов.* – Київ: Держ. торг.-екон. ун-т. – 2022. – С. 30 – 32.

5. Кириченко О. А., Гарах О. М. Доцільність використання інтерактивної дошки при вивченні іноземної мови. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Педагогічні науки: збірник наукових праць.* – 2019. – № 1(64). – С. 114 – 118.

6. Положення про дистанційне навчання, затверджене наказом МОН від 08.09.2020 № 1115. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0703-13#n18>.

7. Рудоман О. А., Якимчук Ю. В. Дистанційне навчання: проблеми та перспективи викладання іноземної мови студентам ЗВО. *Актуальні питання гуманітарних наук.* – 2021. – Том. 3. – № 41. – С. 188–195.

Додаткова:

1. Tu N. P., Luong T. K. P. Online language learning via moodle and microsoft teams: students' challenges and suggestions for improvement. *Proceedings of the asiaCALL international conference.* – 2021. –533(978-94-6239-343-1). – P. 106–113.

2. Безлюдна В. В., Свиридчук О. В. Практика змішаного навчання при викладанні іноземної мови у ЗВО Великобританії. *International Science Journal of Education & Linguistics.* – 2023. – Vol. 2. – No. 1.– С. 86 – 92.

3. Гордієнко О. В., Шевкун А. В. Інтеграція інтерактивних технологій у викладанні іноземної мови у медичних закладах вищої освіти. *Актуальні питання гуманітарних наук.* – 2021. –Т.1. – № 43. – С. 226 – 234.

4. Троцько А. В., Короткова Ю. М. Застосування інформаційно-комунікаційних технологій у процесі навчання іноземних мов: досвід України та Греції. *Інформаційні технології і засоби навчання.* – 2018. – Том 68. – №6. – С. 166 –180.

Лекція 10. Технологія «портфоліо» у навчанні іноземних мов як складова інноваційних технологій в процесі навчання іноземної мови

План

1. Загальна характеристика.
2. Використання мовного портфоліо у навчанні іноземної мови.

Основні поняття теми: мовне портфоліо, освітні технології, навчання іноземних мов, комунікативні компетенції.

1. Загальна характеристика.

Поняття «портфоліо» з'явилося у Західній Європі у XV–XVI століттях. Архітектори епохи Відродження представляли замовникам готові роботи та

начерки своїх будівельних проєктів в особливій папці, яку називали «портфоліо». Документи, представлені в цій папці, дозволяли скласти враження про професійні якості претендента. У перекладі з італійської «портфоліо» означає «папка з документами», «папка спеціаліста». У сучасному розумінні технологія «портфоліо» – це спосіб фіксації, накопичення та оцінки результатів діяльності та досягнень у різних галузях діяльності людини, спільнот людей або організації. Це одна із сучасних технологій відстеження індивідуальної життєвої траєкторії, розвитку та особистісного зростання, аналізу та самоаналізу; ефективний спосіб раціонального та прозорого просування теперішніх та майбутніх професіоналів на ринку праці, спосіб оцінювання наявних у них ключових, предметних та інших компетентностей, а також перспектив ділової, професійної та творчої взаємодії роботодавця з ними.

Ідея створення і використання «портфоліо» у сфері освіти виникла в середині 80-х років минулого століття в США. Пізніше дана ідея стає популярною в Європі та Японії. На початку XXI століття ідея портфоліо набуває поширення і практичного застосування в інших країнах. У публікаціях з проблем освіти знаходимо такі визначення «портфоліо»: колекція робіт учня, яка демонструє його зусилля, прогрес чи досягнення в певній галузі (Марзано Р.); цілеспрямована колекція робіт учня, яка демонструє його зусилля, прогрес, досягнення в одній або більше областях (Мейєр Дж.); систематичний і спеціально організований збір доказів, що використовуються тими, хто навчає, і тими, хто навчається, для моніторингу знань, умінь і стосунків учнів (Ваврус Ф.); робоча файлова папка, що містить різноманітну інформацію, яка документує набутий досвід та досягнення учнів (Валенсія Р.) тощо. Зазначимо також, що у сучасних педагогічних науках терміни «портфоліо» і «портфель» використовуються як синоніми. Учень за власним вибором або за завданням учителя відбирає у своє «досьє» роботи, виконані ним на уроці самостійно (контрольні роботи, тести, твори та ін.) або вдома (домашні завдання), у позакласній роботі (проєкти, реферати, доповіді тощо). Відбір ведеться або з

одного предмету, або за різними протягом одного року (семестру) чи протягом усіх років навчання (наприклад, творчі письмові роботи або проєкти).

Основні види портфоліо

Критерії визначення	Види портфоліо
1. За видами діяльності	<ul style="list-style-type: none"> ➤ оцінювальне ➤ демонстраційне ➤ рефлексивне ➤ комплексне
2. За кількістю власників	<ul style="list-style-type: none"> ➤ індивідуальне ➤ групове ➤ масове
3. За часом створення та/або використання	<ul style="list-style-type: none"> ➤ модульне ➤ семестрове ➤ курсове, річне
4. За типом носія	<ul style="list-style-type: none"> ➤ паперове ➤ електронне

Використання технології «портфоліо» у навчанні іноземних мов може бути вкрай ефективним методом для відстеження та оцінювання прогресу учнів, а також для демонстрації їхніх мовних навичок та досягнень. Ця технологія створює можливість для більш глибокого вивчення мови, індивідуалізації навчання та ефективної оцінки мовних навичок учнів.

2. Використання мовного портфоліо у навчанні іноземної мови

Розвивати інтерес, підвищувати мотивацію до вивчення англійської мови покликані системи інтерактивних та особистісно зорієнтованих педагогічних технологій, серед яких метод мовного портфоліо, який створює унікальні передумови для розвитку ключових компетенцій і самостійності учнів у досягненні нового. Використання європейського мовного портфоліо дозволяє зробити процес іншомовного навчання більш прозорим для учнів, допомагаючи їм розвивати здатність до відображення та самооцінювання, таким чином

надаючи їм можливість поступово збільшувати свою відповідальність за власне навчання.

Керований навчальний процес із реальним прогнозованим результатом сьогодні є інноваційною діяльністю в освіті. Одним із засобів розвитку інноваційної особистості учня є метод мовного портфоліо як дієвого інструменту гуманістичного навчання іноземних мов і формування учнівської автономії в навчанні.

Керований навчальний процес із реальним прогнозованим результатом сьогодні є інноваційною діяльністю в освіті. Одним із засобів розвитку інноваційної особистості учня є метод мовного портфоліо як дієвого інструменту гуманістичного навчання іноземних мов і формування учнівської автономії в навчанні.

Для того, щоб особистість розвивалася саме в такому напрямку, потрібно навчити її самоаналізу, самокритики, самодисципліни, самовираження. Тому для організації самостійної роботи учнів було обрано портфоліо.

Основною метою портфоліо є створення мотивації навчальної діяльності, розвиток пізнавальних навичок, розвиток об'єктивної самооцінки творчих здібностей, вміння самостійно конструювати свої знання, вміння орієнтуватися в інформаційному просторі, планувати свою діяльність, формування організаційних навичок. Чим цінне портфоліо для учня і вчителя? Перш за все, це робота, яка виконується учнем самостійно, відрізняється від інших, є єдиною у своєму роді. Це сприяє усвідомленню учнем своєї неповторності, бо кожна папка ведеться творчо, кожен має робити малюнки, клеїти фото, якщо це відповідає змісту. На сторінках портфоліо вони роблять усе для того, щоб довести свою неповторність, проявити свою творчість, розкрити себе як особистість.

Структура мовного портфоліо.

Портфоліо (від англ. *portfolio* – портфель, папка) – це папка документів з навчального предмета як компонента навчальної діяльності учнів, який ведеться учнями за педагогічного супроводу вчителя.

Мовний портфоліо («English Language Portfolio»), розроблений Лінгвістичним комітетом Ради Європи з метою стандартизації вимог до вивчення, викладання й оцінювання досягнень у галузі вивчення іноземних мов громадянами європейських країн, було презентовано в Україні у 2003 році після опрацювання у 15 країнах Європейського Союзу.

Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти пропонують три обов'язкових компоненти мовного портфоліо:

- мовний паспорт;
- мовну біографію;
- мовне досєє.

Першим компонентом мовного портфоліо є мовний паспорт, що підсумовує лінгвістичну індивідуальність його власника; особисті досягнення у вивченні мови та особистий досвід міжкультурного спілкування. Також мовний паспорт включає самооцінку учнем власних мовленнєвих компетенцій.

Європейський мовний портфоліо, розроблений за допомогою установ Ради Європи, передбачає три основні рівні володіння іноземною мовою та мовленнєвими компетенціями – А, В, С. Рівні визначаються за основними видами мовленнєвої діяльності:

- розуміння (усної форми мови – аудіювання та письмової – читання);
- говоріння (монолог як форма продуктивного говоріння або полілог як інтерактивне говоріння);
- письмо як окремий продуктивний вид мовленнєвої діяльності.

Мовний паспорт містить:

- фото учня;
- анкетні дані учня;
- особисту інформацію (хобі тощо);
- критерії оцінювання навчальних досягнень учнів;
- власну самооцінку володіння іноземною мовою.

Другим обов'язковим компонентом мовного портфоліо є мовна біографія, яка використовується, щоб установити проміжні цілі, перевірити власні

досягнення в навчанні, зареєструвати значущі етапи мовного й міжкультурного спілкування.

Мовна біографія містить:

- таблиць оцінювання вчителем рівня опанування учнем іноземною мовою (який заповнюється у вигляді графіка з указанням виду мовленнєвої діяльності, що оцінюється);

- таблиць самооцінки учнем власних досягнень, що дає змогу розвивати об'єктивну самооцінку;

- графіки оцінки вчителем і самооцінки учнем досягнень можуть виконуватися на одному аркуші в різних кольорах (учитель – червоним, учень – зеленим). Це ефективний засіб самоконтролю та контролю з боку батьків. За графіком легко простежити ріст, стабільність чи спад знань учня; він є ефективним чинником розвитку самоаналізу та самооцінки учнем власних досягнень;

- аркуш самоосвіти, що дає учням право вибору теми самоосвітньої діяльності згідно з їх інтересами, рівнем опанування іноземною мовою, тобто є особистісно зорієнтованим. Це можуть бути біографії кумирів, сучасні пісні англійською мовою та їх переклад, кулінарні рецепти тощо;

- алгоритми окремих видів діяльності на уроці, що самостійно чи з педагогічним супроводом створені як поради учням з удосконалення самоосвітньої компетентності учня під час проведення уроків, підготовки до тестування.

- аркуш рекордів, який учень обов'язково заповнює в кінці кожної теми, де констатує здобуті особисті досягнення з різних видів мовленнєвої діяльності, а також визначає свій рівень опанування іноземною мовою (в обсязі вивченої теми).

Третім обов'язковим компонентом мовного портфоліо є мовне досьє. У ньому учень збирає зразки своїх творчих робіт та свідчення у вивченні іноземної мови.

Мовне досьє може включати:

- творчі проєкти учнів;
- доповіді з теми іноземною мовою;
- кросворди з вивчених тем тощо.

Політ фантазії учнів необмежений. Аркуш свідчень про свої досягнення – це інформаційна карта участі власника портфоліо в заходах з англійської мови, участь у предметному тижні тощо).

Це рекомендований перелік матеріалів, які можна включити до мовного портфоліо. Кожний учитель може вносити зміни відповідно до рівня учнів, вікових особливостей, предмета тощо.

Таким чином, ми бачимо, що структура поетапного градуйованого оцінювання досягнень стимулює процес удосконалення й самовдосконалення, тобто освітній процес не припиняється після досягнення якогось певного рівня. Накопичуючи й аналізуючи свої практичні досягнення за методом портфоліо, учень застосовує набуті знання і, виходячи з життєвого досвіду, оцінює та переоцінює свою діяльність. Просунувшись повільно, але впевнено на проміжному етапі, учень виявляє нові цілі й нові перспективи. Найбільш вагомим аргументом на користь застосування мовного портфоліо виявляється можливість регулярного, систематичного моніторингу пізнавальної діяльності за схемою: проблема планування процесу вивчення й розв'язання проблеми (стратегія і тактика), практичний результат роботи (тест, реферат, проєкт тощо). Тобто ключові компетентності впроваджуються в навчальний процес за алгоритмом: мотиви – знання – уміння – навички – ставлення – компетентність.

Оцінювання розглядається як елемент стимулювання та навчання. Негативна оцінка є приводом до рефлексії. Технологічна роль учителя у процесі розвитку учня визначається необхідністю за допомогою навчального матеріалу сформуванню нові зони у свідомості учня, фундамент нових понять, узагальнення.

Мета мовного портфоліо

Мовне портфоліо розроблено з метою:

- стимулювати вивчення людиною іноземної мови згідно з будь-яким загально рекомендованим рівнем упродовж усього життя людини;

- зробити процес вивчення мови більш прозорим та ясным;
- формувати самоосвітню компетентність учня, що дозволяє йому аналізувати й усвідомлювати власний шлях навчання, а також впливати на нього;
- формувати інноваційну особистість учня, розвивати вміння конструювати свої знання, орієнтуватися в інформаційному просторі; ставити перед собою завдання й поетапно розв'язувати їх; створювати мотивацію навчальної діяльності;
- розвивати пізнавальні організаційні навички, творчі здібності учнів
- формувати учнівську автономію, посиленість освіти для кожного конкретного учня.

Виходячи з цього, можна зазначити, що мовне портфоліо є особисто зорієнтованою формою роботи, автентичним видом оцінювання, який адресується учневі, розроблений для нього, спрямований на виявлення та розвиток творчих здібностей кожної дитини. Упровадження такої форми діяльності, як європейське мовне портфоліо, означає вихід на новий рівень самосвідомості учня, де він вибирає, оцінює, контролює процес навчання, роблячи його безперервним і сталим.

Концепція роботи зі створення мовного портфеля:

- створення мовного портфеля вимагає спільної роботи трьох зацікавлених сторін – учня, учителя і батьків;
- за допомогою мовного портфеля здійснюється підтримка й підвищення мотивації на всіх етапах навчання шляхом активізації самооцінки учнів;
- мовний портфель підсилює ситуацію успіху в навчальній діяльності, що сприяє позитивному самоствердженню особистості, впливає на формування її ціннісних установок;
- систематичне поетапне заповнення мовного портфеля реалізує ідею безперервної освіти й набуває особливої значущості під час переходу учнів з одного ступеня навчання на інший;

- мовний портфель створює передумови для вдосконалення знань дітей і самостійного вивчення ними англійської мови.

Підходи до створення «портфеля» можуть бути різними залежно від етапу навчання, рівня володіння предметом, термінів його створення, віку учнів тощо.

Велике значення має те, що послідовні дії зі створення «портфеля» дають можливість навчити школярів аналізувати виконану роботу, бачити власні успіхи й розуміти причини невдач.

Учні вчаться об'єктивно оцінювати свої можливості, знаходити способи подолання труднощів, визначати шляхи досягнення вищих результатів; їхня навчальна діяльність і відповідальність за свою працю стають все більш усвідомленими.

Важливим чинником є те, що батьки й незалежні експерти беруть активну участь у цьому процесі: це дає можливість створити цілісну картину об'єктивного просування учня в тій чи іншій галузі знань.

Мовний портфель – це комплект документів, самостійних робіт учнів, що складається з трьох частин: паспорта, мовної біографії його користувача та досьє.

У мовному паспорті учень коротко відображає рівень своєї мовної компетенції. Паспорт має такі розділи:

- Мови спілкування в моїй сім'ї та мови, якими говорять мої найближчі родичі.
- Навчальні заклади, у яких я вчився.
- Мови, які я вивчав у школі.
- Перебування за кордоном.
- Проекти.
- Мови навчання.
- Комунікативні компетенції.

У мовній біографії міститься мета навчання, що визначається учнем і корегується вчителем; фіксується динаміка зростання мовної компетенції учня; наводиться інформація про досягнуті успіхи та досвід міжкультурного спілкування.

У мовній біографії учень визначає за таблицею самооцінювання свій рівень володіння мовою, що вивчається. Він уважно вивчає опис комунікативних умінь у листах самооцінки, потім відзначає ті комунікативні вміння, якими він, на його думку, уже опанував, і ті, якими йому належить опанувати. Учитель допомагає учневі побачити його досягнення й недоліки, а також окреслити шляхи подолання труднощів.

У досє учень збирає весь матеріал, що свідчить про його успіхи в опануванні мовами. Це можуть бути роботи, виконані ним самостійно на уроках (контрольні роботи, тести, твори та ін.), позакласних заняттях, вдома (проекти, реферати, доповіді), а також дипломи, сертифікати, свідоцтва – усе те, що підтверджує досягнення користувача мовного портфеля у вивченні мови.

Відбір може проводитися протягом одного року або впродовж усіх років навчання. Головне в такій роботі – самооцінка учня у формі міркування, аргументації, обґрунтування.

Початковою при цьому є думка про те, що досягнення потрібно не оцінювати, а документувати. Те, що досягнуто, потрібно зробити безпосередньо зримим. Природно, що традиційні зошити теж є такими документами. Важливо, що учень сам вирішує, які документи варто покласти у свою теку або портфель. Отже, від учня вимагається постійно здійснювати самооцінку в процесі навчання.

У теку кладуться роботи, оцінені як самим учнем, так і вчителем. Якщо збираються роботи одного типу, то легко можна побачити прогрес.

Учитель допомагає учневі й консультує його під час вибору й оформлення портфолію, пише свої коментарі до зібраного матеріалу. Інші учні можуть також внести свої зауваження й коментарі до окремих частин портфолію своїх товаришів.

Пропонована в мовному портфелі шестирівнева система володіння мовою, повністю відповідає загальноєвропейським стандартам, є надійною основою для розробки єдиних вимог до сертифікації мовної підготовки учнів.

В умовах уведення профільного навчання ідея мовного портфеля є особливо актуальною, оскільки цей документ стає незамінним помічником для тих, хто вирішив пов'язати свою професійну діяльність із вивченням іноземних мов. Його перспективність абсолютно очевидна. Упровадження мовного портфеля в практику викладання іноземних мов у нашій країні істотно вплине на підвищення якості їх вивчення.

Мовне портфоліо підвищує мотивацію учнів, їхню відповідальність за результати навчального процесу, сприяє розвитку свідомого ставлення до процесу навчання та його результатів.

Мовний портфель дозволяє конкретизувати мету навчання іноземних мов, а отже, краще організувати навчальний процес навчає аналізувати його спільно з учнями, виходячи з їхньої самооцінки, потреб і мотивацій; корегувати зміст навчання; знаходити індивідуальний підхід до учнів

Оформлення портфоліо передбачає заповнення анкетних даних учня, що сприяє усвідомленню ним своєї значущості. На титульній сторінці портфоліо дитина розміщує своє фото та короткі відомості про себе. Оформлення аркуша самооцінки дає змогу учням розвивати об'єктивну самооцінку. Сторінка творчих проєктів сприяє розвитку творчого та наукового рівня учня. Портфоліо ведеться весь час, поки учні вивчають предмет. Так, вони самі можуть порівняти свій рівень знань у різних класах, згадати вивчене, порівняти свої інтереси в різному віці, простежити зростання рівня знань. Цей метод розкриває можливість диференційованого підходу до навчання, бо кожен, хто веде портфоліо, сам обирає рівень складності матеріалу. Пріоритетом цього методу є надання учневі можливості проявляти творчість, розвивати свої інтереси, вивчаючи іноземну мову.

Запитання та завдання для самоконтролю

1. Проаналізуйте ефективність використання мовного портфоліо на уроках іноземної мови.
2. Визначте специфіку використання мовного портфоліо у процесі опанування іноземної мови.

3. Яким чином використання технології «портфоліо» може сприяти індивідуалізації навчання та підвищенню мотивації учнів?

4. Проаналізуйте функції та завдання, які мовне портфоліо виконує для покращення комунікативної компетентності учнів.

5. Обґрунтуйте роль мовного портфоліо як інструмента для мотивації учнів та підвищення їхнього інтересу до вивчення іноземної мови.

Рекомендована література

Основна:

1. European Language Portfolio : Principles and Guidelines. URL : http://www.coe.int/t/dg4/Linguistic/Source/Guidelines_EN.pdf.

2. Wang L., He Ch. Review of research on portfolios in ESL/EFL context. *English Language Teaching*. – 2020. – № 13. – P. 76.

3. Бабинець М. М. Європейське мовне портфоліо як новітній метод у викладанні іноземних мов. *Міжнародний досвід у викладанні іноземних мов: тези доповідей*. – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т. – 2015. – С. 6 – 7.

4. Бігич О. Б. Теоретичні основи формування методичної компетенції майбутнього вчителя іноземної мови початкової школи : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. пед. наук : спец. 13.00.02 “Теорія та методика навчання : германські мови” / О. Б. Бігич. – К., 2005. – 36 с.

5. Буднік А. О. Використання мовного портфоліо як засобу рефлексивного навчання інофонів у вищій школі. *Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського*. – 2018. – №4. – С. 7 – 13.

6. Карп`юк. О. Європейське Мовне Портфоліо : метод. посібник. – Тернопіль : Ліра Терра. – 2008. – 112 с.

7. Климова, К. Я. Мовне портфоліо у системі безперервної самопідготовки майбутніх учителів до мовнокомунікативної професійної діяльності. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. – 2011. – №60. – С. 37 – 39.

8. Сучасні технології навчання іноземних мов і культур у загальноосвітніх і вищих навчальних закладах: Колективна монографія / С. Ю. Ніколаєва, Г. Е. Борецька, Н. В. Майєр, О. М. Устименко, В. В. Черниш та інші; [за ред. С.Ю.Ніколаєвої; техн. ред. І. Ф. Соболевої]. – К. : Ленвіт, 2015. – 444 с.

Додаткова:

1. Burch C. B. Finding out what's in their heads: using teaching portfolios to access English education students and programs. *Situating portfolios : four perspectives*. – Logan, UT : Utah State University Press. –1997. – P. 263–277.

2. Jones J. Portfolios as 'learning companions' for children and a means to support and assess language learning in the primary school. *Education*. – 2012. – № 40. – P. 401 – 416.

3. Little D. Language learner autonomy and the European language portfolio: two L2 English examples. *Language teaching*. – 2009. – № 42. – P. 222 – 233.

4. Шехавцова С. О. Технологія портфоліо як показник самоосвітньої діяльності суб'єктів педагогічного процесу. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка : Педагогічні науки*. – 2013. – № 18(277). – Ч. 3. – С. 135 – 144.

Лекція 11. Особливості мобільного навчання

План

1. Мобільне навчання, як новий засіб освітніх технологій.
2. Технологія BYOD.

Основні поняття теми: якість освіти, інформаційні технології, мобільне навчання, технологія BYOD.

1. Мобільне навчання, як новий засіб освітніх технологій.

Нині основним пріоритетом розвитку країни та її стратегії є покращення якості освіти. Першочерговим в цьому плані є ефективне впровадження інформаційних та комунікаційних технологій в освітній процес. Сучасний рівень розвитку інформаційних технологій відкриває перспективи використання

користувачами принципово нових засобів, зокрема мобільного навчання. Якщо дистанційне навчання дозволило слухачам навчатися віддалено від самого навчального закладу, то мобільне навчання пропонує можливість навчатися незалежно від місця і часу, забезпечуючи неперервність і максимальну гнучкість навчального процесу. Одним зі шляхів запровадження мобільного навчання у школі є використання технології BYOD: Bring Your Own Device. Ми живемо у період цифрового суспільства, де наявність в учнів різноманітних девайсів вже нікого не дивує, а навпаки може покращити навчання, зробити його цікавішим та ефективним.

BYOD відносно нова технологія, про яку вперше було заявлено в праці Рафаела Беллагаса (Rafael Bellagas) у 2005 році, та перекладається як «візьми свої девайси з собою». Це технологія, за якої активно використовуються мобільні телефони, планшети, ноутбуки та інші пристрої у навчанні. Питанням BYOD-технології почали займатися у XX столітті в Західній Європі, Австралії та Америці, активніше його впровадження почало відбуватися вже на початку XXI століття в умовах розвитку новітніх технологій та поширення STEAM-освіти.

Отже, BYOD-технологія – це технологія, що наразі набирає все більшої популярності серед освітян. Вона дозволяє педагогам контролювати використання здобувачами освіти особистих інформаційних пристроїв на уроках, демонструючи школярам можливості їх використання не тільки для спілкування чи ігрової діяльності, але й у якості навчальних засобів. Натомість у дітей вже з раннього віку починає формуватися цифрова компетентність.

Основною причиною використання девайсів у школах є потреба у підвищенні результатів навчання та мотивації сучасних дітей, тому що епоха цифрового суспільства вимагає докорінної зміни середовища навчання. До того ж BYOD-технологія, на думку педагогів, дозволяє вчителю і батькам не лише сприяти використанню девайсів саме з конкретною навчальною метою, а й застерігає дітей від марного витрачання часу в процесі їх використання та вчить основ актуальної на просторах Інтернету кібербезпеки. Сучасні смартфони мають потужний процесор, швидку оперативну та велику пам'ять, розширений

функціонал, камеру, що може фіксувати достатньо чіткі зображення. Цей пристрій може виконувати багато функцій: сьогодні його використовують для спілкування, обміну інформацією та документами, різноманітними файлами, для пошуку інформації, відео- та фотофіксації різних заходів, самостійних робіт, для прослуховування музичних файлів або перегляду відеофайлів, для зберігання потрібної інформації, роботи з додатками тощо. Тобто, це дуже потужний пристрій, що в сучасному світі позиціюється не тільки як засіб зв'язку, але і як необхідний засіб для виконання багатьох банківських та державних послуг, ідентифікації особистості, знаходження довідкових матеріалів, запису до електронних черг у медичні, дитячі, державні установи, оплати у транспорті та магазинах тощо. Відтак, відкриває широкі можливості й для освітнього процесу.

2. Технологія BYOD.

Суть технології BYOD полягає в тому, що учні приносять свої мобільні пристрої та з їх допомогою відбувається певна запланована учителем робота на уроці. Використання BYOD-технології допоможе у:

- покращенні мотивації та розвитку активних учнів, з високими можливостями у навчанні та гіперактивних учнів;
- мотивуванні тих учнів, які можуть вважати традиційні методи навчання та сталі форми роботи нудними;
- розвитку інклюзивних дітей у навчанні: кращій підтримці менш працездатних учнів та учнів з обмеженими можливостями та спеціальними освітніми потребами.

BYOD-технологія дозволяє окремим учням отримати доступ до цифрових підручників та інших навчальних ресурсів у багатьох місцях. Учні, які використовують власні пристрої, а не шкільні комп'ютери, мають більш розширений та персоналізований досвід. Вони можуть швидше виконувати завдання та контролювати своє навчання, оскільки мають власне програмне забезпечення, з яким вони вже ознайомлені та це не потребує додаткових витрат часу на організаційні моменти типу: «як увімкнути, вимкнути прилад», «як користуватися ним» тощо. Вони можуть більше зосереджуватися на змісті

навчальної діяльності, а не на технології, що використовується для його підтримки. Використання мобільних пристроїв, особливо використання власних пристроїв учнів, надає більше можливостей для навчання школярів створювати власні навчальні матеріали на додаток до використання пристроїв для доступу до навчального контенту, створеного іншими. Це полегшує вбудовані функції збору даних на мобільних пристроях, включаючи можливість фотографувати та записувати відео, звуки, текст та знаходити інформацію про місцезнаходження. Різноманітні функції та додатки можна додатково використовувати на пристроях учнів для збору інших типів даних, наприклад, інформацію про температуру повітря або про різноманітний світ природи в будь-якому місці планети для використання на різноманітних уроках. Учні можуть поєднувати, редагувати, ділитися та додавати до даних, зібраних та створених, сприяючи розширенню спілкування, співпраці, партнерського навчання та для роботи проєктної групи. Використання власних мобільних пристроїв учнів надає більше можливостей для формувального оцінювання, а їх поєднання із системами відповідей в Інтернеті забезпечує швидкий цифровий зворотний зв'язок щодо успішності учнів на теми, які потребують додаткових пояснень учителем. BYOD також може дозволити використання мобільних пристроїв для навчання та реалізації короткотермінових проєктів чи пілотних проєктів. Коли учні використовують власні пристрої для навчання, це допомагає розвинути їх цифрові компетенції. Крім того, ця технологія дозволяє користуватися мобільними пристроями, які можуть бути навіть досить примітивними та мати лише невелику кількість доступних функцій та можливостей. Цифрові пристрої підтримують навчання дітей у школі та поза нею, допомагають їм у розвитку таких навичок XXI століття, як: спілкування, співпраця та творчість, засвоєння знань, отримання знань з медіаграмотності та опановуванням технологіями. Існує достатня кількість мобільних додатків, платформ та ресурсів, які можна використовувати для навчання, зокрема Google Forms, Survey Monkey, Kahoot it!, Plickers, Grand Tools, Prompt offline translator, Education App For Kids, Linear X, Quick quadratics, Prezi, PowToon та багато інших. За допомогою цих додатків учитель має

можливість швидко оцінити знання та уміння, створювати навчальні матеріали в електронному вигляді, враховуючи принцип інтерактивності. Як правило ці програми працюють з різними операційними системами, а саме: Windows, Linux, Android, BlackBerry, iOS, тому можна відповідати на контрольні запитання або проходити тести, розв'язувати рівняння, створювати презентації, будувати графіки та діаграми із власного мобільного пристрою, а не використовувати стаціонарний персональний комп'ютер. Завдяки BYOD покращується спілкування між учнями та батьками, батьками й вчителями, учнями та вчителями в результаті інтегрованого використання власних мобільних пристроїв учнів із використанням систем управління навчанням для обміну розкладами, описом уроків, навчальними ресурсами, завданнями, оцінками та інформацією. Але через специфічну організацію в кожній школі деякі з них можуть зіткнутися зі значними проблемами у впровадженні BYOD. Школа повинна забезпечити, щоб усі пристрої мали сумісність з мережевими комп'ютерами та доступ до мережі інтернет, всім вистачало місця для підзарядки, а класи для фронтальної роботи були оснащенні проєкторами. Але, попри це, вчитель керує та організовує процес навчання і повинен пам'ятати, що девайси відіграють тільки допоміжну роль.

Основними завданнями, які можна вирішити за допомогою BYOD-технологій в освітньому процесі є:

- активізація пізнавальної діяльності: навчальні можливості смартфона можна використовувати на будь-якому етапі заняття – чи то для ознайомлення з новим матеріалом, чи для закріплення раніше вивченого, або для того, щоб підсумувати вивчену тему;

- оптимізація часу: використання мобільних технологій дозволяє більш якісно впроваджувати діяльнісний підхід до навчання. Педагогу краще надати учням посилання на відеоматеріал, який мають наслідувати діти, ніж самому намагатися описати необхідні дії словами, витрачаючи на це багато часу. Те ж саме стосується і пошуку додаткової інформації, що може зацікавити учнів під час занять, у такому випадку педагог, використавши можливості смартфона, не

залишає питання відкритим до наступного разу і не витрачає час на його роз'яснення на наступних заняттях, до того ж демонструє свою мобільність та гнучкість. Деякі теми вчитель може пропонувати вивчити самостійно, надаючи посилання на необхідний ресурс;

- забезпечення зворотного зв'язку: завдяки використанню різних мобільних додатків, педагог може одночасно проводити опитування чи тестування, організовувати у чаті діалог з будь-якої теми для з'ясування ставлення дітей до тієї чи іншої події, для отримання запитань та спільного знаходження відповідей тощо.

Отже, мобільні технології стають невіддільними освітніми інструментами, відкривають широкі можливості для використання інформаційно-комунікаційних технологій в навчанні. Тому вчителям потрібно розробляти нові способи донесення інформації до учнів із використанням мобільних пристроїв та поєднувати їх із традиційними методами навчання. Використання сучасних інформаційних технологій в навчально-виховному процесі стає для вчителя важливою частиною його професії. Застосування технології BYOD за умов розв'язання проблем, що можуть виникати під час використання мобільних технологій у навчальному процесі основної школи, є доцільним засобом для удосконалення навчального процесу у частині його автоматизації та підвищення інтересу учнів до навчальних предметів.

Запитання та завдання для самоконтролю

1. Проаналізуйте основні переваги мобільного навчання в сучасному освітньому процесі.
2. Як мобільне навчання сприяє гнучкості та доступності у навчанні?
3. Визначте різновиди контенту, які можуть бути ефективно використані в мобільному навчанні.
4. Яким чином можна враховувати індивідуальні потреби та стилі вивчення учнів у мобільному навчанні?
5. Які виклики пов'язані з впровадженням мобільного навчання і як їх можна подолати?

6. Обґрунтуйте ефективність використання технології BYOD у процесі навчання іноземних мов.

Рекомендована література

Основна:

1. Babych A. Using BYOD technology in primary school. *Ukrainian journal of educational studies and information technology*. – 2017. – Vol. 5. – № 2. – P. 1 – 4.

2. Білявська Ю. В. SMART-освіта: ресурси та перспективи. *Матеріали III міжнар. наук.-метод. конф.* – К. – 2018. – С. 12 – 14.

3. Вембер В. П. Впровадження технології BYOD для формувального оцінювання. *Інноваційні технології в освіті*. – 2019. – С. 45 – 47.

4. Рашевська Н. В., Ткачук В. В. Технології мобільного навчання. *Педагогіка вищої та середньої школи*. – 2012. – Вип. 35. – С. 295 – 301.

5. Семеріков С. О., Стрюк М. І., Моїсеєнко Н. В. Мобільне навчання: історико-технологічний вимір. Теорія і практика організації самостійної роботи студентів вищих навчальних закладів : монографія / кол. авторів ; за ред. проф. О. А. Коновала. – Кривий Ріг : Книжкове видавництво Киреєвського. – 2012. – С. 188 – 242.

6. Сікора Я.Б., Ляшенко А.І. Технології BYOD: мобільні програми на допомогу вчителю. *Матеріали III Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції «Сучасні комп'ютерні та інформаційні системи і технології»*. – 2022. URL :

<http://eprints.zu.edu.ua/35888/1/%D0%97%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%BA%20%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D1%84%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%BD%D1%86%D1%96%D1%97%202022-212-217.pdf>.

Додаткова:

1. Голуб Н. Компетентнісне навчання – це актуально. *Дивослово*. – 2012. – № 6. – С. 60 – 62.

2. Золотарьова І.О., Труш А. М. Застосування мобільного навчання в системі освіти. *Системи обробки інформації*. – 2015. – Вип. 4. – С. 147- 150.

3. Мардаренко О.В. Інтерактивні комунікативні технології освіти: мобільне навчання як нова технологія в підвищенні мовної компетенції студентів немовних ВНЗ. *Інформатика та математичні методи в моделюванні*. – 2013. – Т. 3. – № 3. – С. 288 – 293.

Лекція 12. Використання інструментів штучного інтелекту у вивченні іноземних мов у закладах вищої освіти

План

1. Роль інструментів штучного інтелекту у процесі навчання іноземних мов у вищих навчальних закладах.
2. Визначення змісту основ штучного інтелекту.
3. Напрямки використання ШІ. Переваги та недоліки.
4. Програми та платформи для вивчення іноземних мов.

Основні поняття теми: штучний інтелект, вивчення іноземних мов, заклади вищої освіти, інноваційні інструменти, інтелектуальні системи навчання.

1. Роль інструментів штучного інтелекту у процесі навчання іноземних мов у вищих навчальних закладах.

Навчання іноземних мов у закладах вищої освіти дійсно є критично важливою складовою у сучасному світі. Сьогодні ми живемо в глобальному суспільстві, де знання іноземних мов дозволяє ефективно спілкуватися та взаємодіяти з людьми з різних країн, а також займатися міжнародними діловими, науковими та культурними проектами. Тому, надання якісного навчання мовного матеріалу в університетах стає важливою місією, що готує студентів до викликів глобальної спільноти.

Штучний інтелект (ШІ), що стрімко розвивається, має неймовірний потенціал перетворити підхід до навчання іноземних мов. Його застосування може перевернути традиційні методи навчання, надаючи інноваційні та ефективні інструменти та ресурси для студентів і викладачів. Одним із найбільш

важливих аспектів використання штучного інтелекту в навчанні мов є його можливість аналізувати дані та пристосовуватися до потреб кожного студента індивідуально.

Адаптивні системи штучного інтелекту можуть створювати персоналізовані навчальні програми, забезпечуючи студентів матеріалами та завданнями, що відповідають їхнім індивідуальним здібностям, рівню знань та стилю вивчення. Це дозволить кожному студенту просуватися у вивченні мови у власному темпі та з більшим ентузіазмом.

Зважаючи на швидкий розвиток технологій та інтерес до застосування штучного інтелекту в освіті, існує значна кількість нових досліджень та публікацій, які розглядають цю тему і пропонують нові інноваційні підходи для покращення процесу навчання іноземних мов у закладах вищої освіти. Штучний інтелект має потенціал для впливу на викладання та навчання у вищій освіті, надаючи різні програми та інструменти. Ці програми можна використовувати для вдосконалення служб академічної підтримки, інституційних та адміністративних послуг, а також для покращення загального досвіду навчання. Використання інструментів штучного інтелекту під час вивчення іноземних мов у закладах вищої освіти має потенціал для покращення викладання мови та надання персоналізованого досвіду навчання. Програми штучного інтелекту, такі як інтелектуальні системи навчання та адаптивні системи, можуть покращити мотивацію та розмовні здібності студентів, взаємодію студента з комп'ютером і якість вивчення мови. Дослідники та педагоги повинні сприяти якісним емпіричним дослідженням і враховувати етичні міркування при застосуванні ШІ в мовній освіті.

2. Визначення змісту основ штучного інтелекту.

У «Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні» поняття «штучний інтелект» визначається як «організована сукупність інформаційних технологій, із застосуванням якої можливо виконувати складні комплексні завдання шляхом використання системи наукових методів досліджень і алгоритмів обробки інформації, отриманої або самостійно створеної під час

роботи, а також створювати та використовувати власні бази знань, моделі прийняття рішень, алгоритми роботи з інформацією та визначати способи досягнення поставлених завдань».

У визначенні змісту основ штучного інтелекту варто враховувати положення, які відображають логіко-психологічний аспект вибору навчального матеріалу. Ці положення підкреслюють, що знання засвоюються краще в процесі аналізу умов їхнього походження, які роблять їх необхідними. Окрім цього, навчальний матеріал повинен давати можливість виявляти джерела знань та виділяти генетично вихідні, суттєві та загальні зв'язки, що визначають зміст і структуру об'єкта даних знань. Ці аспекти допомагають забезпечити ефективне і глибоке засвоєння навчального матеріалу та сприяють глибокому розумінню теми студентами.

У багатьох університетах навчання іноземних мов часто відбувається за традиційними методами, такими як лекції, семінарські, практичні заняття з використанням підручників. Хоча ці методи можуть бути ефективними для деяких студентів, вони не завжди задовольняють потреби всіх здобувачів і можуть бути обмеженими у своїй ефективності. Додатково, викладачам часто важко забезпечити індивідуальний підхід до навчання для кожного студента через велику кількість студентів у групах.

Використання штучного інтелекту допомагає створити більш детальні описи природних мов, призводить до кращого розуміння розумових процесів, що відбуваються в людському мозку під час вербального спілкування тощо. Інструменти на основі штучного інтелекту також застосовуються в комп'ютерній лінгвістиці, у створенні комп'ютерних мов, машинному перекладі та вдосконаленні людино-машинного спілкування за допомогою розпізнавання мови, синтезу мови тощо. Технології на основі штучного інтелекту, такі як обробка природної мови та алгоритми глибокого навчання, мають потенціал для покращення взаємодії студента з комп'ютером і якості вивчення мови.

Відповідно до систематичного огляду досліджень щодо застосування штучного інтелекту в вищій освіті, були ідентифіковані чотири основні сфери, в

яких штучний інтелект знаходить застосування: *прогнозування, оцінювання, адаптивні системи та персоналізоване навчання.*

Розглянемо ці сфери детальніше. За допомогою штучного інтелекту можна аналізувати великі обсяги даних та виявляти складні залежності. В контексті вивчення іноземних мов, прогнозування дозволяє передбачати успішність студентів, їх здібності та прогрес у навчанні. Використання прогнозних моделей допомагає виявляти ключові аспекти навчання та здійснювати покращення планування навчальних програм.

Штучний інтелект може автоматизувати процес оцінювання знань студентів, роблячи його швидшим та більш об'єктивним. Системи штучного інтелекту аналізують відповіді студентів на тестові завдання, есе та інші завдання, що дозволяє забезпечити більш точну оцінку їх навчальних результатів. Наприклад, програми для автоматичного підрахунку балів із підтримкою штучного інтелекту використовують методи обробки природної мови та алгоритми глибокого навчання, щоб забезпечити негайний зворотний зв'язок зі студентами. Впровадження штучного інтелекту у процес оцінювання допомагає знизити можливі помилки та підвищити об'єктивність оцінювання студентів. При цьому, системи інтелектуального розпізнавання можуть допомагати студентам здійснювати самостійну оцінку своїх досягнень у мовному навчанні, сприяючи їхньому особистісному розвитку та покращенню академічних результатів. Такий підхід дозволяє створити систему наукового оцінювання, що допомагає забезпечити об'єктивність та точність оцінок мовних навичок студентів.

Отже, використання інструментів штучного інтелекту під час вивчення іноземних мов у закладах вищої освіти має потенціал для покращення досвіду викладання та навчання.

Однак, успішна інтеграція ШІ в навчання іноземних мов вимагає ретельного планування та збалансованого підходу до вирішення викликів та ризиків, пов'язаних з використанням цієї технології. Важливо пам'ятати, що ШІ повинен служити інструментом, а не заміщувати роль викладача, і допомагати

студентам розвивати не тільки мовні навички, але й здатність взаємодіяти з культурним контекстом мови.

3. Напрямки використання ШІ. Переваги та недоліки.

Використання штучного інтелекту дозволяє створювати адаптивні навчальні платформи, які індивідуально підлаштовуються під потреби та здібності кожного студента. Завдяки застосуванню штучного інтелекту, системи можуть автоматично адаптувати навчальний матеріал і завдання відповідно до рівня знань та успішності студентів, що забезпечує індивідуальний та персоналізований підхід до процесу навчання. Такий підхід дозволяє студентам оптимізувати свій час та зусилля, зосереджуючись на самостійному засвоєнні матеріалу та досягненні більш високих результатів у вивченні іноземних мов.

Завдяки штучному інтелекту створюються персоналізовані навчальні програми та гнучкі навчальні маршрути для студентів. Використання ШІ дозволяє ідентифікувати оптимальні методи навчання для кожного студента на основі їхніх індивідуальних здібностей, стилю вивчення та інтересів. Такий індивідуальний підхід до навчання допомагає студентам ефективніше засвоювати матеріал, забезпечує максимальну адаптацію до їх потреб і забезпечує більш успішні результати у вивченні іноземних мов.

Ці області застосування штучного інтелекту демонструють потенціал для революціонізації навчального процесу у сфері вивчення іноземних мов. Впровадження інструментів штучного інтелекту в освітній сфері може суттєво покращити доступність, ефективність та якість навчання, надаючи студентам персоналізований та збалансований підхід до вивчення іноземних мов.

Крім того, інструменти штучного інтелекту можна використовувати для полегшення вивчення мови в онлайн- та дистанційній освіті. Використання мережевих систем навчання англійської мови на основі штучного інтелекту (AI-ENT) може підвищити успішність студентів у дистанційній освіті, надаючи персоналізований досвід навчання та відповідні дані з різних джерел.

Такі моделі як ChatGPT можуть бути успішно використані для створення навчального контенту, поліпшення взаємодії між студентами та педагогами, а

також забезпечення персоналізованого досвіду навчання. Такі мовні моделі відкривають нові можливості у впровадженні інноваційних методів навчання та підвищенні якості освіти завдяки їхнім здатностям до розуміння та обробки мовного контенту

Однією з ключових можливостей використання ШІ є адаптація навчання під індивідуальні потреби кожного студента. Навчальні програми на основі ШІ можуть аналізувати прогрес студентів, ідентифікувати їхні сильні та слабкі сторони, та надавати рекомендації щодо найефективніших методів навчання. Програми штучного інтелекту, такі як інтелектуальні системи навчання та адаптивні системи, можуть покращити взаємодію студента з комп'ютером і якість вивчення мови.

ШІ також можуть створювати інтерактивні віртуальні середовища для спілкування з носіями мови, що дозволяє студентам практикувати мовлення в реальних ситуаціях без необхідності подорожувати за кордон. Інтерактивні діалогові системи можуть навчити студентів розмовних вмінь і вмінь реагувати на різні життєві ситуації, що їх стикаються в країнах, де вони вивчають мову.

Інший перспективний напрямок використання ШІ – це впровадження віртуальних асистентів, які можуть допомагати студентам поза класними заняттями. Ці асистенти можуть відповідати на питання, допомагати у вирішенні завдань, надавати додаткові матеріали для вивчення та вести студентів на шляху до досягнення поставлених метою.

Попри численні переваги, використання ШІ у вивченні іноземних мов також вносить деякі виклики та ризики. Один із таких викликів – це необхідність забезпечення стійкості систем та безпеки даних, оскільки велика кількість інформації, яка може стосуватися особистих даних студентів, може бути збережена в системах ШІ.

Крім того, існує ризик перетворення навчання мови в механічний процес без врахування контексту та культурних особливостей. Важливо, щоб системи ШІ надавали студентам можливість взаємодіяти з носіями мови та реальною мовною середовищем.

Також важливо визнати обмеження та проблеми, пов'язані з використанням ШІ у вивченні мови. До них належать потенційна дезінформація, відсутність відповідальності та етичні міркування. Для педагогів вкрай важливо критично осмислювати виклики та ризики штучного інтелекту в освіті та забезпечити тісний зв'язок із теоретичними педагогічними перспективами. Крім того, використання штучного інтелекту в освіті викликає занепокоєння щодо доступу до даних користувачів і питань конфіденційності. Ці проблеми необхідно вирішити, щоб забезпечити відповідальне та етичне використання штучного інтелекту під час вивчення мови. Також важливо зазначити, що вплив досліджень ШІ на мовну освіту залишається обмеженим і периферійним.

4. Програми та платформи для вивчення іноземних мов.

На сьогоднішній день існує безліч інструментів штучного інтелекту для вивчення іноземних мов, які пропонують різноманітні функції та підходи. Розглянемо деякі з них.

Віртуальні репетитори і розмовні тренери, такі як Duolingo (<https://www.duolingo.com>), Rosetta Stone (<https://www.rosettastone.com>), Babbel (<https://www.babbel.com>), ELSA Speak <https://elsaspeak.com/> пропонують інтерактивні уроки, вправи з вимови, граматики, словникові тренажери і мовленнєві вправи та надають студентам можливість практикувати усне мовлення в реальних ситуаціях. Деякі віртуальні репетитори та розмовні тренери можуть бути інтегровані в мобільні додатки або онлайн-платформи для навчання мови, де студенти можуть виконувати вправи та отримувати зворотний зв'язок на основі своїх відповідей. Інші можуть бути доступні у формі віртуальних асистентів або програм, які можна запуснути на комп'ютері чи смартфоні.

Використання віртуальних репетиторів і розмовних тренерів у вивченні іноземних мов може допомогти студентам покращити свої усні мовленнєві навички та забезпечити ефективну практику без необхідності залучення реальних викладачів або співрозмовників.

Такі системи, як Amazon Alexa, Google Assistant або Apple Siri, Microsoft Cortana та інші можуть допомагати студентам практикувати усне спілкування та

отримувати відповіді на питання на мовах, які вони вивчають. Інтерактивні асистенти використовують технології обробки природної мови (Natural Language Processing – NLP) для розуміння запитів користувача та генерації відповідей. Завдяки цьому вони можуть розуміти не тільки конкретні команди, але й контекст розмови.

Деякі онлайн-платформи, наприклад, iTalki (<https://www.italki.com>) або Tandem (<https://www.tandem.net>), дозволяють студентам спілкуватися з носіями мови через відео-чат, де штучний інтелект може допомагати вимові та коригувати граматичні помилки.

Деякі програми, можуть використовувати штучний інтелект для перевірки правопису, граматики та стилістичних аспектів текстів у мовах, які студент вивчає. Grammarly (<https://www.grammarly.com>) є одним з найпопулярніших інструментів для перевірки граматики, правопису та стилістики. Він вбудований у браузері, текстові редактори та мобільні додатки, і пропонує різні рівні корекції, включаючи базовий режим для основних помилок та преміум-версію з більш розширеними функціями. Ginger Grammar Checker (<https://www.gingersoftware.com/grammarcheck#.XRzycJMzbRb>) є ще одним популярним інструментом для корекції тексту, який пропонує виправлення граматичних помилок, правопису та стилістики. Він також має можливості перекладу та інтеграцію з браузерами та текстовими редакторами. Інструмент ProWritingAid (<https://prowritingaid.com>) пропонує комплексну перевірку тексту, яка включає перевірку граматики, стилістики, правопису, вживання слів, повторів та інших аспектів письма. Він надає корисні статистичні дані та поради щодо покращення тексту. WhiteSmoke (<https://www.whitesmoke.com>) є іншою програмою для корекції та покращення тексту, яка пропонує автоматичну перевірку граматики, стилістики, правопису, вживання слів, контексту та перекладу. Інструмент Hemingway Editor (<https://hemingwayapp.com>) фокусується на стилістиці та читабельності тексту. Він аналізує складність речень, вживання складних слів, пасивний голос та інші аспекти, щоб зробити текст більш простим і зрозумілим.

Ці інструменти можуть бути корисними як для студентів, які вивчають іноземні мови, так і для всіх, хто потребує автоматичної перевірки та корекції свого письма. Вони допомагають забезпечити більш точний та професійний текст, підвищуючи якість написання та зручність читання.

Адаптивні навчальні платформи Coursera (<https://www.coursera.org>), Khan Academy (<https://www.khanacademy.org>), Campster (<https://www.thecampster.com/ua/course/index>), використовують алгоритми штучного інтелекту для створення персоналізованих навчальних планів та рекомендацій для студентів на основі їхніх індивідуальних потреб і прогресу. Багато адаптивних навчальних платформ доступні онлайн і можуть бути використані з будь-якого пристрою з Інтернет-підключенням. Вони дозволяють студентам навчатися в зручний для них час. Платформа Smart Sparrow (<https://www.smartsparrow.com>) дозволяє викладачам створювати персоналізовані навчальні матеріали та діагностичні інструменти для студентів.

Ці адаптивні навчальні програми та платформи створені для забезпечення ефективного навчання, збільшення залученості студентів та підвищення їхніх академічних результатів. Вони стають все більш популярними серед студентів та викладачів, оскільки дозволяють персоналізувати навчальний процес та допомагають забезпечити більш ефективне засвоєння матеріалу.

Програми для розпізнавання мови – це програмне забезпечення, яке використовує технології обробки природної мови (Natural Language Processing - NLP) та машинного навчання для розуміння та інтерпретації людської мови. Ці програми здатні перетворювати вимовлені або написані слова у текстовий формат або виконувати інші дії, засновані на розпізнанні мовленні.

Розглянемо декілька прикладів програм для розпізнавання мови:

Google Speech-to-Text дозволяє розпізнавати мовлення, записане у вигляді аудіофайлу або живий стрім, і перетворювати його у текстовий формат. Вона здатна розпізнавати мовлення на різних мовах та може бути використана в різних застосунках.

Apple Siri – це персональний голосовий помічник, розроблений Apple. Він використовується в пристроях Apple, таких як iPhone, iPad та Mac, і дозволяє користувачам здійснювати різні дії, використовуючи голосові команди.

Amazon Alexa – це інтелектуальний голосовий помічник, що дозволяє користувачам керувати різними пристроями та виконувати різні завдання з використанням голосу.

IBM Watson Speech to Text пропонує послугу розпізнавання мовлення, яка дозволяє розпізнавати мовлення з аудіофайлів та стрімів. Ця послуга може бути використана для різних завдань, включаючи транскрипцію та аналіз мовлення.

Microsoft Azure Speech Services – платформа для розпізнавання мовлення, яка пропонує рішення для розпізнавання мовлення з аудіофайлів, розпізнавання мовлення в реальному часі та інші функції.

Ці програми для розпізнавання мови використовуються в різних сферах, таких як голосові помічники, аудіо транскрипція, диктовка тексту, технології управління, розпізнавання спічів, системи автоматизації та інші. Вони постійно вдосконалюються завдяки розвитку технологій штучного інтелекту та NLP, що дозволяє їм ставати ще більш точними та ефективними у розпізнаванні мови.

Засоби віртуальних технологій включають у себе різноманітні програми та апаратні пристрої, які надають можливість взаємодії з віртуальним оточенням. Серед найпопулярніших фахівці виокремлюють:

- гарнітури віртуальної реальності: Oculus Rift, HTC Vive, PlayStation VR, які надають можливість відчувати поглиблену взаємодію у віртуальному світі;
- системи відслідковування рухів (motion tracking), які дозволяють відстежувати рухи користувача у просторі та передавати їх у віртуальне середовище;
- спеціальні AR-гарнітури: Microsoft HoloLens або Magic Leap, які надають розширені можливості взаємодії з віртуальними об'єктами у реальному середовищі;
- смартфони та планшети: деякі додатки Snapchat або Pokemon Go, використовують AR для відображення віртуальних об'єктів у реальному світі;

– програми для створення та анімації тривимірних об'єктів, які можна використовувати у віртуальних середовищах: Blender, Maya, 3ds Max та ін.

Серед найпоширеніших засобів віртуальних технологій, які можуть бути успішно застосовані у вітчизняному освітньому середовищі, виокремлюють:

– VR окуляри та шоломи – невеличкі екрани, які розташовуються перед очима, завдяки своїм компонентам мають змогу відображати об'єкти у тривимірному просторі. Додатковими функціями є те, що в такому обладнанні можуть міститися навушники, акселерометри та інші допоміжні аксесуари;

– кімнати віртуальної реальності – певний простір у фізичному приміщенні, на стінах якого транслуються фото- або відеоматеріали;

– рукавиці віртуальної реальності – пристрій для руки, за допомогою якого можна здійснювати певні маніпуляції через жести з віртуальними об'єктами.

Необхідно зазначити, що саме VR окуляри та шоломи і рукавиці віртуальної реальності вважаємо найдоступнішими засобами віртуальних технологій, які можуть бути ефективно застосованими на практичних заняттях іноземної мови у ЗВО.

На часі, засоби віртуальних технологій мають великий потенціал у сфері освіти, можуть допомогти створити навчальні середовища, які більш відповідатимуть потребам сучасних здобувачів освіти, покращити навчання та зробити його більш цікавим та ефективним. Наприклад:

– *віртуальні екскурсії*: здобувачі освіти можуть відвідувати відомі місця, музеї, пам'ятки архітектури або навіть вивчати географію різних країн, не покидаючи класу;

– *лабораторні роботи*: здобувачі освіти можуть проводити експерименти та аналізувати результати в безпечному віртуальному середовищі;

– *симуляції та моделювання*: віртуальні технології дозволяють створювати віртуальні симуляції, які можуть бути використані для вивчення різних процесів, від фізичних до соціальних;

– *навчання мовам*: засоби віртуальних технологій можуть надати можливість імерсивного вивчення іноземних мов, створюючи віртуальне оточення, де мова використовується носіями мови;

– *історичні реконструкції*: здобувачі освіти можуть подорожувати у часі та просторі, вивчаючи історичні події та періоди віртуальним способом.

– *навчання з поглибленням у предметі*: засоби віртуальних технологій можуть надати здобувачам освіти можливість досліджувати предмет більш детально та поглиблено;

– *дистанційне навчання та онлайн-курси*: віртуальні технології можуть надати можливість навчатися та викладати віддалено, забезпечуючи високий рівень інтерактивності;

– *розвиток навичок соціальної взаємодії*: віртуальні оточення можуть надати можливість взаємодіяти з іншими студентами, навіть якщо вони знаходяться в різних частинах світу та ін.

Зростаючий інтерес до інтеграції штучного інтелекту в навчання іноземних мов відкриває нові можливості для інновацій та покращення ефективності процесу навчання та вивчення мови.

Необхідно також зазначити, що хоча інструменти штучного інтелекту мають багато переваг, їхнє успішне використання залежить від розумного поєднання з традиційними методами навчання. Важливо, щоб студенти мали збалансований підхід до вивчення мови, де штучний інтелект доповнює роль викладача та допомагає досягати більш ефективних результатів.

У майбутньому, з подальшим розвитком технологій штучного інтелекту, інструменти для вивчення іноземних мов будуть ще більш інтелектуальними та адаптивними, що дозволить студентам максимізувати свій потенціал у вивченні мов та ефективно спілкуватися в багатомовному світі.

Запитання та завдання для самоконтролю

6. Визначте специфіку використання інструментів ШІ у навчанні іноземних мов.

7. Як інструменти ШІ сприяють індивідуалізації навчання та підвищенню мотивації студентів?
8. Схарактеризуйте функції та завдання, які штучний інтелект може виконувати в процесі вивчення іноземної мови.
9. Які виклики та етичні питання пов'язані із застосуванням штучного інтелекту?
10. Проаналізуйте ефективність використання навчальних платформ та програм у процесі навчання іноземних мов у ЗВО.

Рекомендована література

Основна:

1. Bozkurt, A., Karadeniz, A., Baneres, D., Guerrero-Roldán, A., Rodríguez, M. (2021). Artificial Intelligence and Reflections from Educational Landscape: A Review of AI Studies in Half a Century. *Sustainability*, 2(13), 800. <https://doi.org/10.3390/su13020800>.
2. Holmes, W., Porayska-Pomsta, K., Holstein, K., Sutherland, E., Baker, T., Shum, S., Santos, O., Rodrigo, M., Cukurova, M., Bittencourt, I., & Koedinger, K. (2021). Ethics of AI in Education: Towards a Community-Wide Framework. *International Journal of Artificial Intelligence in Education*, 32, 504 - 526. <https://doi.org/10.1007/s40593-021-00239-1>.
3. Kasneci, E., Seßler, K., Küchemann, S., Bannert, M., Dementieva, D., Fischer, F., ... Kasneci, G. (2023, January 30). ChatGPT for Good? On Opportunities and Challenges of Large Language Models for Education. <https://doi.org/10.35542/osf.io/5er8f>.
4. Liu, X., Huang, X. (2022). Design of Artificial Intelligence-based English Network Teaching (AI-ENT) System. *Mathematical Problems in Engineering*, 2022, 1-12. <https://doi.org/10.1155/2022/1849430>.
5. Pokrivčáková, S. (2019). Preparing Teachers for the Application of AI-powered Technologies in Foreign Language Education. *Journal of Language and Cultural Education*, 3(7), 135-153. <https://doi.org/10.2478/jolace-2019-0025>.

6. Yunina, O. (2023). Artificial intelligence tools in foreign language teaching in higher education institutions. *The Modern Higher Education Review*, (8), 70 – 81. <https://doi.org/10.28925/2617-5266.2023.85>.

7. Вікторова Л. В., Кочарян А. Б., Мамчур К. В., Коротун О. О. Застосування штучного інтелекту та чат-ботів під час вивчення іноземної мови. *Інноваційна педагогіка. Інформаційно-комунікаційні технології в освіті*. 2021. Т. 2. Вип. 32. С. 166–173. DOI: <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2021/32-2.33>.

8. Вікторова, Л. В., Мамчур, К. В. (2021). The Use Of Artificial Intelligence For Arabic Learning. Priority Areas for Development of Scientific Research: Domestic and Foreign Experience. <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-049-0-16>.

9. Кадемія, М., Візнюк, І., Поліщук, А., Долинний, С. (2022). Використання штучного інтелекту у вивченні іноземної мови здобувачами освіти. *Modern Information Technologies and Innovation Methodologies of Education in Professional Training Methodology Theory Experience Problems*, 153–163. <https://doi.org/10.31652/2412-1142-2022-63-153-163>.

10. Концепція розвитку штучного інтелекту в Україні, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 2 грудня 2020 р. № 1556-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-2020-%D1%80#n8>.

Додаткова:

1. Ali, M., & Abdel-Haq, M. (2021). Bibliographical analysis of artificial intelligence learning in higher education. In M. B. Ali, T. Wood-Harper (Eds.), *Fostering communication and learning with underutilized technologies in higher education* (pp. 36-52). Information Science Reference. <https://doi.org/10.4018/978-1-7998-4846-2.CH003>.

2. Artal-Sevil, J., Gargallo-Castel, A., & Valero-Gracia, M. (2020). Flipped teaching and interactive tools. A multidisciplinary innovation experience in higher education. *6th International Conference on Higher Education Advances (HEAd'20)*, 103-112. <https://doi.org/10.4995/head20.2020.10990>.

3. Das, S. (2023). Reader Response: Neurology Education In 2035: The Neurology Future Forecasting Series. *Neurology*, 23(100), 1119-1120. <https://doi.org/10.1212/wnl.0000000000207441>.
4. Fu, S., Gu, H., Yang, B. (2020). The Affordances of AI-enabled Automatic Scoring Applications on Learners' Continuous Learning Intention: An Empirical Study in China. *British Journal of Educational Technology*, 5(51), 1674-1692. <https://doi.org/10.1111/bjet.12995>.
5. Gong, Y., Gao, X., Lyu, B. (2020). Teaching Chinese as a Second or Foreign Language to Non-Chinese Learners in Mainland China (2014–2018). *Language Teaching*, 1(53), 44-62. <https://doi.org/10.1017/s0261444819000387>.
6. Rui, Z., Badarch, T. (2022). Research on Applications of Artificial Intelligence in Education. *American Journal of Computer Science and Technology. Special Issue: Advances in Computer Science and Future Technology*, 5(2), 72-79. <https://doi.org/10.11648/j.ajcst.20220502.17>.
7. Shaik, A., Prabhu, M., Hussain, S., & Poloju, K. (2023). An Interactive Design Tool for Assessing Student Understanding in Digital Environments. *SHS Web of Conferences*, 156. <https://doi.org/10.1051/shsconf/202315609004>.
8. Shekhavtsova, S., Koknova, T., Zhovtani, R., Iaburova, O., Yunina, O., Komlyk, N. (2023). Modern technologies for forming intercultural competence in students of HEIs in the process of professional training. *Revista Eduweb*, 17(2), 177-187. <https://doi.org/10.46502/issn.1856-7576/2023.17.02.15>.

ПЛАН ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Практичне заняття № 1. Методика викладання іноземних мов у вищій школі як наука та навчальна дисципліна.

1. Доведіть, що методика навчання іноземних мов є самостійною наукою. У чому полягає її специфіка?
2. Дайте порівняльну характеристику методики викладання іноземних мов у вищій школі як навчальної дисципліни та інших навчальних дисциплін. Обґрунтуйте свою відповідь.
3. Проаналізуйте основні методологічні засади методики викладання іноземних мов у вищій школі як науки.
4. Розробіть логічну схему взаємозв'язку методики викладання іноземних мов у вищій школі з іншими науками.
5. Укладіть план покращення методичної майстерності викладача.

Практичне заняття № 2. Форми організації навчального процесу у вищій школі.

1. Розробіть і заповніть таблицю «Форми організації навчального процесу іноземній мові у вищій школі».
2. Заповніть таблицю «переваги та недоліки різних методів викладання (лекції, семінари, лабораторні заняття, практичні заняття, індивідуальні заняття, самостійна робота).
3. Поясніть, як сучасні технології можуть бути використані для покращення навчального процесу.
4. Обґрунтуйте вплив віртуальних платформ, онлайн-ресурсів та інших технічних інновацій на організацію занять з іноземної мови.
5. Дослідіть різні моделі взаємодії викладача та студентів під час занять.
6. Які стратегії можуть підвищити активність студентів у навчальному процесі?

7. Розгляньте методи адаптації навчального процесу до різних індивідуальних потреб та стилів навчання студентів.

8. Проаналізуйте різні форми контролю та оцінювання в університетському навчанні. Як можна забезпечити справедливі та об'єктивні оцінки?

Практичне заняття № 3. Теоретичні основи процесу навчання іноземних мов у вищій школі.

1. Розробіть структурно-логічну схему компонентів педагогічного процесу.

2. Як структура педагогічного процесу в закладі вищої освіти відрізняється від структури в інших освітніх закладах? Розробіть і заповніть відповідну таблицю.

3. Проаналізуйте особливості організації педагогічного процесу на бакалаврському, магістерському та аспірантському рівнях.

4. Проаналізуйте основні закони та принципи, які визначають процес вивчення іноземних мов. Як ці закони впливають на формування мовних навичок та володіння мовою?

5. Сформулюйте основні вимоги до підручника з методики навчання іноземних мов у вищій школі

6. Складіть словник термінології, що використовується в лінгводидактиці вищої школи (15-20 термінів).

Практичне заняття № 4. Методи, форми та технології навчання іноземних мов у закладах загальної середньої освіти.

1. У чому полягає складність класифікації методів навчання іноземних мов?

2. Розробіть структурно-логічну схему методичних прийомів навчання іноземних мов у ЗЗСО.

3. Схарактеризуйте основні компоненти навчально-методичного комплексу.

4. Схарактеризуйте комунікативно-діяльнісний підхід до навчання ІМ.

5. Обґрунтуйте твердження, що у навчанні іншомовного спілкування необхідно використовувати автентичні матеріали.

6. Розробіть список критеріїв для аналізу й оцінювання в обраному вами підручнику/НМК одного з таких аспектів: а) лексичного мінімуму і вправ для формування лексичної компетентності; б) комплексів вправ для навчання читання або аудіювання, говоріння або письма; в) аудіопосібника; г) сайту НМК.

7. Складіть таблицю «Переваги та недоліки інноваційних технологій навчання ІМ у порівнянні з традиційними методами».

8. Розгляньте роль мотивації у вивченні іноземних мов.

9. Які інструменти допомагають визначити рівень засвоєння мови та коригувати навчальні стратегії?

Практичне заняття № 5. Сучасні педагогічні технології навчання іноземних мов у вищій школі.

1. Визначте поняття «педагогічні технології» та розкрийте його основні складові. Які аспекти та елементи входять у сферу педагогічних технологій?

2. Визначте спільне і відмінне у поняттях «педагогічна система», «методика», «педагогічна технологія». Розробіть і заповніть відповідну таблицю.

3. Доведіть, що педагогічні технології змінюють та вдосконалюють підходи до навчання.

4. Схарактеризуйте етапи впровадження педагогічних технологій в навчальний процес.

5. Проаналізуйте переваги та проблеми, пов'язані з використанням педагогічних технологій.

6. Розробіть фрагмент практичного заняття з ІМ з використанням рольової гри.

7. Проаналізуйте переваги кредитно-модульної системи організації навчального процесу.

1. Розробіть фрагмент практичного заняття з ІМ з використанням технології «подкаст».

Практичне заняття № 6. Застосування сучасних технологій навчання іноземних мов у закладах загальної середньої освіти.

1. Обґрунтуйте роль інноваційних технологій навчання іноземних мов у сучасній середній освіті.
2. Проаналізуйте ефективні форми, методи та технології навчання іноземних мов у сучасній школі.
3. Які виклики можуть виникнути при впровадженні сучасних технологій у навчальний процес, і як їх можна подолати?
4. Розробіть фрагмент уроку з використанням технології «співпраця».
5. Розробіть завдання та активності, які дозволять учням використовувати мову в реальних ситуаціях під час проектної діяльності.
6. Опишіть ролі вчителя та учнів під час реалізації проекту.

Практичне заняття № 7. Сучасні концепції навчання іноземних мов у закладах загальної середньої освіти.

1. Визначте поняття «концепція навчання» та його ключові складові. Як поняття «концепція навчання» відрізняється від інших педагогічних понять, таких як «методика» чи «стратегія»?
2. Розгляньте еволюцію концепцій навчання іноземних мов в різні історичні періоди в Україні та за кордоном.
3. Проаналізуйте, як концепції навчання ІМ визначають стратегію та організацію освітнього процесу та як вони впливають на вибір методів, оцінювання та взаємодію між учителем та учнями?
4. Проаналізуйте, як сучасні технології навчання ІМ впливають на реалізацію концепцій навчання.
5. Розробіть власну концепцію навчання ІМ певної вікової групи.
6. Зробіть порівняльний аналіз сучасних концепцій навчання України та однієї із зарубіжних країн.
7. Визначте ключові компетентності, які необхідні для успішного вивчення іноземних мов учнями в середній школі.

8. Розробіть 5-6 компетентнісно-орієнтованих завдань з іноземної мови для певної вікової групи.

9. Визначте роль вчителя в процесі навчання з використанням компетентнісного підходу у сучасній українській школі.

Практичне заняття № 8. Інтерактивні технології навчання іноземних мов.

1. Оберіть будь-які 4 інтерактивні технології навчання іноземних мов та проаналізуйте їх. Окресліть їхні переваги та недоліки.

2. Створіть концепцію віртуального уроку для вивчення певної теми з іноземної мови. Використовуйте інтерактивні елементи, такі як відео, аудіо, інтерактивні вправи тощо.

3. Створіть презентацію, яка демонструє використання інтерактивних технологій у навчанні іноземної мови. Включіть приклади конкретних технологій та їхній вплив на процес вивчення ІМ.

Практичне заняття № 9. Інформаційні технології в процесі викладання іноземних мов в умовах дистанційного навчання.

1. Визначте роль інформаційних технологій в процесі викладання іноземних мов в умовах дистанційного навчання.

2. Оберіть будь-які 4 популярні платформи або інструменти, що використовуються для викладання/вивчення іноземних мов. Проаналізуйте їхні можливості та ефективність у викладанні мов в дистанційному режимі.

3. Проаналізуйте можливості автоматизованих систем для оцінювання мовних навичок.

4. З якими проблемами можуть зіткнутися викладачі/вчителі та студенти/учні під час вивчення мов в дистанційному форматі? Розгляньте можливі стратегії подолання цих викликів.

Практичне заняття № 10. Технологія «портфоліо» у навчанні іноземних мов як складова інноваційних технологій в процесі навчання іноземної мови.

1. Дослідіть вивчені приклади використання технології портфоліо в навчанні іноземних мов та проаналізуйте їх ефективність у порівнянні з традиційними методами.
2. Розробіть план створення портфоліо для студентів, що вивчають іноземну мову. Запропонуйте можливі кроки, інструменти та критерії оцінювання.
3. Проаналізуйте можливості використання аудіо-, відео- та інших мультимедійних матеріалів у портфоліо студентів. Розгляньте, як це може покращити їхні мовні навички.
4. Дослідіть роль вчителя у веденні та оцінюванні портфоліо учнів. Які механізми співпраці можна встановити для покращення процесу вивчення ІМ?
5. Розгляньте питання конфіденційності та безпеки у використанні технології «портфоліо», особливо в контексті освітніх установ.

Практичне заняття № 11. Особливості мобільного навчання.

1. Складіть таблицю «Переваги та недоліки використання мобільних пристроїв у навчальних процесах», зокрема щодо доступності, гнучкості та технічних обмежень.
2. Оберіть 4 мобільні додатки для навчання ІМ та проаналізуйте їх роль у покращенні процесу навчання ІМ. Розгляньте їхню якість, зручність та ефективність.
3. Проаналізуйте питання доступності мобільного навчання для різних груп студентів, зокрема з урахуванням економічних, технічних та соціокультурних факторів.
4. Дослідіть питання безпеки та конфіденційності даних у мобільному навчанні. Як можна захистити особисту інформацію студентів та забезпечити безпечне використання мобільних платформ?
5. Розгляньте перспективи та майбутнє розвитку мобільного навчання. Які нові технології та підходи можуть з'явитися в цій галузі?

Практичне заняття № 12. Використання інструментів штучного інтелекту у вивченні іноземних мов у закладах вищої освіти.

1. Розгляньте декілька інструментів ШІ, такі як системи автоматичного перекладу, інтелектуальні тьютори, та інші. Оцініть їх ефективність та роль у вивченні іноземних мов.

2. Дослідіть, як інструменти штучного інтелекту можуть створювати індивідуалізовані програми для студентів, враховуючи їхні потреби та рівень знань.

3. Проаналізуйте можливості використання ШІ для автоматизованої оцінки мовних навичок студентів, зокрема у писемному та усному мовленні.

4. Проаналізуйте етичні питання, пов'язані з використанням ШІ в освіті, зокрема в контексті вивчення іноземних мов.

5. Розгляньте, як інструменти ШІ можуть адаптувати програми для вивчення мов до потреб студентів різних рівнів знань та індивідуальних особливостей.

6. Розгляньте перспективи та можливі напрями розвитку використання штучного інтелекту у вивченні іноземних мов у закладах вищої освіти.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ПІД ЧАС ПОТОЧНОГО КОНТРОЛЮ

Оцінка	Критерії оцінювання навчальних досягнень
5 балів	Здобувач вищої освіти у повному обсязі викладає вивчений матеріал, дає правильні визначення понять, вільно послуговується науковою та професійно-спрямованою термінологією, виявляє розуміння матеріалу, може обґрунтувати свої судження, застосувати знання практично, навести свої приклади, опрацював різні джерела інформації і творчо використав їх при відповіді, виявляє здатність до оригінальних рішень, та вміння аргументовано висловлювати свою точку зору.
4 бали	Здобувач добре знає теоретичний та практичним матеріал, дає визначення понять, може обґрунтувати свої судження, може систематизувати набуті знання, володіє матеріалом при вирішенні практичних професійно-зорієнтованих завдань. Але при висвітленні деяких питань не вистачає достатньої глибини та аргументації, допускаються при цьому окремі неістотні неточності та незначні помилки
3 бали	Здобувач відтворює значну частину навчального матеріалу, висвітлює його основний зміст, виявляє елементарні знання окремих положень, орієнтується у закономірностях\рівнях\положеннях. Однак не здатний до глибокого, всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, не користується необхідною літературою, допускає істотні неточності та помилки. Викладення матеріалу не в повному обсязі, неглибоке володіння теоретичним та практичним матеріалом без аргументації своїх висновків, без наведення своїх прикладів
2 бали	Здобувач достатньо не володіє навчальним матеріалом, однак фрагментарно, поверхово (без аргументації й обґрунтування) викладає окремі питання навчальної дисципліни, не розкриває зміст теоретичних питань і практичних завдань. Значна кількість помилок.
1 бал	Здобувач не в змозі викласти зміст більшості питань теми та курсу, володіє навчальним матеріалом на рівні розпізнавання явищ, допускає істотні помилки, відповідає на запитання, що потребують однослівної відповіді.
0 балів	Здобувач не володіє навчальним матеріалом та не в змозі його висвітлити, не розуміє змісту теоретичних питань та практичних завдань

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Завдання 1. Складіть словник основних термінів за темою "Освітні технології викладання іноземних мов" (50 – 60 одиниць).

Завдання 2. Підготуйте есе «Інновації як чинник модернізації та підвищення якості іншомовної освіти». Обсяг – 3 – 4 сторінки формату А 4, кегль 14, гарнітура Times New Roman, поля: верхнє – 2 см, нижнє – 2 см, ліве – 3 см, праве – 1,5 см, міжрядковий інтервал – полуторний.

Завдання 3. Оберіть будь-який з пропонованих нижче онлайн курсів, пройдіть його та отримайте сертифікат.

Підвищення кваліфікації педагогічних працівників: нові вимоги і можливості:

https://prometheus.org.ua/course/course-v1:Prometheus+PPK101+2020_T1

Управління якістю освіти в школі:

https://prometheus.org.ua/course/course-v1:Prometheus+QMS101+2021_T2

Академічна доброчесність: онлайн-курс для викладачів:

https://prometheus.org.ua/course/course-v1:Prometheus+AI101+2021_T2

Дизайн-мислення в школі:

https://prometheus.org.ua/course/course-v1:MIT+DTLL101+2018_T3

Впровадження інновацій в школах:

https://prometheus.org.ua/course/course-v1:MIT+LIIS101+2018_T3

Медіаграмотність для освітян:

https://prometheus.org.ua/course/course-v1:CZ+MEDIA101+2018_T3

Освітні інструменти критичного мислення:

https://prometheus.org.ua/course/course-v1:Prometheus+CTFT102+2018_T3

Критичне мислення для освітян:

https://prometheus.org.ua/course/course-v1:CZ+CTFT101+2017_T3

Медіаграмотність: як не піддаватися маніпуляціям?

https://prometheus.org.ua/course/course-v1:Prometheus+MEDIA_L101+2022_T3

Думай інакше: Зламай перешкоди на шляху до навчання та відкрий свій прихований потенціал:

https://prometheus.org.ua/course/course-v1:Prometheus+MINDSHIFT101+2021_T2

Наука про навчання: Що має знати кожен вчитель?

https://prometheus.org.ua/course/course-v1:TeachersCollegeX+EDSCI1x+2019_T2

#blend_it. Опануємо змішане навчання:

<https://courses.ed-era.com/courses/course-v1:DECIDE+3+2020/about>

Цифровий учитель:

<https://study.ed-era.com/uk/courses/course/4033>

Учителі в курсі:

<https://study.ed-era.com/uk/courses/course/2915>

Вчителі 2.0: онлайн-курс із професійного розвитку і наставництва:

<https://study.ed-era.com/uk/courses/course/2950>

Бери й роби. Змішане та дистанційне навчання:

https://courses.ed-era.com/courses/course-v1:EdEra_Osvitориya+BR102+2020/about

Про дистанційний та змішаний формати навчання:

<https://courses.ed-era.com/courses/course-v1:MON-DECIDE+2+2020/about>

ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ І ВМІНЬ ЗДОБУВАЧІВ

Надайте розгорнуті відповіді.

1. Поясніть поняття «технологічність в освіті».
2. Чи існує зв'язок між технологією і майстерністю педагога?
3. Визначте спільне і відмінне у поняттях «педагогічна система», «методика», «педагогічна технологія».
4. Як Ви бачите процес технологізації виховання у сучасній школі.
5. Які, на Вашу думку, негативні та позитивні впливи мають технологічні засоби навчання?
6. Якими є вимоги до освітнього рівня викладача іноземних мов сучасного інноваційного простору?
7. Розкрийте специфіку інноваційного навчання та його роль у розвитку самоцінності особистості.
8. Продовжить речення: «Сучасний педагог, крім високих моральних та методичних якостей, повинен володіти...».
9. Якими є характерні ознаки технологічних процесів в освіті і як вони пов'язані із технологіями навчання?
10. Як спонукають інноваційні технології навчання до нових дидактичних підходів організації навчально-виховного процесу у вищій школі?
11. Чим відрізняється розв'язання проблемної ситуації від аналізу конкретних ситуацій?
12. У чому ви вбачаєте методичну цінність кейс-технології навчання?
13. Сформулюйте три найважливіших принципи організації колективних занять.
14. Назвіть інноваційні технології, що застосовуються в процесі викладання іноземних мов.
15. Які виклики можуть виникнути при використанні інноваційних технологій у викладанні іноземних мов, і як їх можна подолати?

16. Поміркуйте над проблемою формування творчого потенціалу майбутнього фахівця, конкурентоздатного на ринку праці.
17. У чому ви вбачаєте користь використання мультимедійних ресурсів для вивчення іноземних мов?
18. Назвіть шляхи використання інструментів штучного інтелекту для автоматизованої оцінки мовних навичок студентів.
19. Які засоби віртуальної реальності можуть бути використані для імерсивного вивчення іноземних мов?
20. Як використання інноваційних технологій може впливати на глобальні тенденції у навчанні іноземних мов та міжкультурної співпраці?

СЛОВНИК ТЕРМІНІВ

Адаптивне навчання – навчання, що налаштовується на потреби та рівень вмінь учнів.

Асинхронне навчання – більш самостійне навчання, або взаємодія між суб'єктами з деякою затримкою в часі. Освітній процес відбувається онлайн завдяки користуванню спеціальними інтерактивними платформами, можливостями e-mail, форумами, соціальними мережами та ін.

Аудіо- та відеоматеріали – записи з аудіо- та відеоуроків, що допомагають у вивченні мови.

Аудіоподкасти та аудіокурси – аудіоматеріали, які надаються для вивчення мови. Вони можуть охоплювати різні жанри, від розмовної мови до аудіоуроків.

Аудіювання – навички слухання та розуміння мовлення в іноземній мові.

Вебквест – онлайн-ігра, в якій учасники розв'язують завдання та здобувають нові знання.

Викладання – процес передачі знань і навичок вчителем учням.

Викладання – процес передачі знань та навичок студентам або учням.

Візуалізація – використання зображень для покращення розуміння та запам'ятовування інформації.

Віртуальна реальність – технологія, що дозволяє створювати імітацію реального оточення для навчальної цілі.

Гейміфікація – застосування елементів гри в навчальних процесах.

Говоріння – навички вимови та власного мовлення в іноземній мові.

Групові дискусії та дебати – активні обговорення та відкриті обміни думками між студентами в групі для покращення навичок мовлення та розуміння.

Дистанційне навчання – форма навчання, що проводиться з використанням інформаційно-комунікаційних технологій.

Діагностика – процес виявлення потреб та проблем у навчанні учнів.

Експрес-курси та інтенсиви – програми, спрямовані на швидке вивчення мови за короткий період часу.

Електронне навчання (e-learning) – спосіб навчання, що ґрунтується на використанні електронних технологій і інтернет-ресурсів.

Електронний портфель – електронний збірник робіт та досягнень учнів.

Електронні підручники – підручники, які доступні в електронному форматі.

Засоби нових інформаційних технологій – програмно-апаратні засоби та пристрої, що функціонують на базі обчислювальної техніки, а також сучасні способи й системи інформаційного обміну, що забезпечують операції збирання, накопичення, збереження, оброблення й передавання інформації.

Ігрові технології – засоби, що використовуються для навчання через ігри.

Імітаційні ігри – ігри, в яких учасники імітують реальні ситуації для покращення комунікативних навичок.

Індивідуалізація навчання – підхід, що передбачає врахування індивідуальних особливостей студентів.

Індивідуальний навчальний план – план навчання, розроблений з урахуванням індивідуальних особливостей студента.

Інноваційні методи – методи, що передбачають зростання ролі учня в навчальному процесі, зміщення центру (фокусу) навчального процесу від вчителя до учня; посилення функції підтримки учня, допомоги йому в організації індивідуального навчального процесу.

Інноваційні підходи – сучасні методи та технології, що впроваджуються для покращення процесу викладання та навчання.

Іноземна мова – мова, вивчення якої не належить до мовної групи рідної мови учнів.

Інтерактивна дошка – електронний пристрій, що дозволяє викладачу малювати, писати та показувати різні засоби навчальної інформації.

Інтерактивний підручник – підручник, що містить інтерактивні вправи та матеріали.

Інтерактивні вправи – вправи, що обов'язково залучають активну участь учнів у розв'язуванні задач.

Інтерактивні методи – методи, які залучають активну участь учнів у навчальному процесі

Інтернет-ресурси – вебсайти та інтернет-платформи, які допомагають у навчанні іноземних мов.

Колективна робота – навчання, що включає роботу учнів у малих групах.

Комбіноване навчання (blended learning) – поєднання традиційного навчання з використанням інформаційних технологій.

Компетентнісний підхід – навчання, спрямоване на розвиток певних компетенцій учнів.

Комунікативний підхід – метод навчання, що базується на розвитку комунікативних навичок учнів.

Комунікативні завдання – завдання, що спрямовані на розвиток комунікативних навичок учнів.

Контекстуальне викладання – метод, у якому іноземна мова викладається в реальних ситуаціях і контекстах.

Культурний аспект вивчення мови – вивчення культури, традицій та історії, пов'язаної з мовою.

Лексика – сукупність слів та словосполучень, що використовуються в мові.

Лінгвістична культура – сукупність знань та навичок, необхідних для використання мови в різних ситуаціях.

Лінгводидактика – галузь педагогіки, що вивчає принципи та методи навчання мов.

Машинне навчання – метод, що базується на аналізі даних за допомогою комп'ютерних алгоритмів і штучного інтелекту.

Метод «Think-pair-share» – метод, що передбачає індивідуальну роботу, роботу у парах та спільне обговорення.

Метод «Поставте питання вчителю» – метод, що дозволяє учням ставити питання.

Методика самоконтролю та самооцінки – способи визначення власного прогресу та рівня володіння мовою.

Міжкультурна комунікація – навички спілкування з представниками різних культур з використанням іноземної мови.

Мобільне навчання – навчання з використанням мобільних пристроїв, таких як смартфони та планшети.

Мобільний додаток – програмне забезпечення для смартфонів або планшетів, що полегшує вивчення іноземної мови.

Мовна експозиція – спілкування з носіями мови або тими, хто вивчає мову для покращення вмінь.

Мовні клуби – організовані групи, де учасники мають можливість спілкуватися між собою мовою, яку вони вивчають.

Мовні лабораторії – спеціально обладнані приміщення для практичного вивчення мови.

Мовні програми – програмне забезпечення, що допомагає у вивченні іноземних мов

Мотивація – стимулювання інтересу та бажання вивчити іноземну мову

Мультимедійні засоби – засоби, що дозволяють використовувати текст, зображення, звуки та відео в навчальному процесі.

Мультимедійні презентації – презентації, що містять текст, зображення, звуки та відео.

Мультимодальність – використання різних видів сприйняття (аудіо, візуальне, текстове) для ефективного навчання.

Освітні технології – методи та підходи до організації та проведення навчального процесу.

Оцінювання – процес визначення рівня знань і навичок учнів.

Оцінювання рівнів однолітками (peer assessment) – процес, у якому студенти оцінюють роботи одне одного з метою навчання та взаємного вдосконалення.

Педагогічний потенціал технологій – можливість використання сучасних засобів для покращення навчання та викладання.

Перевернута аудиторія (flipped classroom) – методика, де студенти вивчають матеріал самостійно перед заняттями, а на заняттях активно обговорюють та застосовують отримані знання.

Подвійна методика – поєднання декількох методів навчання для досягнення кращого результату.

Портфоліо – збірка робіт та досягнень учня, яка відображає процес вивчення мови.

Реалістична аутентична практика – навчання на реальних прикладах та в ситуаціях, що імітують реальне спілкування.

Ретроактивність – засоби та методи контролю розуміння та закріплення матеріалу.

Рольові ігри – ігри, які передбачають виразне використання іноземної мови.

Синхронне навчання – взаємодія учнів та вчителя при дистанційному навчанні, під час якої усі знаходяться в електронному освітньому просторі одночасно.

Скетчнотинг (sketchnoting) – спосіб зображення та опису інформації за допомогою малюнків та словесного опису.

Сценарій уроку – план проведення уроку, що включає послідовність дій і матеріали, які використовуються.

Штучний інтелект – інтелектуальні системи чи програми, які можуть аналізувати, вчитися і робити висновки

ЖИТЕПАТҮПА

1. Ali M., Abdel-Haq M. Bibliographical analysis of artificial intelligence learning in higher education: is the role of the human educator and educated a thing of the past? Fostering communication and learning with underutilized technologies in higher education : information science reference. 2021. P. 36–52. URL: <https://doi.org/10.4018/978-1-7998-4846-2.CH003> (date of access: 06.12.2023).
2. An interactive design tool for assessing student understanding in digital environments / A. H. Shaik et al. *SHS web of conferences*. 2023. Vol. 156. P. 09004. URL: <https://doi.org/10.1051/shsconf/202315609004> (date of access: 23.03.2023).
3. Artal-Sevil J., Gargallo-Castel M., Valero-Gracia M. Flipped teaching and interactive tools. A multidisciplinary innovation experience in higher education. *6th international conference on higher education advances (HEAD\20)*. 2020. P. 103–112.
4. Artificial intelligence and chatterbots application in foreign language learning / L. V. Viktorova et al. *Innovate pedagogy*. 2021. Vol. 2, no. 32. P. 166–173. URL: <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2021/32-2.33> (date of access: 02.02.2023).
5. Artificial intelligence and reflections from educational landscape: A review of AI studies in half a century / A. Bozkurt et al. *Sustainability*. 2021. Vol. 13, no. 2. P. 800. URL: <https://doi.org/10.3390/su13020800> (date of access: 18.11.2023).
6. Babych A. BYOD technology in primary school. *Ukrainian journal of educational studies and information technology*. 2017. Vol. 5, no. 2.
7. Burch C. B. Finding out what’s in their heads: using teaching portfolios to assess English education students and programs. *Situating portfolios : four perspectives* / ed. by K. B. Yancey, I. Weiser. Logan, UT, 1997. P. 263–277.
8. Competency-based training. [learningdesigns.com](http://www.learningdesigns.com). URL: <http://www.learningdesigns.com/Competency-based-training.shtml>. (date of access: 08.11.2023).

9. Council of Europe. European language portfolio. Council of Europe. URL: <https://rm.coe.int/09000016804586ba> (date of access: 11.05.2023).
10. Council recommendation of 22 May 2018 on key competences for lifelong learning (Text with EEA relevance). *Official journal of the european union*. 2018. Vol. 61. 40 p.
11. Das S. Reader response: neurology education in 2035: the neurology future forecasting series. *Neurology*. 2023. Vol. 100, no. 23. P. 1119–1120. URL: <https://doi.org/10.1212/wnl.0000000000207441> (date of access: 18.04.2023).
12. Ethics of AI in education: towards a community-wide framework / W. Holmes et al. *International journal of artificial intelligence in education*. 2021. URL: <https://doi.org/10.1007/s40593-021-00239-1> (date of access: 21.02.2023).
13. Fu S., Gu H., Yang B. The affordances of AI-enabled automatic scoring applications on learners' continuous learning intention: An empirical study in China. *British journal of educational technology*. 2020. Vol. 51, no. 5. P. 1674–1692. URL: <https://doi.org/10.1111/bjet.12995> (date of access: 05.08.2023).
14. Gladun M., Sablina M. Modern online instruments of interactive education as technology of cooperation. *Open educational e-environment of modern university*. 2018. No. 4. P. 33–43. URL: <https://doi.org/10.28925/2414-0325.2018.4.3343> (date of access: 12.02.2024).
15. Gong Y. (., Gao X. (., Lyu B. Teaching Chinese as a second or foreign language to non-Chinese learners in mainland China (2014–2018). *Language teaching*. 2020. Vol. 53, no. 1. P. 44–62. URL: <https://doi.org/10.1017/s0261444819000387> (date of access: 12.12.2023).
16. Gorbanyova O. Interactive technologies in teaching a foreign language at higher educational establishment. *International letters of social and humanistic sciences*. 2016. Vol. 71. P. 54–59. URL: <https://doi.org/10.18052/www.scipress.com/ilshs.71.54> (date of access: 12.12.2023).
17. Guskey T. Mapping the road to proficiency. *Educational leadership*. 2005. Vol. 63, no. 3. P. 32–38.

18. Jones J. Portfolios as 'learning companions' for children and a means to support and assess language learning in the primary school. *Education 3-13*. 2012. Vol. 40, no. 4. P. 401–416. URL: <https://doi.org/10.1080/03004279.2012.691374> (date of access: 10.03.2023).
19. Kasneci E., Seßler K., Küchemann S. ChatGPT for good? On opportunities and challenges of large language models for education. 2023.
20. Krashen S. Principles and practice in second language acquisition. Oxford, UK : Pergamon, 1982. 201 p.
21. Larsen-Freeman D. Techniques and principles in language teaching. Oxford, UK : Oxford University Press, 2000. 208 p.
22. Lewandowska-Tomaszczyk B., Osborne J., Shulte F. Foreign language teaching and information and communication technology. Frankfurt/M., Berlin, Bern, Bruxelles, New York, Oxford, Wien, 2001. 314 p.
23. Little D. Language learner autonomy and the european language portfolio: two L2 english examples. *Language teaching*. 2009. Vol. 42, no. 2. P. 222–233. URL: <https://doi.org/10.1017/s0261444808005636> (date of access: 22.06.2023).
24. Liu X., Huang X. Design of artificial intelligence-based English network teaching (AI-ENT) system. *Mathematical problems in engineering*. 2022. Vol. 2022. P. 1–12. URL: <https://doi.org/10.1155/2022/1849430> (date of access: 11.02.2024).
25. Modern technologies for forming intercultural competence in students of HEIs in the process of professional training / S. Shekhavtsova et al. *Eduweb*. 2023. Vol. 17, no. 2. P. 177–187. URL: <https://doi.org/10.46502/issn.1856-7576/2023.17.02.15> (date of access: 06.06.2023).
26. Otto F. Bringing technology to English language learning: making it work. *How*. 2005. No. 12. P. 18 – 28.
27. Pokrivcakova S. Preparing teachers for the application of AI-powered technologies in foreign language education. *Journal of language and cultural*

education. 2019. Vol. 7, no. 3. P. 135–153. URL: <https://doi.org/10.2478/jolace-2019-0025> (date of access: 12.02.2024).

28. Rui Z., Badarch T. Research on applications of artificial intelligence in education. *American journal of computer science and technology*. 2022. Vol. 5, no. 2. P. 72. URL: <https://doi.org/10.11648/j.ajcst.20220502.17> (date of access: 18.03.2023).

29. Shcherbakova I., Ilina M. Foreign language communicative competence formation of university students by using interactive teaching methods. *The new educational review*. 2019. Vol. 57, no. 3. P. 173–183. URL: <https://doi.org/10.15804/tner.19.57.3.14> (date of access: 11.04.2023).

30. Smith J., Patterso F. Positively bilingual: classroom strategies to promote the achievement of bilingual learners. Nottingham : Nottingham Education Authority, 1998. 286 p.

31. Sturgis C., Patrick S. When success is the only option: designing competency-based pathways for next generation learning. Vienna, VA : International Association for K-12 Online Learning, 2010. 42 p.

32. The next big disruptor – competency-based learning. Online Learning Insights. URL: <https://onlinelearninginsights.wordpress.com/2012/06/12/the-next-big-disruptor-competency-based-learning/> (date of access: 11.02.2024).

33. Theories in second language acquisition: an introduction (second language acquisition research series) (second language acquisition research) / ed. by B. V. (Editor), J. W. (Editor). Lawrence Erlbaum Associates, 2006. 261 p.

34. Tu N. P., Luong T. K. P. Online language learning via moodle and microsoft teams: students' challenges and suggestions for improvement. *Proceedings of the asiaCALL international conference*. 2021. No. 533. P. 106 – 113.

35. Viktorova L., Mamchur K. The use of artificial intelligence for arabic learning. *Priority areas for development of scientific research: domestic and foreign experience*. 2021. URL: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-049-0-16> (date of access: 02.02.2023).

36. Wang L., He C. Review of research on portfolios in ESL/EFL context. *English language teaching*. 2020. Vol. 13, no. 12. P. 76. URL: <https://doi.org/10.5539/elt.v13n12p76> (date of access: 04.04.2023).

37. Yunina O. Artificial intelligence tools in foreign language teaching in higher education institutions. *The modern higher education review*. 2023. No. 8. P. 70 – 81. URL : <https://doi.org/10.28925/2617-5266.2023.85> (date of access: 04.04.2023).

38. Yunina O. Digital tools in foreign language teaching. *Education. Innovation. Practice*. 2019. No. 1 (5). P. 17 – 22.

39. Антонова О. Педагогічні технології та їх класифікація як наукова проблема. *Сучасні технології в освіті. Ч. 1. Сучасні технології навчання*. 2015. № 2. С. 8 – 15.

40. Артемова Л. В. Педагогіка і методика вищої школи : навч.-метод. посіб. для студентів вищ. навч. закл.: інтеракт. технології в курсах навч. дисциплін. Київ : Кондор, 2008. 272 с.

41. Бабинець М. М. Європейське мовне портфоліо як новітній метод у викладанні іноземних мов. *Міжнародний досвід у викладанні іноземних мов: тези доповідей.*, м. Київ, 12 лют. 2015 р. Київ, 2015. С. 6–7.

42. Безлюдна В., Свиридчук О. Практика змішаного навчання при викладанні іноземної мови у ЗВО Великобританії. *International science journal of education & linguistics*. 2023. Т. 2, № 1. С. 86–92. URL: <https://doi.org/10.46299/j.isjel.20230201.09> (дата звернення: 12.04.2023).

43. Бігич О. Б. Теоретичні основи формування методичної компетенції майбутнього вчителя іноземної мови початкової школи : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. пед. наук : спец. 13.00.02 «Теорія та методика навчання : германські мови». Київ, 2005. 36 с.

44. Бігич О. Б. Сучасні технології навчання іноземних мов і культур у початковій школі. *Visnik KNLU. seriâ "psihologiâ ta pedagogika" / visnyk KNLU. series "pedagogy and psychology"*. 2019. № 29. С. 162–169.

URL: <https://doi.org/10.32589/2412-9283.29.2018.154010> (дата звернення: 12.02.2024).

45. Бігич О. Б., Бориско Н. Ф., Борецька Г. Е. Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика : підручник для студ. класичних, педагогічних і лінгвістичних університетів / ред. С. Ю. Ніколаєва. К. : Ленвіт, 2013. 590 с.

46. Білявська Ю. В. SMART-освіта: ресурси та перспективи. *Матеріали III міжнар. наук.-метод. конф.* К. 2018. С. 12 – 14.

47. Болонський процес: Нормативно-правові документи / Укл. З.І. Тимошенко, І.Г. Оніщенко, А.М. Греков. К.: Вид-во Європ. ун-ту, 2004. 102 с.

48. Буднік А. О. Використання мовного портфолію як засобу рефлексивного навчання інофонів у вищій школі. *Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського*. 2018. № 4. С. 7 – 13.

49. Вембер В. П. Впровадження технології BYOD для формувального оцінювання. *Інноваційні технології в освіті*. 2019. С. 45 – 47.

50. Використання штучного інтелекту у вивченні іноземної мови здобувачами освіти / М. Кадемія та ін. *Modern information technologies and innovation methodologies of education in professional training methodology theory experience problems*. 2022. С. 153–163. URL: <https://doi.org/10.31652/2412-1142-2022-63-153-163> (дата звернення: 23.08.2023).

51. Гайтан О. М. Порівняльний аналіз можливостей використання інструментарію вебінарорієнтованих платформ Zoom, Google Meet та Microsoft Teams в онлайн-навчанні. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2022. Т. 87. № 1. С. 33 – 67. URL: <https://doi.org/10.33407/itlt.v87i1.4441> (дата звернення: 02.02.2023).

52. Гладун М., Сабліна М. Сучасні онлайн інструменти інтерактивного навчання як технологія співробітництва. *“Відкрите освітнє е-*

середовище сучасного університету” : електронне наукове фахове видання. 2018. № 4. С. 33 – 43.

53. Гладуш В. А., Лисенко Г. І. Педагогіка вищої школи: теорія, практика, історія : навч. посіб. Д, 2014. 415 с.

54. Головенкін В. П. Педагогіка вищої школи : підручник. 2-ге вид. Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2019. 290 с.

55. Голуб Н. Компетентнісне навчання – це актуально. *Дивослово*. 2012. № 6. С. 60 – 62.

56. Гордієнко О. В., Шевкун А. В. Інтеграція інтерактивних технологій у викладанні іноземної мови у медичних закладах вищої освіти. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2021. Т.1. № 43. С. 226 – 234.

57. Гусленко І. Ю. Конспект лекцій з дисципліни «Методика навчання іноземних мов» : для студентів 5 курсу ф-ту «Референт-перекладач», які навчаються за спец. 035 Філологія (Переклад). Харків : НУА. 2018. 64 с.

58. Довганич М. В. До питання застосування аудіолінгвального методу навчання іноземних мов. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: «Педагогіка. Соціальна робота»*. 2016. № 2 (39). 290 с.

59. Драч І. І. Управління формуванням професійної компетентності магістрантів педагогіки вищої школи: теоретико-методичні засади. : монографія. К. : «Дорадо-Друк», 2013. 456 с.

60. Єні І. С., Парнус К. Використання дистанційних освітніх технологій у викладанні іноземних мов. *SWorldJournal*. 2023. № 20-02. С. 93–99. URL: <https://doi.org/10.30888/2663-5712.2023-20-02-007> (дата звернення: 12.02.2024).

61. Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання. Київ : Ленвіт, 2003. 273 с.

62. Зацерковний В. І., Тішаєв І. В., Демидов В. К. Методологія наукових досліджень : навч. посіб. Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя. 2017. 236 с.

63. Золотарьова І.О., Труш А. М. Застосування мобільного навчання в системі освіти. *Системи обробки інформації*. 2015. № 4. С. 147 – 150.

64. Ільченко В. Р. Компетентнісна модель освітньої галузі як необхідна умова ефективної освіти. *Український педагогічний журнал*. 2015. № 1. С. 163 –170.

65. Карп'юк. О. Європейське мовне портфоліо : метод. посібник. Тернопіль : Ліра Терра. 2008. 112 с.

66. Карп'юк О. Д. Європейське мовне портфоліо. *English*. 2011. № 15. С. 8 – 9.

67. Кириченко О. А., Гарах О. М. Доцільність використання інтерактивної дошки при вивченні іноземної мови. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Педагогічні науки: збірник наукових праць*. 2019. № 1(64). С. 114 – 118.

68. Климова К. Я. Мовне портфоліо у системі безперервної самопідготовки майбутніх учителів до мовнокомунікативної професійної діяльності. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. 2011. № 60. С. 37 – 39.

69. Книга вчителя іноземної мови : Довідково-метод. вид. / упоряд.: О. Я. Коваленко, І. П. Кудіна. Харків : ТОРСІНГ ПЛЮС. 2005. 239 с.

70. Коваленко О. В. Концептуальні зміни у викладанні іноземних мов у контексті трансформації іншомовної освіти. *Іноземні мови в навчальних закладах*. 2003. № 2. С. 20 – 24.

71. Коваленко О. Я., Кудіна І. П. Концепція навчання іноземних мов у середній загальноосвітній 12- річній школі. Книга вчителя іноземної мови : Довідково-методичне видання. Харків : ТОРСІНГ ПЛЮС. 2005. Ч. 4. С. 45 – 52.

72. Козак Л. В. Дослідження інноваційних моделей навчання у вищій школі. *ОД*. 2014. № 1 (5). С. 95–107.

73. Козак Л. В. Інноваційне навчання як основа розвитку інноваційної особистості майбутнього викладача. *Розвиток особистості умовах трансформаційного суспільства: матеріали Міжнародної наук.- практич. конфер., м. Київ: Київськ. ун-т імені Бориса Грінченка*. 2012. С. 36 – 42.

74. Кокнова Т. А. Підгрунття сутнісного походження лінгвометодичної компетентності майбутніх викладачів іноземних мов. *Науковий вісник Ужгородського університету*. 2019. № 1 (44). С. 75 – 79.

75. Кокнова Т. А. Проблема становлення професійної підготовки викладачів іноземних мов в Україні наприкінці ХХ на початку ХХІ століття (1991 – 2004). *Науковий вісник Ужгородського університету*. 2018. №2 (43). С. 122 – 124.

76. Концепція Нової української школи. (English version) URL: <https://mon.gov.ua/ua/tag/nova-ukrainska-shkola> (дата звернення: 23.08.2023).

77. Концепція розвитку штучного інтелекту в Україні, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 2 грудня 2020 р. № 1556-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-2020-%D1%80#n8> (дата звернення: 23.08.2023).

78. Кремень В. Г., Ніколаєнко С., Степко М. Вища освіта в Україні: навч. посібник. К., 2004. 327 с.

79. Кубанов Р. А. Європейські стандарти освіти: загальний аналіз. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки*. 2014. № 2. С. 5 –14.

80. Куріч М. Використання інтерактивних технологій на уроках іноземної мови. *Нова педагогічна думка*. 2013. № 2. С. 80 – 83.

81. Кучерявий О. Г. Професійне самовиховання у вищій школі : навч. посіб. – К. : Освіта України. 2010. 200 с.

82. Кушнір В., Кушнір Г., Рожкова Н. Інноваційність освіти як дидактичний принцип. *Рідна школа*. 2012. №6 (990). С. 3 – 8.

83. Лебідь О. В. Професійна культура керівника загальноосвітнього навчального закладу : навч. посіб. Донецьк : ЛАНДОН-ХХІ. 2011. 263 с.

84. Левкіна Р. А., Цуканов В.В, Левкін А.С. Кредитно-модульна система вищої освіти як інструмент формування компетенцій у студентів. *Новий Колегіум*. 2017. № 2. С. 40 – 42.

85. Лецінська А. В., Ламааши М. Організація контекстної ділової

гри на заняттях з ділової іноземної мови у ЗВО. *Актуальні питання гуманітарних наук*: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького держ. педагог. ун-ту ім. Івана Франка. Дрогобич. 2021. №36. С. 66 – 79.

86. Лінгводидактичні засади навчання іноземних мов у закладах вищої педагогічної та загальної середньої освіти : монографія / відп. за вип.: М. Сідун, Т. Полонська. Мукачево : МДУ, 2018. 342 с.

87. Мардаренко О.В. Інтерактивні комунікативні технології освіти: мобільне навчання як нова технологія в підвищенні мовної компетенції студентів немовних ВНЗ. *Інформатика та математичні методи в моделюванні*. 2013. Т. 3. № 3. С. 288 – 293.

88. Методика викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах : підручник / кол.авт. під кер. С. Ю. Ніколаєвої. Вид.2-ге, випр. і перероб. Київ : Ленвіт. 2002. 328с.

89. Наволокова. Н. П. Енциклопедія педагогічних технологій та інновацій. Х.: Вид. група «Основа». 2009. 176 с.

90. Немченко С. Г., Голік О. Б., Лебідь О. В. Педагогіка вищої школи : підручник для студентів вищих навчальних закладів. Донецьк: ЛАНДОН-XXI. 2014. 534 с.

91. Никонорова Л. Інноваційні технології в освіті: метод проєктів у вивченні іноземних мов. *Інноватика у вихованні*. 2020. Вип. 11. Том 2. С. 216 – 222.

92. Носенко Т. І. Інформаційні технології навчання : навч. посіб. Київ : Київ. ун-т ім. Бориса Грінченка. 2011. 184 с.

93. Овчиннікова О. М. Виправлення помилок у мовленні студентів на заняттях з англійської мови у форматі PPP. *Молодий вчений*. 2019. № 7.2 (71.2) липень. С. 134 – 137.

94. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. / Федоренко О.І. та ін. Харків : ФОП Бровін О.В. 2020. 240 с.

95. Подзигун О. А. Інтернет-технології у навчанні іноземних мов.

Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми. 2014. № 39. С. 386 – 390.

96. Подзигун О. А., Петрова А. І., Клос Н. С. Використання пролемно-орієнтованого навчання засобами інформаційно-комунікаційних технологій у формуванні іншомовної компетентності майбутніх фахівців. *Інформаційно-комунікаційні технології в сучасній освіті: досвід, проблеми, перспективи* : збірник наукових праць. Вип. 5. Львів: ЛБУ БЖД, 2017. С. 269 – 272.

97. Положення про дистанційне навчання : Наказ МОН України від 08.09.2020 № 1115. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0703-13#n18> (дата звернення: 10.05.2023).

98. Пометун О. І., Пироженко Л. В. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання. К.: А.С.К. 2004. 192 с.

99. Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII : станом на 27 груд. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> (дата звернення: 15.09.2023).

100. Прокопенко О. І., Лащук Н. М. Використання методики «Total Physical Response» під час вивчення римівок молодшими школярами на уроках англійської мови. *Сучасні підходи до навчання англійської мови в початковій школі у світлі загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання* : Матеріали наук.-метод. семінару, м. Чернігів. 2006. С. 28 – 33.

101. Процик Г. М. Лінгводидактичні основи навчання іноземної мови у закладах вищої освіти України. *Перспективи та інновації науки.* 2023. № 13(31). С. 312 – 324.

102. Рашевська Н. В., Ткачук В. В. Технології мобільного навчання. *Педагогіка вищої та середньої школи.* 2012. № 35. С. 295 – 301.

103. Редько В. Г., Полонська Т. К., Басай Н. П. та ін. Лінгводидактичні засади навчання іноземної мови учнів старших класів загальноосвітніх навчальних закладів : навч.-метод. посіб. К. : Педагогічна думка. 2013. 260 с.
104. Редько В. Інтерактивні технології навчання іноземної мови. *Рідна школа*. 2011. № 8 – 9. С. 28 – 35.
105. Роман С. В. Методика навчання англійської мови у початковій школі. Навчальний посібник. К.: Ленвіт. 2009. 216 с.
106. Рудоман О. А., Якимчук Ю. В. Дистанційне навчання: проблеми та перспективи викладання іноземної мови студентам ЗВО. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2021. Том. 3. № 41. С. 188–195.
107. Сбруєва А. А. Порівняльна педагогіка вищої школи: національний, європейський та глобальний контексти : навчальний посібник. Суми : СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2021. 319 с.
108. Семеріков С. О., Стрюк М. І., Моїсеєнко Н. В. Мобільне навчання: історико-технологічний вимір. *Теорія і практика організації самостійної роботи студентів вищих навчальних закладів* : монографія / ред. О. А. проф. Коновал. Кривий Ріг, 2012. С. 188–242.
109. Сікора Я., Ляшенко А. Технології BYOD: мобільні програми на допомогу вчителю. *Сучасні комп'ютерні та інформаційні системи і технології* : Матеріали III Всеукр. науково-практ. інтернет-конф., м. Запоріжжя, 12 – 19 груд. 2022 р.
110. Сілкова О. В., Лобач Н. В. Педагогічна технологія візуалізації навчальної інформації. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. 2018. № 62. С. 180–183.
111. Соломаха А. В. Теоретичні засади формування лінгвокультурної компетенції у майбутніх вчителів іноземних мов. *Наукові праці ДонНТУ* № 11, 2012. С. 142 – 146.
112. Стражнікова І. Педагогіка вищої школи: навчально-методичний посібник. Івано-Франківськ: НАІР, 2018. 120 с.

113. Сулік О. Проблематика дистанційного навчання іноземних мов в Україні. *InterConf*. 2022. С. 143–153. URL: <https://doi.org/10.51582/interconf.19-20.04.2022.013> (дата звернення: 12.02.2024).

114. Сучасні технології навчання іноземних мов і культур у загальноосвітніх і вищих навчальних закладах : колект. монографія / С. Ю. Ніколаєва та ін. К. : Ленвіт, 2015. 443 с.

115. Тарнопольський О. Б., Кожушко С. П., Кабанова М. Р. Гейміфікація в навчанні іноземних мов у вищій школі. *Іноземні мови*. 2018. № 3. С. 15 – 22.

116. Тарнопольський О.Б., Кабанова М.Р. Методика викладання іноземних мов та їх аспектів у вищій школі: підручник. Дніпро: Університет імені Альфреда Нобеля. 2019. 256 с.

117. Троцько А. В., Короткова Ю. М. Застосування інформаційно-комунікаційних технологій у процесі навчання іноземних мов: досвід України та Греції. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2018. Том 68. № 6. С. 166 –180.

118. Устименко О. М. Структура і зміст дисципліни «Проектна технологія навчання іноземних мов і культур учнів закладів загальної середньої освіти». *Іноземні мови*. 2018. № 3. С. 23 – 34.

119. Хомишак О. Б. Електронний підручник з англійської мови – вимога нової української школи. *Молодий вчений*. 2018. № 2 (54). С. 646 – 649.

120. Шехавцова С. О. Педагогічні основи викладання іноземних мов: сучасні тенденції : монографія ; Держ. закл. «Луган. нац. ун-т імені Тараса Шевченка». Луганськ : ТОВ «Віртуальна реальність», 2014. – 288 с.

121. Шехавцова С. О. Поняття суб'єктності в сучасному психолого-педагогічному дискурсі. *Гуманізація навчально-виховного процесу* : Зб. наук. пр. Слов'янськ : СДПУ. 2012. Вип. LIX. С. 290 – 297.

122. Шехавцова С. О. Структура педагогічної діяльності в професійній підготовці студентів університету. *Науковий вісник Ужгородського*

національного університету : Педагогіка. Соціальна робота. 2014. № 34. С. 213 – 216.

123. Шехавцова С. О. Технологія портфоліо як показник самоосвітньої діяльності суб'єктів педагогічного процесу. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка : Педагогічні науки*. 2013. № 18(277). Ч. 3. С. 135 – 144.

124. Шехавцова С. О. Педагогічні основи викладання іноземних мов: сучасні тенденції : монографія. Луганськ : ТОВ «Вірт. реальність», 2014. 288 с.

125. Юніна О. Є. Освітні технології та методи навчання іноземних мов у сучасній українській школі. *Науковий вісник Донбасу*. 2019. № 1– 2 (39 – 40). URL : [https://nvd.luguniv.edu.ua/archiv/2019/N1-2\(39-40\)/uoesus.pdf](https://nvd.luguniv.edu.ua/archiv/2019/N1-2(39-40)/uoesus.pdf) (дата звернення: 23.08.2023).

126. Юніна О. Є. Сучасні принципи навчання іноземних мов у закладах вищої освіти США. *Тенденції та перспективи розвитку науки і освіти в умовах глобалізації* : Матеріали Міжнародної наук.-практ. інтернет-конф. м. Переяслав, 2022. Вип. 79. С. 196 –198.

127. Юніна О. Є. Сучасні тенденції розвитку вищої освіти в США. *Перспективи розвитку наукових досліджень у контексті глобалізаційних змін: освіта, політика, економіка, міжкультурна комунікація*: Матеріали IV Міжнародної наук.-практ. конф. науковців, викладачів та аспірантів, м. Северодонецьк, 6 грудня 2019. С. 268 – 270.

128. Юніна О. Є. Професійна підготовка майбутнього викладача іноземної мови як фактор формування його творчого потенціалу. *Наукова молодь*. 2009. № 1. С. 131–133.

129. Юніна О. Є. Застосування нових технологій у навчанні іноземних мов у вищій школі в контексті професійного спілкування. *Сучасні технології в науці та освіті* : Матеріали II Міжнар. Наук.-практ. конф., м. Северодонецьк, 5 – 7 березня 2019. С. 204 – 205.

130. Юніна О.Є. Навчання іноземних мов у загальноосвітніх школах США та України: порівняльний аналіз : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01. Старобільськ, 2020. 263 с.

131. Юніна О.Є. Навчання іноземних мов у загальноосвітніх школах США та України: порівняльний аналіз : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.01 «Загальна педагогіка та історія педагогіки». Старобільськ, 2020. 20 с.

132. Юніна О.Є. Сучасні концепції навчання іноземних мов у загальноосвітніх школах США. *Сучасний рух науки: тези доп. VIII міжнародної наук.-практ. інтернет-конф., м. Дніпро, 3-4 жовтня 2019. Т.3. С. 676 – 680.*

Навчально-методичний посібник

Ольга Юніна

**ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ
У ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ТА ВИЩОЇ ОСВІТИ**

За редакцією автора

Комп'ютерний макет – Юніна О.Є.

Дизайн обкладинки – Юніна Є.О.

Видавець:

Видавництво Державного закладу

«Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»

вул. Ковалю, 5, м. Полтава, Полтавська обл., 36003